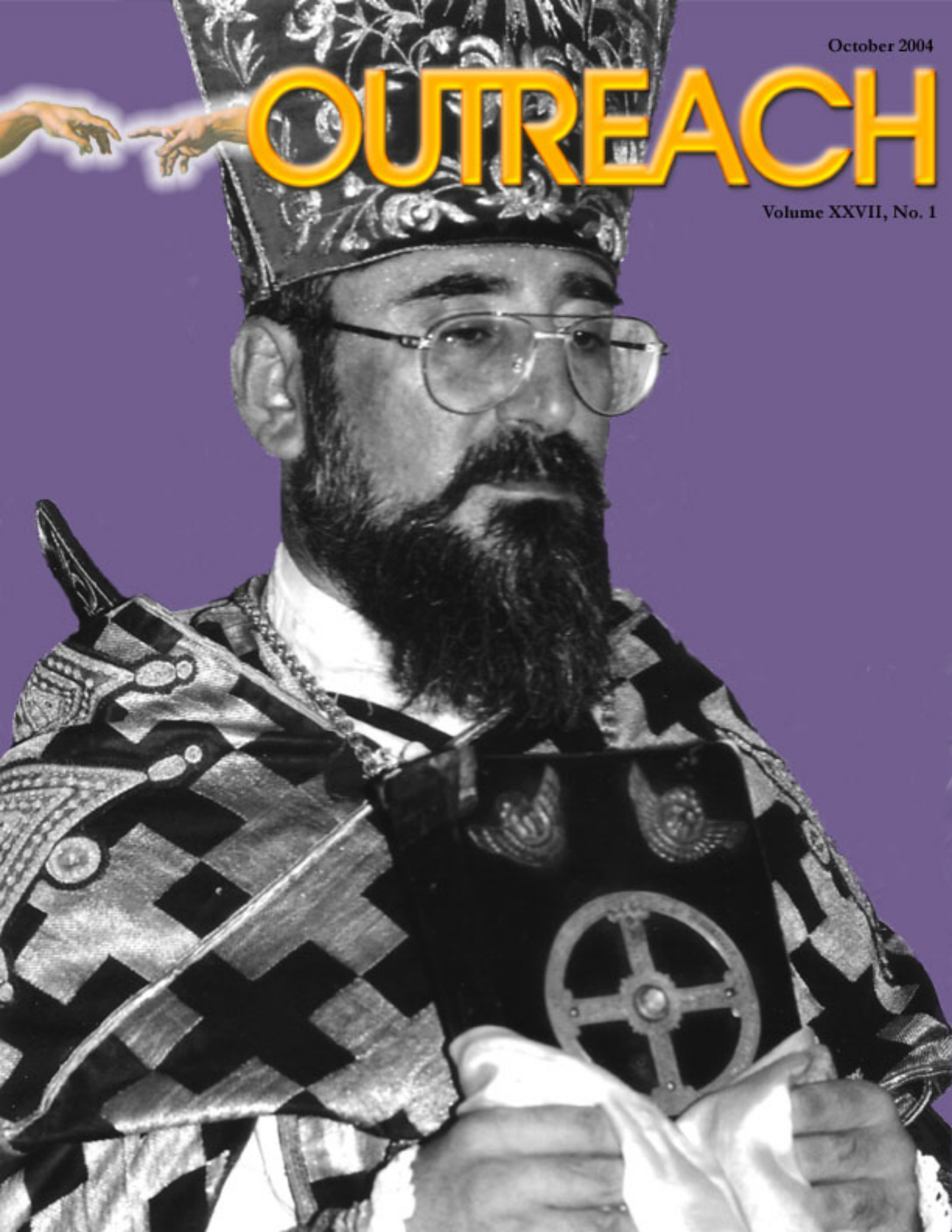


October 2004

OUTREACH

Volume XXVII, No. 1



From the Editor

OF BLESSED MEMORY

During the past ten months we have mourned the loss of four high-ranking clergymen within the Holy See of Cilicia.

On November 30, 2003, Archbishop Sahag Aivazian, the Prelate of Greece, passed away. A few days later, December 2, 2003, Archbishop Mesrob Ashjian, who had served as the Prelate of the Eastern Prelacy for twenty years, died suddenly while visiting New York. On April 30, 2004, Archbishop Zareh Aznavorian, chairman of the Central Religious Council and Director of Religious Education for the Holy See of Cilicia, passed away. And just as we were finishing this issue of *Outreach* we received the news of the passing of Archbishop Vartan Demirjian on September 9, 2004.

By modern day standards all four Archbishops were young with Archbishop Zareh the youngest at age 57. But, as we know too well, death knows no age.

The last issue of *Outreach* was devoted almost exclusively to the life and work of Archbishop Mesrob Ashjian. That issue elicited many comments from different parts of the country and many requests for extra copies. So much so, that we have almost depleted our office supply.

A portion of this issue is devoted to remembrances of Archbishop Zareh Aznavorian. Our community came to know and love Archbishop Zareh because of the extended time he spent in New York for medical care for the illness to which he eventually succumbed. During this time Archbishop Zareh was very much a part of the life of our community. He delivered lectures, celebrated the Divine Liturgy in some of our parishes and graced us with his thoughtful sermons. Throughout this time, and even after his return to Antelias, he continued his work—reading, writing and translating.

The remaining pages of *Outreach* are devoted to the National Representative Assembly, the St. Gregory of Datev Summer Institute now in its 19th year, the first of several regional adult seminars, the important issue of clergy training, and an interesting conversation with a young Seminarian, who will soon become a part of our future generation of clergy.

CROSSROADS

When Archbishop Mesrob Ashjian inaugurated *Outreach* in 1978, soon after he assumed the office of Prelate, we offered an occasional page that we named *Crossroads*. This page, in the old tabloid-size format, was meant for short items of news, especially from the Prelacy and our Parishes.

With our new format we expanded *Crossroads* and we now devote as many pages as needed for the items we have in hand.

Now, since the beginning of this year, we have an on-line *Crossroads*, which is transmitted to our email list every Thursday. In a short time we have established a very loyal readership. We are absolutely elated by the wonderful response and feedback we have received.

If you would like to receive the weekly electronic *Crossroads* send an email to info@armenianprelacy.org with “subscribe” in the subject line.

Incidentally, all of the previous issues of *Crossroads* are on the Prelacy web site, www.armenianprelacy.org.

Finally, I call your attention to a special 16-page insert for the Prelacy Bookstore featuring many new items suitable for holiday gifts or for other occasions. ❖

INSIDE...

In Memoriam:

Archbishop Zareh Aznavorian 1 – 22

National Representative Assembly 23 – 36

The Preservation of Armenian Culture

At Hill Monastic Manuscript Library 37

Datev Institute: A School for

Armenian Christian Formation 39

Observations by Datevatzis 42

Mid-Atlantic Regional Adult Seminar 44

Clergy Training 46

Conversation with

Deacon Nishan Baljian 47

News from the Catholicosate 49

Crossroads 51

Front Cover: Archbishop Zareh Aznavorian

Back Cover: Bible Translation then and now. Inset photo was taken more than 20 years ago when the Bible translation project started. The larger photo was taken about two years ago at the Prelacy. Both photos, left to right, Archbishop Zareh Aznavorian, Archbishop Oshagan Choloyan, Rev. Dr. Manuel Jinbashian.

OUTREACH

is a publication of the Eastern Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America
138 E. 39th Street, New York, NY 10016
212-689-7810 / 212-689-7168 (fax)
e-mail: email@armenianprelacy.org
web page: www.armenianprelacy.org

His Eminence

Archbishop Oshagan Choloyan, *Prelate*

Iris Papazian, *Editor*
Khajag Zeitlian, *Design*

Mardiros Minas-Haftvani, *Business Manager*

Comments and/or editorial contributions may be mailed to the attention of the editor Outreach, 138 E. 39th Street, New York, NY, or by email to info@armenianprelacy.org or by fax, 212-689-7168.

OUTREACH is published by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 E. 39th Street, New York, NY 10016. Printed in Canada. Postage paid at New York, NY, and additional mailing offices. Postmaster: Send address changes to OUTREACH, c/o Prelacy of the Armenian Apostolic Church, 138 E. 39th Street, New York, NY 10016.
ISSN: 1064-3087



ի չն յՔ ն»Ն² նն»å ÇëĬ áá áë² յՃ³ ծáñ»³ Կ

Archbishop Zareh Aznavorian

1947—2004

Աստուծոյ խօսքը սրտի մաքրութեան ու սրբութեան աղբիւր է, կեանքի դեղ, չարէն պապճառուած հիւանդութեանց ու խոցերուն առողջացուցիչ բալասան, որով մեզ լուաց մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս, ըսելով. «Դուք արդէն իսկ մաքրուած էք այն խօսքին համար՝ որ ձեզի խօսեցայ» (Յհ 15.3):

ԶԱՐԵՀ ԵՊԻՍԿՈՂՈՍ



His Holiness Aram I, members of the Cilian Brotherhood, and mourners during funeral services in the Cathedral of St. Gregory the Illuminator in Antelias, Lebanon.



His Holiness pours the Holy Chrism.



The Catholicos performs the Extreme Unction, anointing the forehead of Archbishop Zareh.

ՎԵՐՁԻՆ ՕԾՈՒՄ ԵՒ ԹԱՂՈՒՄ ՀՈԳԵԼՈՅՍ Տ. ՋԱՐԵՀ ԱՐՔ. ԱԶՆԱԻՈՐԵԱՆԻ

Երկուշաբթի, 3 Մայիս 2004-ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իր Վեհափառ Հայրապետով, Միաբանութեամբ, ժողովական կառոյցներով ու հաւատացեալ ժողովուրդով հրաժեշտ տուաւ Կիլիկեան Ուխտի բարձրաստիճան արժանաւոր եկեղեցականներէն՝ հմուտ աստուածաբան, ծիսագէտ, կանոնագէտ, երաժիշտ, Ս. Գրքի թարգմանիչ ու մեկնաբան, բանիմաց քարոզիչ, ճարտար հոգևոր ու ամբաստիչ հոգեւորական Տ. Ջարեհ Արք. Ազնաւորեանի:

Առաւօտուն, Անթիլիասի Մայր Տաճարը լեցուցած հսկայ բազմութեան ներկայութեամբ, միաբան հայրերու մասնակցութեամբ կատարուեցաւ Տան Կարգի արարողութիւնը, առ ի նախապատրաստութիւն հոգելոյս Սրբազան Հօր Վերջին Օծման կարգին: Ապա Ս. պատարագին հանդիսապետեց, ու իր սրբազան աջով վերջին օծումը կատարեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս:

Ս. պատարագը մատուցուեցաւ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի կողմէ: Յընթացքս պատարագի հանգուցեալ Սրբազան Հօր դազաղը միաբան հայրերու կողմէ Տաճարի ատեանէն բերուեցաւ բեմ, ուր տեղի ունեցաւ Վերջին Օծման Կարգը, ձեռամբ Վեհափառ Հայրապետին եւ մասնակցութեամբ միաբան հայրերու:

Եկեղեցիէն, իր հոգեւոր եղբայրներէն ու բարեպաշտ ժողովուրդէն հրաժեշտ առնելու թովիչ շարականներու երգեցողութեան ընթացքին, հանգուցեալ Սրբազանին դազաղը հերթաբար դէպի Արեւմուտք, Արեւելք, Հարաւակողմ եւ Հիւսիս դարձուեցաւ, որմէ ետք Վեհափառ Հայրապետը խոր յուզումով սրբալոյս Միւռոնով օծեց Սրբազան Հօր ճակատն ու աջը, Վերջին Օծումը տալով անոր: Այնուհետեւ, միաբան հայրեր ու ներկայ հոգեւորականները բեմ բարձրացան ու երկիւղածութեամբ համբուրեցին հոգելոյս Սրբազանին օծեալ ճակատն ու աջը:

Վեհափառ Հայրապետը դամբանախօսական իր պատգամին մէջ վեր առաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբանութեան գինուորեալ մեծ հոգեւորականին բազմաբնոյթ շնորհքները եւ առաքինութիւնները, որոնցմով փայլեցաւ իր կեանքի ընթացքին եւ զորս անմնացորդ սիրով ծառայեցուց Հայ եկեղեցւոյ ու ժողովուրդին: Ան ըսաւ. «Ջարեհ Սրբազան օրհնաբանեց զԱստուած Անթիլիասի Դպրեվանքի գրասեղաններէն սկսեալ: Ապա իբրեւ

սարկաւազ, արեղայ, վարդապետ ու արքեպիսկոպոս, ուր ալ որ գտնուեցաւ, ինչ հանգամանք ալ որ ունեցաւ, միշտ մնաց զԱստուած օրհնաբանող, համեստ ու խոնարհ հոգեւորականը, հակառակ իր տաղանդին ու աստուածատուր բազմաթիւ կարողութիւններուն», շեշտեց Վեհափառը:

Ապա, Նորին Սրբութիւնը անդրադարձաւ Ջարեհ Սրբազանին մէջ յայտնուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան գինուորեալ հաւատարիմ Միաբանի արի կեցուածքին, ի խնդիր Կիլիկեան Ս. Աթոռի սկզբունքներուն եւ ուղղութիւններուն պահպանման. «Ջարեհ Սրբազան եղաւ ու մնաց այն հոգեւորականը որ կրցաւ անտեղիտալի քաջ կեցուածքով արտայայտել Կիլիկեան Ս. Աթոռին տեսակէտները եւ ուղղութիւնները, ի խնդիր արդարութեան կայացման ու ճշմարտութեան բացայայտման», ըսաւ Վեհափառը:

Հայրապետական դամբանականէն ետք Սրբազան Հօր դազաղը վերադարձուեցաւ դէպի Մայր Տաճարի ատեանը, ուր հաւատացեալ ժողովուրդը մօտեցաւ, վերջին անգամ համբուրելու միւռոնաօծ աջը եւ հրաժեշտ առնելու իր սիրեցեալ Սրբազանէն:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, վարդապետ հայրեր դազաղը ուսամբարձ առաջնորդեցին Ջարեհեան Յուշարձան-Դամբարան, ու տեղի ունեցաւ գերեզմանի կարգը, Վեհափառ Հայրապետին նախագահութեամբ: Ապա միաբան հայրեր Սրբազանին դազաղը իջեցուցին իր վերջին հանգստարանը՝ Կիլիկեան Ուխտի միաբանական դամբարան, ուր Օշական Արք. Զօրոյեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ հողի օրհնութիւնը եւ գերեզմանի կնքումի արարողութիւնը:

Թաղման Կարգէն ետք, ներկայ ծովածաւալ բազմութիւնը իր ցաւակցութիւնը յայտնեց Վեհափառ Հայրապետին ու միաբանութեան անդամներուն, Վեհարանի դահլիճին մէջ:

Հոգելոյս Ջարեհ Արք. Ազնաւորեանի վաղաժամ կորուստը կը սգայ ոչ միայն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, այլ համայն հայ եկեղեցին ու ժողովուրդը, կորսնցուցած ըլլալով իր արժանաւոր հոգեւորականներէն ու արժէքաւոր գաւակներէն մին:

Ընդ մշտնջենի հոգևոյն, ու խաղաղութի՛ւն բազմատանջ մարմնոյն: ✕

Archbishop Zareh Aznavorian 1947—2004

His Eminence Archbishop Zareh Aznavorian, one of the shining lights of the Armenian Church, passed away on Friday, April 30, 2004, in Antelias, Lebanon, after a brave battle to defeat the illness to which he finally succumbed. His Eminence was 57 years old.

Archbishop Zareh faithfully served the Armenian Church as an ordained celibate priest for 38 years, most of which was spent at the Catholicate of the Holy See of Cilicia in Antelias, except for two years in Rome where he pursued higher education and six years as the Prelate of Cyprus.

Archbishop Zareh served as a professor of Biblical studies in the Cilician See's Theological Seminary and the Hamazkayine Institute of Armenology. He has served as the editor of *Klatsor*, the yearbook of the Seminary, and *Hask*, the official publication of the Catholicate. He also served as the conductor of the Catholicate's *Shnorhali* choir.

The Archbishop was the Director of the Christian Education Department and also chairman of the Religious Council of the Catholicate of Cilicia. He was a noted composer of both religious and secular music, a gifted scholar, a Biblical translator, and author of many textbooks and commentaries. He was considered to be one of the most noted Biblical scholars within the Armenian Church.

The Extreme Unction took place during the Divine Liturgy service at the Cathedral of St. Gregory the Illuminator in Antelias, on Monday, May 3. His Eminence Archbishop Souren Kataroyan, Prelate of Aleppo, celebrated the Divine Liturgy. His Holiness Catholicos Aram I performed the final anointing and delivered the eulogy in the presence of the members of the Cilician Brotherhood and many hundreds of the faithful.

The casket was carried out on the shoulders of his fellow clergy brethren and taken to the Zarehian Mausoleum for interment. His Eminence Archbishop Oshagan Choloyan presided over the burial service.

Archbishop Aznavorian was born in Beirut in 1947 with the baptismal name Minas to Sarkis and Angele Aznavorian. He became attached to the Armenian Church from a very early age and knew that serving the Church and God would be his life's passion.

He was accepted into the Cilician Seminary in 1960. One year later he received the four minor orders by His

Bible Translation: A Project for All Seasons

The Old Testament remains half-finished...

Archbishop Zareh

Archbishops Zareh and Oshagan pursued the task of translating the Bible into Western Armenian, and with the passing of Zareh Srpazan the task remains unfinished. I recently had occasion to speak with Oshagan Srpazan asking him to give me a brief history of the project and the future prospects for its continuation.

"We started in the early 1980s and our intention in the beginning was to translate only the Sunday readings in our churches, which we did. While we were doing this, gradually the idea of translating the whole Bible came to us, so we contacted the Bible Society about the possibility and asked for guidance on the practical ways of beginning such a project."

The Bible Society was very enthusiastic and they sent a professional translation guide to teach the two churchmen the method and style of translating. "For us," Archbishop Oshagan recalled, "the important thing was to have a translation which would be acceptable to scholars and accessible to the average reader. That was our approach from the beginning and that is why we embraced the 'dynamic equivalent' style of translation, which means that we are not translating the Bible literally. Rather we are giving the whole meaning in the simplest way without entering into interpretation."

Early on they decided they would translate from the original text. That is, from the original language of the New Testament which is Greek, and the original language of the Old Testament which is Hebrew. "However," Oshagan Srpazan said, "the Septuagint and our Krapar version were always with us as an aid. They were especially helpful in places where the Hebrew was not clear."

The Archbishops had already decided that they would eventually translate the Septuagint Canon, which includes the New Testament in Greek and the Old Testament in Hebrew including the 13 books not included in the Hebrew canon. "Once we set these goals and after some sessions with the professional guide from the Bible Society, we began translating the New Testament, which took us almost ten years because of our other responsibilities and obligations." The resulting translation is regarded by the Bible Society to be one of the best translations done in Armenian, as well as other languages.

With the New Testament completed, they started the translation of the Old Testament, which was well underway when Zareh Srpazan became ill. “Our original goal was to finish the Old Testament by the end of 2005, but the last two years we slowed down and unfortunately now Zareh Srpazan is gone.”

Oshagan Srpazan will confer with His Holiness Aram I who in turn will contact the Bible Society in order to form a new group to finish translating the Old Testament. “Rev. Dr. Manuel Jinbashian is the Bible Society consultant that has worked with us. He has been very helpful as a third party consultant. We need that type of help. The actual translations were done by Zareh Srpazan and myself.”

Srpazan acknowledges that it is difficult to even think of continuing without Zareh Srpazan, but he believes this will be the very best gift to his memory. His final words were, “The Old Testament remains half-finished.”

The parts of the Old Testament that are complete are Genesis, Exodus, I and II Samuels, Psalms, Proverbs, Jonah, Song of Songs, Ecclesiastes and many passages from the major prophets Isaiah and Jeremiah.

Their New Testament translation has been published in several printings: two in Lebanon, one in Armenia, and one in Korea. The Book of Psalms is also in print. The New Testament and Psalms were rendered into Eastern Armenian by Professor Dikran Gyourjninian and published in Armenia. Many people in Armenia have said that it is the best translation because they understand what it says.

Generally the translators would meet two sessions per year, bringing together their own independent translations, which they would compare and correct. Each session would be two to three weeks long. “When I was in Kuwait we would often meet three times per year, but it became more difficult when I became Prelate in the United States.”

Oshagan Srpazan again emphasized, “Our aim is not a literary translation, but rather rendering and presenting the meaning in the simplest way. As I said, it must be acceptable by scholars and understood by laymen. I hope we will be able to start soon to complete this task that meant so much to Zareh Srpazan.”

The back cover of this issue reproduces two photographs: when the team started some two decades ago and a translating session at the Prelacy about two years ago. ✠

Iris Papazian

Holiness Zareh I. He was ordained to the diaconate in 1963 by His Holiness Khoren I and a celibate priest in 1966 by the then dean of the Seminary, Bishop Karekin Sarkissian, and given the name Zareh, in memory of Catholicos Zareh I.

During this period he taught at a college level and also continued his studies in music at the Conservatory in Lebanon. From 1969 to 1972 he pursued higher education in Rome and became a candidate for a doctoral degree.

In 1972 he returned to Antelias where he was appointed vice-dean of the Seminary. In 1973 he became one of the founders of the Shnorhali Choir, which was formed on the occasion of the 800th anniversary of the death of St. Nerses Shnorhali.



His Holiness Karekin II, Catholicos of the Great House of Cilicia, officiates at the episcopal consecration of four bishops on May 18, 1980, in Antelias, Lebanon. The bishops are, left to right: Aram Keshishian (now Catholicos Aram I), Zareh Aznavorian, Yeprem Tabakian and Gorun Babian. Assisting His Holiness at the altar during the service is Very Rev. Fr. Oshagan Choloyan, now Archbishop and Prelate of the Eastern Prelacy.

His consecration as a bishop, by His Holiness Karekin II, took place on May 18, 1980. Although the Cyprus community wanted him to continue his service, Archbishop Zareh wished to return to the Holy See of Cilicia where he would be able continue his scholarly and educational work.

In the early 1980s he began the Biblical translations, which he passionately continued until his death. [See separate story—editor].

He was elevated to the rank of Archbishop in 1995 by His Holiness Karekin II.

During his lifetime of service he held many important positions at the Holy See. At the time of his death he was the director of the Catholicate’s Christian Education Department, and chairman of the Central Religious Council. ✠

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՕՐՀՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԼԵՑՈՒՆ ՀԱՒԱՏՔԻ ԿԵԱՆՔ ՄԸ

Սոյն գրութիւնը խոսացումն է հոգելոյս Զարեհ Արք. Ազնաւորեանի թաղման ընթացքին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի խօսած դամբանականին, Անթիլիասի Մայրավանքի Մայր Տաճարին մէջ, Երկուշաբթի, 3 Մայիս, 2004-ին:

«Օրհնեցից զքեզ գոհութեամբ ի կեանս իմ...»

Սաղմոսին այս բառերը արտասանելով պատանի Մինաս Ազնաւորեան մտաւ հաւատքի առաքելութեան նուիրումն այս հոգեւոր տունէն՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութենէն ներս: Սաղմոսին այս բառերը կրկնելով ան հոգեմտաւոր աճման ու կազմաւորման ընթացքի մէջ մտաւ Դպրեվանքի նուիրական յարկէն ներս: ԶԱստուած օրհնաբանելու գիտակից յանձնառութեամբ 1966 թուականին Մինաս Սարկաւազ ծնրադիր բարձրացաւ այս սուրբ խորանը ու վերակոչուեցաւ Զարեհ Արեղայ: 1966-էն մինչեւ իր կեանքի վերջին րոպէն, Զարեհ Սրբազան իր կեանքը լեցուց, շողախեց ու արժեւորեց Աստուած օրհնաբանելով: Իր հոգեւորական կեանքի բոլոր օրերը ան ապրեցաւ Աստուծոյ ներկայութեան մէջ եւ իր առաքելութիւնը փորձեց Աստուծոյ օրհնաբանութեամբ կենսագործել:

Արդարեւ, ան որ հետեւեցաւ Զարեհ Սրբազանի կեանքին, Դպրեվանքի դասարաններէն մինչեւ արեղայութիւնն ու մինչեւ արքեպիսկոպոսութիւնն, վրատահաբար պիտի վկայէ թէ Սրբազանին կեանքը եղաւ գերազանցօրէն, վաւերականօրէն ու ամբողջականօրէն կենդանի օրհնաբանութիւնն մը ուղղուած Աստուծոյ:

Զարեհ Սրբազանը Աստուած օրհնաբանեց տիպար հոգեւորական դառնալով:

Ընդհանրապէս հոգեւորականին տրուած, երբեմն աժան ու դիւրին կերպով, «տիպար», «կոչում» կամ «նուիրեալ» անկանները Զարեհ Սրբազանին մօտ ստացան իրենց լիառատ արժէքը, ճշմարիտ իմաստը: Ան որ գինք մօտէն ճանչցաւ իր մէջ ամէն բանէ առաջ եւ վեր տեսաւ տիպար հոգեւորականը, Աստուծոյ ու եկեղեցւոյ նուիրեալ ծառան, անձնդիր ու քաջ հովիւր: Տիպար հոգեւորական եղաւ Զարեհ Սրբազան՝ քրիստոնէական հաւատքը իր կեանքին

մէջ ապրելով ու իր կեանքը աղօթքով շողախելով: Տիպար հոգեւորական եղաւ Զարեհ Սրբազան՝ իր առաքելութեան ճամբան հունաւորելով այնպիսի արժէքներով ու արժանիքներով, որոնք որակային տարբերութիւն մը կը յառաջացնեն հոգեւորականի եւ աշխարհականի միջեւ: Տիպար հոգեւորական եղաւ Զարեհ Սրբազան՝ իր անմիջական շրջապատը աւետարանական ճշմարտութիւններով ու բարոյական սկզբունքներով ծաղկեցնելով:



Archbishop Zareh with His Holiness Aram I and the Archbishop of Cyprus, Christosthomos.

Զարեհ Սրբազան Աստուած օրհնաբանեց նուիրեալ ուսուցիչ դառնալով:

Քրիստոս իր հաւատքի առաքելութիւնը կատարեց ուսուցանելով, քարոզելով, դաստիարակելով: Ճշմարիտ հոգեւորականը կոչուած է դառնալու նաեւ նուիրեալ ուսուցիչ: Այսպէ՛ս եղաւ Զարեհ Սրբազան՝ յանձնառու, պարտաճանաչ ու նախանձախընդիր ուսուցիչ: Ան ոչ միայն ամբողջականօրէն տիրապետեց իր դասաւանդած նիւթերուն, այլ Դպրեվանքէն ներս թէ Դպրեվանքէն դուրս, հաւատքով ուսուցանեց, ապրումով քրիստոնէական արժէքները ու ճշմարտութիւնները փոխանցեց ու հայու ոգին ներարկեց աշակերտներուն: Սովորական հասկացողութեամբ գիտութիւն կամ ծանօթութիւն ջամբող ուսուցիչ չեղաւ Սրբազանը՝ այլ՝ ուսուցչութիւնը վերածեց հոգեմտաւոր կազմաւորման մնայուն ու ծրագրուած ընթացքի մը:

Չարեհ Սրբազան Աստուած օրհնաբանեց քրիստոնէական արժէքներուն ու ճշմարտութիւններուն անվեհեր տարածիչը դառնալով:

Այսպէ՛ս եղաւ ան իր հոգեւորական կեանքի բոլոր պատասխանատուութիւններուն մէջ եւ ամէ՛ն տեղ: Քրիստոնէական արժէքներու փոխանցումը ան նկատեց հոգեւորականի կոչումին ամենէն էական տարածքներէն մէկը: Ո՛չ միայն եկեղեցւոյ խորանէն կատարեց այս նուիրական պարտաւորութիւնը, այլ՝ դասարանէն ներս, ժողովական սրահներէն ներս, դասախօսութիւններու ընթացքին, եւ նոյնիսկ իր անձնական հանդիպումներուն ճամբով: Չարեհ Սրբազան Քրիստոսի կենդանի Աւետարանը փոխանցեց իր շրջապատին. ոչ թէ սովորական հասկացողութեամբ եւ երբեմն խրտչեցուցիչ ձեւերով ու մօտեցումներով, այլ այնպիսի նրբութեամբ ու ոգեւորութեամբ, այնպիսի խոր հաւատքով ու սիրով, որուն դիմաց անհաւատը նոյնիսկ կը մօտենայ Քրիստոսին:

Չարեհ Սրբազան Աստուած օրհնաբանեց հայ հոգեւոր գրականութեան ու երաժշտութեան ծաղկման իր կարեւոր ներդրումը բերելով:

Ան ոչ միայն քաջածանօթ էր մեր եկեղեցւոյ աստուածաբանութեան, հոգեւոր գրականութեան եւ պատմութեան, այլ նաեւ իր հեղինակած գրքերով ու յօդուածներով կարեւոր նպաստ մը բերաւ մեր եկեղեցւոյ կեանքին առնչուած շարք մը հարցերու եւ երեւոյթներու քննարկման ու առաւել լուսաբանման: Ընդհանրապէս հայ երաժշտութեան ու մասնաւորաբար հայ հոգեւոր երաժշտութեան բնագաւառէն ներս եւս Չարեհ Սրբազան իր յօրինումներով, մշակումներով ու դաշնաւորումներով մեծարանքի արժանի ներդրում մը կատարեց:

Չարեհ Սրբազան Աստուած օրհնաբանեց Աստուածաշունչը թարգմանելով:

Իր կեանքի վերջին քսան տարիները ան լեցուց նաեւ Աստուածաշունչը ճշգրիտ ու բիւրեղ արեւմտահայերէնի թարգմանելով: Այս աշխատանքը իրեն համար իւրայատուկ իմաստ ունէր եւ յստակ առաջնահերթութիւն մը կը ներկայացնէր ստանձնած բոլոր պատասխանատուութիւններուն շարքին: Հաւատքով ու ապրումով ան փարած էր այս սրբազան գործին: Չարեհ Սրբազան ո՛չ միայն իր կեանքի ամենէն սիրելի ու անբաժան ընկերը դարձուց Աստուածաշունչը, այլ նաեւ իր կեանքը վերածեց Աստ-

ուածաշունչը գործնապէս ապրելու մնայուն ճիգի մը:

Այս բոլոր հոգիի ու մտքի արժանիքներուն առընթեր, Չարեհ Սրբազանը նաեւ ունեցաւ այլ արժանիքներ ու տաղանդներ: Արդարեւ, Սրբազանը օժտուած էր գրելու, խօսելու, երգելու ու արտասանելու եզակի շնորհներով, որոնք իր մէջ ծաղկեցան ու կազմաւորուեցան Դպրեվանքի դասարաններէն սկսեալ եւ այս Ս. Աթոռին ճամբով նըշխարի մը նման բաշխուեցան մեր եկեղեցւոյ ու ժողովուրդին: Հակառակ իր ունեցած բազմակողմանի տաղանդներուն, Չարեհ Սրբազանը եղաւ համեստ անձ, հեռու լուսարձակներէ, փառքէ ու պատիւէ, նոյնիսկ երբեմն մերժողական վերաբերում ունենալով անոնց նկատմամբ: Ան եղաւ տեսակէտ ու կեցուածք ունեցող անձ մը. սակայն զիտցաւ առաջնահերթը երկրորդականէն զանազանել եւ մնայունը՝ զնայունէն եւ իր անձնական համոզումները գոհել հաւաքական շահերուն:

Չարեհ Սրբազան եղաւ ու մնաց այս Ս. Աթոռին արժէքներուն, սկզբունքներուն ու աւանդութիւններուն անտեղիտալիօրէն կառչած հաւատարիմ միաբան մը՝ բոլոր պայմաններուն մէջ, կեանքի բոլոր հոսանքներուն դիմաց եւ ամէ՛ն տեղ: Եւ վերջապէս, հայ եկեղեցւոյ հաւատքի առաքելութեան մեծագոյն ջահակիրներէն ու ծառաներէն մէկը եղաւ Չարեհ Սրբազան: Հայ եկեղեցւոյ վերջին տասնամեակներուն ամենէն տիպար ու ամենէն մտաւորական փոքրաթիւ հոգեւորականներէն մէկը եղաւ Չարեհ Սրբազան:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան այս նուիրեալ ու տիպար հոգեւորականին ողջ կեանքը իրաւամբ եղաւ կենդանի օրհնաբանութիւն մը Աստուծոյ: Սրբազան օրհնաբանութիւն մը՝ հաւատքի կեանքով, նուիրեալ գործով ու յանձնառու ծառայութեամբ կենսագործուած:

Սա պահուն կը յիշեմ Չարեհ Կաթողիկոսին խօսքը.՝ Չարեհներ կրնան մեռնիլ. սակայն անոնց պիտի յաջորդեն եկեղեցւոյ ու ազգին նոր ծառաներ:

Այսօր Չարեհ Սրբազանը կը հեռանայ մեր ազգին ու եկեղեցւոյ ծառայութեան անդաստանէն: Սակայն շուտով Անթիլիասի հոգեմտաւոր հնոցէն դուրս պիտի գան հաւատքի առաքելութեան ու ազգային ծառայութեան ջահը վեր բռնած նոր առաքեալներ:

Յարգա՛նք այս տիպար եկեղեցականին մեծ ծառայութեան: «Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»:✠

ՎԵՐՁԻՆ «ՀԱՅՐ ՄԵՐ»Ը

Աստուծոյ հետ մեր ամենէն մտերիմ պահն էր «Հայր մեր»ի արտասանութեան պահը, պարզով, կարճ մեր աղօթքը, երբ ամէն օր նախ քան հրաժեշտ տալս հոգեւոյս Չարեհ Սրբազանին, երեքս՝ երանելին Չարեհը, Հայր Մաշտոցը եւ ես (չատ յաճախ ալ Հայր Անուշաւանը) կ'արտասանէինք միասին:

Ոչ ոք կրնայ հասկնալ այն ապրումները, որ Սրբազանին մօտիկ անձերը կ'ունենային բժշկական ինամքի վերջին չորս ամիսներուն: Որքան ալ բժշկական յառաջացեալ միջոցները ազդեցիկ էին, սակայն մեզի համար աղօթքն էր հաւատքի գորութիւն եւ յոյսի անխառն մաքրութիւն ներշնչողը: Անողոք հիւանդութիւնը ո՛չ գինք, ո՛չ ալ մեզ հեռացուց մեր հաւատքէն, ընդհակառակը անիկա առիթ եղաւ որ մեր կապը Աստուծոյ հետ դառնայ մնայուն, դառնայ սիրագեղ, ըլլայ լիայոյս:

- Օշական, եկուր «Հայր մեր»ը ըսենք:

Մինչեւ ուշ գիշեր ամէն օր հետն էի: Գիտէր աշխատանքիս ծանրութիւնը, կը ճանչնար հոգիիս մտերմութիւնը իրեն հետ, բայց հոգիի բարութիւնը կը կարեկցէր ինձի: Վերի խօսքը չէր ըսեր իրեն հրաժեշտ տալու համար, այլ կը մտահոգուէր գործերովրս, պարտականութեանս եւ պարտաւորութիւններուս հանդէպ աւելի գիտակից դարձնելով զիս:

Աստուծոյ մարդը ըլլալու խորհուրդ մըն էր Չարեհ Սրբազանը, որուն հետ միասին բաժնած էինք մեր կեանքի շուրջ 45 տարիները՝ մեր խորունկ եւ անվերապահ մտերմութեամբ, գրոյցներով եւ աշխատանքով, քրիստոնէական անկեղծ ու մաքուր սիրով ու կապով, սրտակից ու հոգեկից: Մէկն էր որուն մէջ նենգութիւն չկար. հոգին շուք չունէր իր վրայ, այլ բարութիւն էր, լոյս եւ ճառագայթող սէր: Ոչ մէկ ատեն, վաղ պատանութենէն մինչեւ իր վախճանը, իր բերնէն լսեցի մեղաւոր խօսք կամ բռն, զուարթախօսութեան ատեն՝ զուսպ, բարկութեան ատեն՝ լուակեաց: Կարծէք «յորովայնէ ընտրեալ» Աստուծոյ մարդն էր, որուն կեանքը եղաւ Աստուծոյ փառքին ու խօսքին պատմումը՝ բանիւ եւ գործով:

Կը մտածեմ թէ բաժանումը որքան առանձին ձգեց զիս: Աւելի ճիշդ՝ կէս ձգեց զիս: Մտածումներս երբ ժխտական պոռթկումի արտայայտութեամբ ու բողոքով կը սկսին սղոցել ուղեղս, յանկարծ կանգ կ'առնեմ եւ Աստուծոյ գոհութիւն կու տամ, որ այս աշխարհէն իր բաժանումէն առաջ հոգեւոյս Չարեհ Սրբազանը կեանքին վերջին չորս ամիսները ինձի



Archbishop Zareh delivering a sermon.

տրամադրեց ամբողջութեամբ: Վերջին նուէրն էր ինձի, ամբողջական մատուցմամբ: Երանի՛ երկարէիր կեցութիւնդ:

Գացիր: Չորս կողմս կը նայիմ եւ միայն քեզ կը տեսնեմ: Կարծես ես չկամ, դուն ես մէջս ու հետս, անձիդ ամբողջ հարստութեամբը՝ հոգեւոր, մարդկային եւ ծանօթութիւններու եւ աշխատանքի արգասիքովդ:

Գիտե՞ս, Չարեհ, որ կեանքիս առաջին փորձառութիւնը կուտաս ինձի՝ միտքս եւ սիրտս մէկտեղ բերելու ճիգիս մէջ: Կը կարծէի որ անոնք իրարու հետ են միշտ, ներդաշնակ միութեամբ մը: Բայց երբ կ'ուզեմ քանի մը տող գրել քու մասիդ, միտքս ու սիրտս հսկայական բացութեամբ մը կը հեռանան իրարմէ, եւ չեմ կրնար գրել ինչ որ կը զգամ:

Վերը «Չարեհ» ըսի, առանց «Սրբազան» տիտղոսդ տալու: Որքան ալ ինձի հետ մտերմութիւնդ պարտադրած էր որ ես պարզ անունդ տամ, հիմա կը զգամ նաեւ որ անունիդ հետ է արդէն սրբազնութիւնդ, Քրիստոսի պատկանողի մը ամբողջ առաքի-

նութիւններու մէկտեղումովը: Քաղցրութիւն եւ բարութիւն, խոնարհութիւն եւ հեզութիւն, ուղղամտութիւն եւ պարկեշտութիւն, ժողովալուսութիւն եւ զգաստութիւն, անանձնական սէր եւ ներողամիտ համբերութիւն, եւ մանաւանդ սրբութիւն: Քրիստոնեան առաւել եւս քրիստոնէացնողը: Այսքան հոգեւոր հարստութիւն եւ արժանիք ո՞րմէկ սուրբը պիտի չուզէր ունենայ: Աստուածային շնորհներու առատութիւնն էր որ տրուած էր քեզի, շնորհներու բազմազանութեամբ՝ աղօթական, ծառայական, յարաբերական եւ արդիւնաւորողի կերպէն ընծիւղող: Սուրբ Գրային հմտութիւնդ, մատենագրական, աստուածաբանական, պատմական եւ լեզուական համայնագիտարանային ծանօթութիւնդ, երաժշտական տաղանդդ եւ ասոր կապուած ձայնային շնորհքդ բաժին մըն են այն բարիքն, որ Աստուած ոեւէ մէկէն աւելի քեզի տուած էր: Եւ դուն արժեցուցիր այդ բոլորը կեանքովդ, գործովդ:

Կարօտցած եմ այդ բոլորին: Կարօտցած եմ քեզի:

«Վերջին Օծման» Կարգին, երբ այլեւս առանց ցաւի հանգչած էիր դագաղին մէջ, գիտէի որ անշունչ մարմինիդ ներկայութիւնն անգամ օրհնութիւն էր բոլոր քեզի ճանչցողներուն համար: Բոլորն

ալ եկած էին՝ ճիշդ այնպէս, ինչպէս ողջութեանդ կու գային քովդ: Եկած էին, որովհետեւ վայելած էին բարիքներէդ: Շատերու եղած էիր գործակից, պաշտօնակից, մտերիմ ընկեր, անչահախնդիր բարեկամ, ՍՐԲԱԶԱՆ: Ոչ ոք չէիր թերագնահատած կամ ստորադասած: Այլ քու համբերութեամբդ ու սիրովդ բոլորին ալ տուած էիր կարեւորութիւն եւ արժէք: Քեզմէ բաժնուողը ինքզինք մեծցած, քեզի չափ մեծցած հեռացած էր: Եւ հիմա, դո՛ւն կը բաժնուէիր մեզմէ, դագաղիդ մէջ առանձինն կը շարունակէիր ճամբադ դէպի Քրիստոս, մեկնումովդ ցաւցնող, հաւատքովդ՝ միսիթարող:

Եւ երբ հողը օրհնեցի, գերեզմանդ կնքեցի, եւ երբ դամբարանին մէջ գտնուողները մէկ առ մէկ սկսան հեռանալ, ուզեցի դարձեալ «Հայր մեր»ը ըսել Հայր Մաշտոցին հետ: «Հայր մեր» մը որ վերջին ամիսներուն աւելի արձագանգող կը մնայ հոգիիս մէջ եւ որ մեկնելէդ ետք այլեւս տարբեր կը հնչէ ինծի: Երկուքս իրարու եւ քու հոգիիդ փաթթուած՝ հեծեծանքով արտասանեցինք գայն, դարձեալ երեքով, մեր վերջին «Հայր մեր»ը:

... Զի քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն...
- Զարե՛հ, արքայութեան բնակիչ, օրհնէ մեզ:

ՕՇԱԿԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Ի՞նչ է սրբութիւնը:

Առաջին իմաստով անիկա կը նշանակէ մաքրութիւն, պարզութիւն, գերծ ամէն տեսակի կեղծիքէ, խորամանկութենէ ու խաբէութենէ. այլ խօսքով Աստուծոյ եւ մարդոց հանդէպ սրտբաց եւ անկեղծ կեցուածք մը: Ասոր կու գայ աւելնալու երկրորդ իմաստ մը, որով սրբութիւնը կը հասկցուի որպէս յատուկ հոգեվիճակ մը, ուր մարդը ընկալելով Աստուծոյ շնորհքը, աստուածային պատուիրանները գործնականօրէն կը թարգմանէ իր կեանքին մէջ:

Սրբութիւնը մարդուն մէջ ամբողջական վիճակ մը չէ: Ասով կը հասկնանք թէ սրբութեան տենչը ունեցող մարդը պէտք

չունի հրաժարելու անպայմանօրէն բոլոր տեսակի գործերէ կամ գրադոմներէ, որոնք զինք կը կապեն աշխարհի ընդհանուր հոսանքին եւ կեանքի գործօն ընթացքին: Այլ ընդհակառակը, անիկա պէտք է պահէ իր կապերը աշխարհի հետ, եւ ուրիշներու հետ ունեցած իր յարաբերութեան մէջ ցոյց տայ այն առաքինութիւններն ու յատկանիշները, որոնք բնական արտացոլացումը պիտի ըլլան իր մաքուր ներաշխարհին, սրբուած հոգիին: Ամբողջական վիճակ մը ըլլալէ հեռու՝ անիկա ծառայութեան, անընդհատ ծառայութեան վիճակ մըն է, ուր մարդ իր բոլոր ոյժերը, իր բոլոր շնորհները, առաւելութիւնները, ի վերջոյ ինքզինքը ամբողջ պիտի տրամադրէ Աստուծոյ եւ անոր գործին: Այս կողմէ յատկանշական է դի-

տել, որ եկեղեցիներու կեանքին մէջ ամենէն աւելի մեծ սուրբերը եղած են անոնք, որոնք եկեղեցւոյ ծառայութեան նուիրուած են ամբողջութեամբ, քան իրենց մենարանին մէջ ճգնող միայնակեացները. եւ ասոր համոզուելու համար կը բաւէ յիշել քանի մը գլխաւոր անուններ Ընդհանուր եկեղեցւոյ եւ մեր եկեղեցւոյ սուրբերու փաղանգէն, ինչպէս՝ Յովհան Ոսկեբերան, Բարսեղ Կեսարացի, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Մեծն Ներսէս, Սահակ եւ Մեսրոպ, Յովհան Օձնեցի, Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի, Գրիգոր Տաթեւացի եւ այլն: Հետեւաբար, կրնանք ըսել, սրբութիւնը կը գնուի կեանքի ընդմէջէն, ինչպէս ինքնութիւնը՝ կրակի ընդմէջէն:

ԶԱՐԵՀ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՅՈՐՈՎԱՅՆ ԸՆՏՐԵԱԼ ՈԳԵՂԷՆ ՏԱՃԱՐ

Մինակ եմ հիմա աւերա՛կ ու լուռ տաճարին դիմաց...

Շուրջս՝ գարուն, խինդ ու ժպիտ, ծիւ ու ճռուողիւն...

Բարբարոս ձեռքերու փլատակած, աւերած ու լուռթեան մատնած տաճարները չէին բաւեր կարծէք, չէր բաւեր Մակարայ վանքին նորաքանդ տաճարին դեռ հող բուրոց աւերակը...

Ի՛նչ երկրաշարժ էր, որ անաղմուկ կործանեց Ձարեհ անուն ոգեղէն տաճարը: Ի՛նչ հեղեղ, որ ակնթարթի մը մէջ քչեց-տարաւ այնքան կայտառ տաճարը՝ Ձարեհ անուն:

Ո՞վ ջուր պիտի մատակարարէ հիմա Տիրոջ այգիին նոր ծիւերուն,

Ո՞ր ձեռքերը պիտի փայփայեն նորահաս կոկոնները անոր,

Ո՞վ պիտի խնամէ հասուն տունկերը նոյն այգայգիին:

Աւա՛ղ, ցամքեցաւ առուակը, որ ճամբայ կը բանար շուարածին, մարեցաւ օճախը, որ հաց կը բաշխէր անօթիին, չորցաւ ծորակը, որ ջուր կու տար ծարաւին:

Աւա՛ղ, քառասուն տարիներու եղբայրութիւն մը, նրբահիւս սարդոստայնի մը նման եղբայրութիւն մը, մէկ ժամէն միւսը քայքայուեցաւ, ահաւոր լուռութիւն մը, խորունկ պարապուծութիւն մը ձգելով ժառանգ...

Մասո՛ւնք մը միայն այն պերճ ու բազմերանդ տաճարէն:

- Տաճար մըն էր Ձարեհ Սրբազան: Եւ՝
- Ի՛նքն էր բոցկլտացող մոմը այդ տաճարին,
- Ի՛նքն էր շողարձակ լոյսը այդ տաճարին,
- Ի՛նքն էր մեղրաբոյր խունկը այդ տաճարին,
- Ի՛նքն էր յաղթ հունչը այդ տաճարին,
- Ի՛նքն էր սուրբը այդ տաճարին,
- Ի՛նքն էր աղօ՛թքը այդ տաճարին,
- Ի՛նքն էր բա՛ց աւետարանը այդ տաճարին...

Միահիւսուած եւ ամբողջական քերթուած մը, բազմաձայն ու ներդաշնակ սէնֆոնի մը, որ հագուադէպ կերպով կը յայտնուէր մարդկային կեանքին մէջ, անպայման կնի՛քը կը կրէ յորովայնէ ընտրութեան եւ դրո՛շմը կը ձգէ իրաւ կեանքի արահետին վրայ:

Ի՛նքն էր այդ ամբողջը, բայց ինքզինքին չէ՛ր այդ ամբողջը, այլ՝ բոլորի՛ն...

Այլպէս, ինչպէ՞ս բացատրել այն անյատակ սէ-

րը, որ այնքան շուայլօրէն բաշխեց: Ձիս սիրեց աւելի՛ քան ես ինքզինքս սիրեցի, մարդիկը սիրեց աւելի՛ քան մարդիկը իրենք գիրենք սիրեցին:

Հարագատէ մը աւելի հարագատ եղաւ բոլորին, բոլոր ընտանիքներուն, որ գինք ճանչցան իրենց ուրախութեան եւ տխրութեան մէջ:

Սիրտ մը անյատակ ու անծիր, ուր օրհնեալ տունկը խաղողի, ամէ՛ն օր նոր գինի կը քամէր: Ու այդ գինին որպէս գինի ազնուութեան՝ կը բաշխուէր ամէ՛ն օր, ամենո՛ւն: Որպէս գինի բարութեան՝ կը հոսէր ամէ՛ն օր ամենուն:

Որպէս գինի մխիթարութեան՝ կը հասնէր բոլոր տառապեալներուն, վշտահարներուն ու սգաւորներուն:



Archbishop Zareh with students during the time he was the Prelate of Cyprus.

Որպէ՛ս գինի ուրախութեան՝ բաժին կը դառնար բոլոր հարսնետոբներուն, կնունք կամ այլ կոչունք ունեցողներուն:

Միտք մը բաց ու պայծառ, որ միշտ ճառագայթեց, լուսաւորեց եւ ջերմացուց շրջապատը: Ամբարեց բաշխելու համար, կուտակեց՝ տալու համար, սերտեց՝ սորվեցնելու համար, մեծցաւ՝ մեծցնելու համար, բարձրացաւ՝ բարձրացնելու համար:

Եղբայր մը, որ իր եղբայրները նոյնացուց իր անձին հետ, ընկեր մը որ իր ընկերներուն նայեցաւ ի՛ր անձին պէս, հայր մը, մե՛ծ հայր մը, որ ինքզինք ամբողջապէս նուիրաբերեց իր գաւազներուն, աշակերտներուն, ուսանողներուն, բոլո՛ր նորերուն:

Հոգի մը արձակ, հոգի մը զուսպ, հոգի հրաբորբ ու հանդարտ, որ բազմիցս ապրեցաւ յուսախաբութեան պահեր, տագնապներ, որոնք միշտ կը բխէին «Տիրոջ տան նախանձախնդրութենէն»: Վիրաւորե-

ցին զինք երբեմն, չուզեցին հասկնալ: Բայց ի՛նք
«սուրբ եւ անբիծ» եւ «ընտրեալ յորովայնէ», ո՛չ մէկը
վիրաւորեց, ոչ ոքի դէմ ասեղ մը անգամ չարձակեց:
Անձայն հեռացաւ, քաշուեցաւ իր անկիւնը եւ շարու-
նակեց իր աշխատանքը... յանձնուած իր Տիրոջ:

Քո՛ւկդ ենք մենք, ձեռքերուդ մէջ, իբրեւ անօթ
հողանիւթ, կամքդ բոցող ջահեր անշէջ, Հոգևովդ
եղած հրանիւթ. ամէն մէկ վառած պատրոյգ՝ Իմաս-
տութեանդ լապտերով, մէյ-մէկ կճեայ թակոյկ,
պատրաստ՝ լեցուելու կեանք-գինիովդ:

Եւ սակայն յանկարծ աւարտեցան իր անաւարտ
օրերը...

Ի՞նչ կը ցանկայ մարդս՝ երբոր իր օրերը կ'աւար-
տին, երբոր պանդուխտ հոգին Տիրոջ կը վերադառ-
նայ կրկին. երբ ոսկեհիւս կեանքի լարը ա'լ պրկուած է
կը փրթի, երբ հողեղէն այս սափորը ջուրի ճամբան
կը փշրի:

Աւա՛ղ, փշրուեցաւ սափորը, դեռ օրերը չաւար-
տած...

Մինակ եմ հիմա: Շուրջս գարուն, ներսս փոթո-
րիկ:

Որո՞ւն դիմեմ բացի քեզմէ Աստուած իմ: Քու
ամենագթութեանդ բխո՞ւմն էր այս նոր ու խոր վէր-
քը, միւս վէրքերուս վրայ... Ցաւը անկարողութեան,
որ արգիլեց կաթիլ մը գուլալ ջուրով գովացնել իր
հրկիզուող շրթները: Այն շրթները, որոնք միայն
Քե՛զ օրհնաբանեցին եւ օրհնութիւն սփռեցին բոլո-
րին, բոլորին...

Աստուած իմ, ընդունէ անարժան սպասաւորիդ
խնդակցութիւնը, որ երկնային թագաւորութեանդ
«խորհրդարանը» նորապսակ առաքեալով մը հարըս-
տացաւ, բայց գթա՛ մեզի, որ առաւել աղքատացանք՝
բազմազմբէթ տաճարի մը կորուստով... ✕

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԶԽԱԶԵԼԵԱԼՆ...

«Խաչակցեալք ընդ Բրիտանի
եւ ընդ նմին թագաւորեալք...»
(Օրհնութիւն Համօրէն Առաքելոց)

ՀԱՆԳԻՍՏ ԶԱՐԵՀ Ս. ԱՐՔ. ԱԶՆԱԻՈՐԵԱՆԻ

Մահազդի մը քլիշէ դարձած խորագիրը անդ-
րանցնող խորհուրդ մը պարփակուած է սա
տողերուն մէջ, որ եզակի կեանքի մը անուշութեան
ու անժամանակ վախճանումի մը տգեղ իրականու-
թեան դիմաց հարցականներու երկար շղթայէն կ'ա-
ռանձնացնէ երկուքը՝ «ԻՆՉՈ՞Ւ» եւ «ԻՆՉՈ՞Ւ
ԻՐԵՆ»:

Գոնէ երկու բնորոշումներ նոր խորք եւ տարա-
գաւորում կը ստանան իր մէջ եւ իր մահով.՝ գերա-
շնորհ, այսինքն գերագոյն շնորհներու շտեմարան,
եւ անփոխարինելի, այսինքն զինք փոխարինողներու
անդուլ փնտռուութիւն:

Անդարմանելի կորուստ մըն է, որ կը պարուրէ
ամբողջ Հայ Եկեղեցին, եւ զինք մօտէն ու հեռուէն
ճանչցող եւ գնահատող բազմաթիւ եկեղեցականներ

րուն եւ աշխարհականներուն սրտին մէջ կը բանայ
երկարօրէն կոտտալու սահմանուած վէրք մը:

Սեւ, շա՛տ սեւ է Ուրբաթ 30 Ապրիլ 2004-ը, երբ
գոյժը այնքան արագօրէն կը ճախրէ Անթիլիասէն
հեռաւոր Ամերիկա ու Քանատա եւ հեռախօսազան-
գերով նոր հարցականներու ուռկան մը կը հիւսէ.
«Իրա՞ւ է... ի՞նքն է... այսքան շո՞ւտ... կ'ըսէինք թէ
աւելի լաւ է... մենք մե՞զ կը խաբէինք...»:

Ահաւոր կերպով ծանրացած է Մայրավանքին
մթնոլորտը: Մի քանի միաբաններով կ'երթանք Վե-
հափառ Հօր մօտ՝ մեր ցաւակցութիւնները յայտնե-
լու եւ իր մխիթարութեամբ սփոփուելու: Վեհափա-
ռը, որ ամենէն բարդ խնդիրներուն համար իսկ խո-
հական լուծում մը ունի, միայն քանի մը նախադա-
սութիւններով վերջին օծման եւ թաղման կարգա-
գրութիւնները կը հաղորդէ: Բառերը կը դաւաճանեն

եւ տիրականը մի միայն քար լուռթիւնն է: Առանձին կը թողունք Վեհափառը եւ վանքին բակին մէջ կը մտածեմ, թէ մեծերուն վիճակուած է յաճախ իրենց յաջողութիւնները առանձինն վայելել ու իրենց դառնութիւնները մինակ ըմպել:

Ուշ գիշեր է: Վանքը լուռթեան մէջ է ընկղմած: Սենեակներուն լոյսերը մարած են՝ յիշեցնելու համար թէ մահը մեր ետին է եւ մեր սիրելի Սրբազանին համար աւարտած կեանքը պիտի շարունակէ լայն, շատ լայն բաց մը թողուլ, զոր մեր միաբանութեան հոյը պէտք է փակէ կոթողելու համար իր յիշատակը՝ իր գերմարդկային ճիգերով սկսուած ու անագորոյն հիւանդութեամբ ընդհատուած աշխատանքները լոյսին բերելու նախանձախնդրութեամբ որովհետեւ, վստահ եմ, որ ահագին կիսատ մնացած գործեր իր համակարգիչին մէջ ծրարուած կը պահուին:

Ու կը մտաբերեմ թէ 1930-էն ի վեր ի՛նչ ուրախութիւններ եւ տխրութիւններ բաժին ինկած են այս դարաւոր Ս. Աթոռին, ու այդ բոլորին մէջէն կը գուգորդուին Չարեհ Կաթողիկոս եւ Չարեհ (Արք) Եպիսկոպոս, որոնք տիրականօրէն պիտի մնան խաչելութեան եւ սրբութեան գագաթներ: Եւ ահա կ'ուրուագծուի հարցական մը եւս. «Չարեհ... տառապալից կեանքով ու վաղահաս մահով ցոլացած՝ անունին հաւատարմութիւնն էր արդե՞ք...»:

Մեր վիշտին մէջ, որքա՛ն թերադրական է անդրադառնալ Հայ Եկեղեցոյ սրբազան հայրերուն իմաստութեան, երբ Շարակնոցին մէջ Քրիստոսի Տասներկու Առաքեալներուն նուիրուած շարականին ենթախորագիրը գայն կը ձօնէ «Բոլոր Առաքեալներուն», ամէն ժամանակներու քրիստոնեաներս առաքելական շնորհին մասնակից դառնալու հրաւիրելով, որուն արժանաւորագոյն ժառանգորդներէն մին հանդիսացաւ Չարեհ Սրբազանը՝ նախ Քրիստոսի խաչակից դառնալով եւ այժմ անոր հետ թագաւորելով:

Իր խաչակցութեան ուխտին շօշափելի մարմնացումներէն մին էր այն պահը, երբ իր վերջին տունդարձէն մէկ օր ետք, Ուրբաթ, 23 Ապրիլի առաւօտուն, նախ աջ ու ձախ բազուկները ցոյց տուաւ, մատնանշելու համար թէ ինչպէս մէկը միւսէն անհամեմատելիօրէն ուռած էր, եւ յետոյ սատաֆէ խաչ

մը առաւ ու «շնորհակալ եմ. հետս բերի...» շնջաց: Յիշեցի թէ Յունուարին, Օշական Սրբազանին տըլած էի գայն Եգիպտոսի մէջ եւ խնդրած. «Չարեհ Սրբազանին տարէք. Երուսաղէմէն է»:

Խաչեալին եւ իր յարակցութիւնը առաւել արմատացաւ մէջս, երբ Շարաթ, 1 Մայիսին, գիշերային ժամերգութեան ընթացքին, մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի յարութեան նուիրուած եւ իր իսկ Դպրեւանքին մէջ մեզի սորվեցուցած Աւագ Օրհնութեան շարականին բառերը կարծէք այդ առաւօտ իրեն համար կը հնչէին. «Օգնական ընդունելի եղեւ իմ Տէր ինձ ի փրկութիւն. սա է իմ Աստուած, եւ փառաւորեցից զսա»: Փառաւորում մը, որ գերազանց հաւատարմութեամբ իր կեանքով կատարեց եւ կը հաւատամ որ կը շարունակէ կատարեալ իր փրկութեան Տիրոջ անմիջական մտերմութեան մէջ, Սաղմոսին բառերուն կրկնութեամբ. «Տէ՛ր, վստահ եմ, որ բարութիւնդ եւ շնորհքդ անպակաս պիտի ըլլան վրայս՝ որպէսզի կեանքիս ամբողջ տեւողութեան տաճարիդ մէջ բնակիմ» (Սղ 23.6):



Zareh Srpagan officiates at the ordination of Der Bedros (right) and Der Boghos in Antelias on June 8, 2003

Գերզգայնութեան եւ զսպուած լուռթեան թելերով հիւսուած անանձնականն էր իր նկարագրին ամենէն տիրական գիծը, որ Յիսուսի նմանելու իր

կոչումին մէջ Եսայիի մարգարէութեան արձագանգը կը թողու իր ետին՝ իր առողջութեան եւ մանաւանդ անհանգստութեան օրերուն. «անիկա անիրաւութիւն կրեց ու չարչարուեցաւ, բայց իր բերանը չբացաւ: Մորթուելու տարուող ոչխարի պէս, իր խուզողներուն առջեւ մունջ կեցող մաքիի պէս՝ այնպէս բերանը չբացաւ» (Ես 53.7):



Archbishop Zareh gives Communion to the faithful at the Cathedral in Antelias.

Իր անվերադարձ բացակայութիւնը երկարօրէն պիտի յամենայ. որովհետեւ, հաղորդական նշխարի մը նման ինքզինք ամբողջապէս բաժնեց բոլորիս: Իր ամենէն բազմազրաղ պահուն իսկ ժամանակ տրամադրեց մեծին եւ փոքրին եւ իր իմաստութիւնը անվերապահօրէն համայնացուց:

Ինչպէ՞ս մոռնալ Հայր Զարեհը, Դպրեվանքի մեր եկեղեցական երաժշտութեան առաջին ուսուցիչն ու դպրապետը որ իր խստապահանջ բժախնդրութեամբ ինքզինք կը պարտադրէր յորդուն բարկութեամբ եւ քիչ ետք կը ներգրաւէր մեզ ներողամտութեան բարի նայուածքով ու Հայ Եկեղեցին սիրելի դարձնելու հոգեկերտ բրուտի անդուլ ճիգերով:

Ապա, եղաւ մեր Նոր Կտակարանի ուսուցիչը: Իրեն կը պարտիմ Աստուածաշունչի գիրքերէն Համատեսական Աւետարաններու առաւել ծանօթութիւնս. որովհետեւ, ուսանողական օրերուն անոնց այնքա՛ն տաժանելի թուող ընդօրինակութիւնը պատճառ եղաւ որ զանոնք լաւագոյնս իւրացնեմ ու իր կեանքին մէջ տեսնեմ անոնց օրինակելի գեղեցկագոյն փթթումը:

Վստահ եմ որ աշխարհով մէկ սփռուած դպրեվանքի ընկերներս պիտի վերյիշեն, թէ ինչպէս իրարու կը փսփսայինք, որ մեր ներշնչման աղբիւրն էր Հայր Զարեհը. այն տիպարը՝ որուն կը ձգտէինք նմանիլ:

Ու հիմա, երբ կորուստին ահագնութեան տակ ընկճուած ենք բոլորս, որքա՛ն կը գեղեցկանայ իր պարթեւ հասակին հետ կանգնող ու բամբ ձայնին մէջ հնչող աղօթողը, աւետարանողը, քարոզիչը, երաժիշտը, մարդը եւ մանաւանդ ՀՈԳԵԻՈՐԱԿԱՆԸ, որուն ծանրագոյն տեղն է վերապահուած Հայ Եկեղեցւոյ ժամանակակից կշիռքի նժարին մէջ:

Արդարօրէն ըսուած է, թէ իւրաքանչիւր մահ իր հետ կը բերէ նաեւ իր մխիթարութիւնը: Կը հաւատամ, թէ բոլորիս մխիթարութեան առաջին աղբիւրը այն իրողութիւնն է, որ մարդկայնօրէն եւ բժշկագիտականօրէն ոչինչ խնայուեցաւ Սրբազանին առողջութիւնը վերականգնելու համար: Իսկ երկրորդ, եւ աւելի մեծ հոգեկան բաւարարութիւնը այն է, որ իր բովանդակ կեանքով կրցաւ հետեւիլ Քրիստոսի եւ առարկայացնել այն ճշմարտութիւնը, թէ «ով որ ուզէ ինձի ծառայել՝ պէտք է ինձի հետեւի, եւ ինձի ծառայողը պիտի ըլլայ հոն՝ ուր ես կը գտնուիմ: Եւ Հայրս պիտի պատուէ ինձի ծառայողը» (ՅՎ 12.26):

Այս օրերուն, երբ Եկեղեցին տակաւին յարուստութեան յաղթական աւետիսով կը բերկրի, Պօղոս Առաքեալի բառերը իրեն համար կը հնչեն իր մէջ եղող հողիչը գերեզման դնելու մեր դառն պարտականութեան ընթացքին. «Եթէ Քրիստոսի կցորդ եղանք՝ իրեն պէս մեռնելով, նոյնպէս իրեն կցորդ պիտի ըլլանք՝ իրեն հետ յարութիւն առնելով» (Հռ 6.5):

Սիրելի՛ Սրբազան, ցյարութիւն...: ✠

ՆԱՐԵԿ ԵՊՍ. ԱԼԵՆՄԷՉԵԱՆ

Կեանքի մէջ հացի եւ դրամի ստրկութիւնը աւելի՛ մեծ ստրկութիւն է քան այն բոլոր տեսակի ստրկութիւնները, որոնք շղթաներով կու գան:

Թոյլ մի՛ տաք, ժողովուրդ, որ մարդիկ ձեզ իրենց շահով կապեն ու կաշկանդեն եւ ձեր ազատութիւնները գնեն, այդպիսով ձեր ինքնութիւնը գնելով: Ձեր ազատութիւնը ձեր ինքնութիւնն է: Մարդը իր ազատութեամբ եւ ազատութեան իր յատկանիշով է որ մարդ է, եւ կը դադրի իր մարդկութենէն այն իսկ վայրկեանին՝ երբ իր մէջ կը պակսի ազատութեան կեանքով ապրելու իր ձգտումը:

ԶԱՐԵՀ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՎԵՐՁԻՆ ՀԱՄԲՈՅՐՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԵԱԼ ԱՅՐ ԱՐԴԱՐ՝ ԶԱՐԵՀ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱԶՆԱԻՈՐԵԱՆԻՆ

Իր անուանակրին՝ Երանաշնորհ Զարեհ կաթողիկոսին նման, Զարեհ Արքեպիսկոպոսին ներկայութեան ըլլալը համակ հոգեմտաւոր հարստացում էր ու գերագոյն վայելք: Եւ ամենողորմ Տէրը շնորհեց որ Զարեհ Սքանչելի հայրապետին Պէյրուսի Սարգիս եկեղեցւոյ հովուապետական վերջին այցելութեան՝ «Բարի եկաք, Վեհափառ Տէր» ովսաննաներով դիմաւորող պատանիներէն մին ըլլալու բախտաւորութիւնը ունենալէ 40 տարիներ ետք, անձնագոհութեան զոյգ տիպար՝ Օշական Արքեպիսկոպոսին ու Հայր Մաշտոցին հետ դառնայի մերթ ուրախակից եւ մերթ տագնապակից մահուան ճիրաններուն մէջ գալարուող Զարեհ Արքեպիսկոպոսին, իր երկրաւոր կեանքի վերջին շուրջ չորս ամիսներուն՝ Նիւ Եորք քաղաքին մէջ: Ամիսներ որոնք իւրաքանչիւր արշալուստող օրուան հետ ականատես եղան հաւատք, յոյս ու սէր ճառագայթող աղօթքներով՝ Գալիֆորնիայէն մինչեւ Աւստրալիա, իսկ օրը իրիկնանալուն՝ միաբանական կեանքի բիւրեղագոյն զգացումներու յորդահոս արտայայտութեան՝ ոտնալուստումի ու մարձումի, ի խորոց սրտի մրմունջներու ու հսկումի: Ամիսներ, որոնք ականատես եղան Աստուածաշունչի Թարգմանչի աննկուն կամքին, որ ոչ միայն հիւժող մատներով կը թարգմանէր «Ժողովող»ի գիրքը, այլ երբ Աւստրալիայէն ազգական մը հեռաձայնով իր ներքին պոռթկումը կը յայտնէր, ամենայն խաղաղութեամբ եւ արիւթեամբ աստուածաշնչեալ այրն արդարը կը պատասխանէր. - «Ձե՞ս կարդացած մեծ քարոզիչ՝ Ժողովողը ինչ կ'ըսէ. «Ամէն բանի ժամանակը կայ. ժամանակ կայ ծնելու, ժամանակ կայ մեռնելու...» (Ժդ 3.2):

Լերան քարոզին մէջ մեր Տէրը սորվեցուց, թէ՛ «Ով որ գործադրէ պատուիրանները եւ ուսուցանէ, մեծ պիտի կոչուի արքայութեան մէջ» (Մտ 5.19): Որքան կը ճշմարտուի տէրունական խօսքը իր հաւատարիմ ծառային՝ Զարեհ Արքեպիսկոպոսին համար: Մեծ, այո՛ բառին երկրաւոր եւ երկնային հասկացողութեամբ: Արդարեւ առանձնութեանս պահերուն ամէն անգամ երբ կը խորասուզուիմ ինքնութեանս միջին խցիկին մէջ, վերապրելու անգուգական պա-

հերը Ս. Հոգւոյն եօթնարփեան շնորհքներով լիցքաւորուած մերօրեայ եռամեծար մեծ վարդապետին հետ, -մտերմութեան մէջ միշտ գինք կոչելով՝ «մեծ», մտքիս պաստառին վրայ կը գծագրուի Անթիլիասի Մայրավանքի բակը պարթեւահասակ կանգնած՝ անկեղծութիւն եւ վստահութիւն ներշնչող վճիտ հայեացքով, կեանք ու կորով առթող պայծառ ձայնով, խանդաղատանք ու գորով արտայայտող անկեղծ ողջագուրումով, խաղաղ ժպիտով ողողուն դէմքը մասիսանման վեհ սքեմաւորին, հպարտ՝ աստուածապարգեւ իր քրիստոնեայ հաւատքով, ազգային ինքնութեամբ եւ համամարդկային արժէքներու գի-



Zareh Srpaqan working on his scholarly projects in his room in Antelias.

տակցութեամբ: Ան մնաց միշտ վէս եւ պատիւ բերաւ Հայ եկեղեցւոյ եւ Աստուծոյ անուան, ուր որ շնչեց եւ գործեց: Նոյնիսկ երբ մահացու հիւանդութիւնը ահեղօրէն կը մաքառէր զգետներու հաւատքի ախոյեանը եւ շիջեցնելու յոյսի պատրոյգը, համակ մեծութիւն էր՝ երբ արտասուաթոր աչքերով ան ներողութիւն կը խնդրէր իր պատճառած յոգնութեանց համար, կամ ոտքի չկարենալ դիմաւորելուն համար հոգեկից եկեղեցական թէ՛ աշխարհական այցելուները: Մեծ էր Զարեհ Սրբազանը որպէս մտաւորական: Ընդարձակ ու խոր էր իր մտաւոր պաշարը բազմազան բնագաւառներու մէջ: Իր խօսքին ու գրութեանց մէջ կը զգացուէր յստակ մտածում, հաստատ համոզում եւ տիրական հեղինակութիւն: Կը խորչէր

խօսքի փերեգակութենէ՝ որ ծանծաղ ճահիճներու մացառուտներու մէջ կը նաւարկէ: Հետամուտ էր ինքնանորոգման: Նոր ու հին տարբեր լեզուներու տիրացումէն ետք երբայերէն լեզուի իր հմտացումը լաւագոյն վկայութիւնն է այս ուղղութեամբ: Ինչպէս միշտ, բայց մանաւանդ Նիւ Եորքէն Լիբանան վերջին տուն դարձին ճամպրուկներով գիրքեր փոխադրելը՝ օգտագործելու յոյսով, կը մնայ ամենէն յուզիչ մասունքը գիտութեան մշտածարաւ մտաւորականէն, որ կը հաւատար գիրքի սրբութեան, եւ այդ սրբութիւնը հաղորդութեան նման բաշխելու առաքելութեան:

Մեծ էր Զարեհ Արքեպիսկոպոսը որպէս հոգեւորական: Իր առաքինագարդ ու սրբակենցաղ վարքով, իր պարկեշտ եւ ամբասիր բարքով, իր մաքրամաքուր մտածումներով, խօսքերով ու գործերով Երկնաւորին ներկայութիւնը կը ցոլացնէր անխտիր ամէնքի կեանքին մէջ: Միշտ պատրաստ էր ծառայելու՝ նոյնիսկ գոհելով իր գործն ու հանգիստը: Ամենայն հանդարտութեամբ եւ ուշադրութեամբ կը լսէր իրեն դիմողին, կ'օգնէր անոր, միշտ պատրաստ բարիին, գեղեցիկին ու վսեմին առաջնորդելու: Աստուածային շնորհքով յաղթած ըլլալով Ես-ի տկարութեան, հեղութեամբ ծառայութեան մարմնացումն էր ան՝ միշտ վարագոյրի ետին հրճուանքով դիտելով այլոց գոհաբանումը: Արդար էր ու անաչառ իր մրտածողութեամբ, դատողութեամբ ու խօսքով: Խարսխուած ըլլալով ճշմարտութեան վրայ, ի գին ամէն գոհողութեան անչահախնդիր եւ անվեհեր՝ ան կը հետապնդէր ու կը պաշտպանէր հաւաքական եւ գերագոյն շահն ու նպատակը ի հեճուկս Ես-ի ստրուկներուն: Այո՛, Զարեհ Արքեպիսկոպոսի էութիւնը ներթափանցուած էր աստուածայինով, եւ իր նկարագրին, վերաբերմունքին, նիստ ու կացին ընդմէջէն կը ճառագայթէր վերնայինը:

Ճշմարիտ մեծութեան քուրային մէջ շիկացած Զարեհ Սրբազանի ոգին նախանձախնդիր էր Աստուծոյ Տան, ծէսին եւ կարգ ու կանոնին հանդէպ: Երգեցողութեան պահուն դպիրներ, սարկաւազներ կամ եկեղեցականներ անփութկոտութեան կամ աճապարանքի հետեւանքով շարական մը եթէ սխալ երգէին կամ գեղչէին, կարծէք իր սիրտը կը խոցէին: Ահա թէ ինչու տարիներ շարունակ, թակցութեամբ համբերակից հոգեւոր եղբօր՝ Հայր Օշականին, ան

հրատարակեց նօթագրեալ շարականներու հատորներ, որպէսզի կանոնաւորուի ու պայծառանայ երգեցողութիւնը հայ հաւատքի ընդերքէն ծնած Շարականին՝ որպէս բանաւոր պատարագ ընծայուած առ Աստուած: Նախանձախնդիր էր Աստուծոյ խօսքի անայլայլ տարածման: Քարոզը իրեն համար ո՛չ մարդահաճութեան եւ ո՛չ իր անձին փառաբանանքի լծակ էր, այլ Աստուծոյ կենդանի խօսքին լիիրաւ մատակարարումը՝ Սուրբ Գրային ու մերօրեայ կեանքի փորձառութեան ընդմէջէն Աստուծոյ բարձրացնելով մարդիկը: Աստուածաշունչի դարբնոցին մէջ բիւրեղացած իր խօսքերը բայասան էին վիրաւոր հոգիներու, լոյս էին մթազնեալ մտքերուն, խարագան էին քարացած սրտերու: Նախանձախնդրութեան այս ոգին կը յայտնաբերուէր ոչ միայն ի հոգեւորս, այլ բժախնդիր էր իր դասաւանդութեանց մէջ Դրպրեվանքէն մինչեւ Սոֆիա Յակոբեան երկրորդական վարժարան ու Համազգային Հայագիտական Հիմնարկ, ինչպէս նաեւ բոլոր առիթներով տրուած դասախօսութեանց պարագաներուն: Բժախնդիր էր իր ստանձնած բոլոր պաշտօններուն անթերի կատարման մէջ, Դպրեվանքի հսկողութիւնէն մինչեւ Կիպրոսի Առաջնորդութիւնը եւ Կաթողիկոսարանի Քրիստոնէական Դաստիարակութեան բաժանմունքի վարիչ քարտուղարութիւնը: Բժախնդիր էր Դպրեվանքի պարբերաթերթ «Գլաճոր»ի ու Կաթողիկոսարանի «Հասկ» պաշտօնաթերթէն մինչեւ Քրիստոնէական Դաստիարակութեան բաժանմունքի հրատարակած ատոք հատորներու նախ բովանդակութեան եւ ապա գեղազիտական ներկայացման մէջ: Ո՛չ մէկ կասկած որ Աստուծոյ սիրով հրդեհուած հոգի մը հանդուրժէ միջակութեանց, եւ Զարեհ Սրբազան Աստուծոյ նախանձախնդրութեամբ կեանքի բոլոր մարգերուն մէջ միշտ ձգտողն էր կատարեալը ցոլացնելու:

Ոսկեդարը կերտող մեծերու շառաւիղէն վերընձիւղած մեծութիւն էր Զարեհ Թարգմանիչը: Գրաբար լեզուի գեղեցկութեան մեղրածորան ճաշակով անած, իրեն համար ցաւ էր որ ժամանակի ու աշխարհագրական պայմաններու բերումով հայորդիք զրուկուած կը մնային գրաբար լեզուի ամբողջական բարիքներու վայելքէն: Ահա թէ ինչու համար «Դիւրին Գրաբար»ի դասագիրքեր պատրաստելէ անդին, ան լծուեցաւ Հայ եկեղեցոյ Միսարան՝ «Մաշտոց»ը, սուրբ եւ անմահ պատարագն ու հանդիսաւոր արա-

րողութիւններ գրաբարի կողքին աշխարհաբար լեզուով ներկայացնելու տենդագին աշխատանքին, որ շարունակուեցաւ Աստուծոյ խօսքը հաւատացեալներուն մատչելի լեզուով դարձնելու նուիրական առաքելութեան, եւ նման գոյգ տիտաններու Սահակ ու Մեսրոպի՝ դարձեալ իր սննդակից եղբոր Օշական Սրբազանին հետ, նախ Նոր Կտակարանը վերածեց աշխարհաբարի եւ ապա Հին Կտակարանը... մինչեւ «Ժողովող»ի գիրքը:

Այո՛, ամէն բանի ժամանակ կայ: Ժամանակ՝ Դպրեվանքի մէջ հանդիպելու, ժամանակ՝ տասնամեակներ ամբողջ Տիրոջ այգիին մէջ որպէս միաբանակից եղբայր գործելու, եւ ժամանակ՝ հրաժեշտ առնելու: Նիւ Եորք քաղաքին անմար լուսազարդման նման, հրաժեշտի վերջին գիշերը եւս յիշողութեանց մէջ պիտի մնայ միշտ լուսափայլ: Հիւրանոցի սենեակը լի է Նարեկացիներու եւ Շնորհալիներու աղօթքի մրմունջներով, դարձեալ տեղի կ'ունենայ ոտնալուացում եւ մարձում, բայց այս անգամ սրբտերն ու հոգիները այլևս են դէպի անհուն ուղեւոր:

րողութեամբ: Լուութիւնը հետզհետէ կը դառնայ աւելի տիրական: Զարեհ Մառայ Յիսուսի Քրիստոսի, պատրաստ է ընդառաջելու Վերին Կոչողին: Որպէս բաժանումի վերջին ողջագուրում՝ խոնարհելով կը համբուրեմ լուացուած ու օծուած ոտքերը Աստուծոյ սուրբին...

Իր համեստ մտերմութեան մէջ գինք ճանչցողը կ'առնիքնուէր անոր առաքինութեամբ, կը հմայուէր՝ պարզութեամբը, կը սքանչանար՝ վեհութեամբը, որովհետեւ մարմնացումն էր Աստուծոյ վրայ հիմնուած հաւատքին, Քրիստոսի վրայ խարսխուած յոյսին եւ Ս. Հոգիով նորափետուր զարդարուած սիրոյն:

Համբուրելի եւ երկրաւոր յիշատակովը եւ ոգեղէն ներկայութեամբը, ով Աստուծմէ օրհնուած, երկնայիններէն գովուած, եւ երկրաւորներէն փառաբանուած մարմնատեսիլ սերովբէ՝ Զարեհ Աննան... ❖

ԱՆՈՒՇՎԱՐԴ

ԶԱՐԵՀ ԱՆՆՄԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Որքան անհաւատալի... որքան սահմուկեցուցիչ էր մարմնաւոր մեկնումիդ լուրը սո՛ւրբ հայր: Ահաւոր բօթը սարսուեց մեզ, յիշատակը յուզմունքով խեղդեց մեզ, շանթահարեց, հոգիները փոթորկեցուց ի տես անժամանակ մահուանդ: Ինչո՞ւ փշրեցաւ խաչդ, ինչո՞ւ խորտակուեցաւ անօթդ սրբազնեայ, եւ ինչո՞ւ մաքրափայլ հոգիդ թեւածեց մեզմէ առ Արարիչդ:

Երբեմն կը խօսուի թէ Աստուած իր սիրեցեալները շուտով կը տանի այս աշխարհէն: Քեզ սիրեցինք մեր անձէ՛ն շատ եւ երկնաւոր Վարդապետին շաւիղներով ընթացողիդ փարեցանք, անոր սէրը տեսնելով մէջդ: Արդեօք Աստուած քեզ աւելի՞ սիրեց՝ որ մեկնեցար այսքան շուտ...: Հեռացար՝ երբ շօշափեցինք գանձդ. կտրուեցար՝ երբ լսեցինք իմաստութիւնդ. թողուցիր՝ երբ տեսանք հաւատքդ. արցունքոտեցիր՝ երբ համտեսեցինք սէրդ. խամրեցար՝ երբ վայելեցինք բոյրդ: Ինչո՞ւ մարեցաւ ծաղիկ արեւդ՝ սրբազան..., ինչո՞ւ տապալեցաւ եռամեծար հասակդ՝ աստուածատուր, եւ ինչո՞ւ... ինչո՞ւ վերացաւ փառ-

քրդ Անթիլիասէն այսքան շուտ, սո՛ւրբ հայր:

Նմանեցար անո՛ր որ թողուց ձեզ անմխիթար 41 տարիներ առաջ: Սիրեցիր անոր նման, գոհուեցար անոր նման, անժամանակ մեկնեցար անոր նման: Քեզի համար չկար ո՛չ հարուստ եւ ո՛չ աղքատ, ո՛չ մեծ եւ ո՛չ փոքր, ո՛չ մարդ եւ ո՛չ կին, ո՛չ հայ եւ ո՛չ օտար: Բացիր մտքիդ, հոգիիդ իմաստութեանդ դուրները բոլորին առջեւ: Տուիր կեանքդ ժողովուրդիդ լիաբո՛ւռն, առատօրէն: Պատրաստեցիր լաւագոյն հոգեւորականները անոնց դառնալով լաւագո՛յն տիպարը: Դարձար խոնարհութեան կենդանի օրինակը, երբ մեզի սորվեցուցիր Քրիստոսի ճամբան:

Արցունք է հոգիս եւ մարմինս ի տես վաղ մեկնումիդ հա՛յր: Թարմ հողակոյտիդ որպէս ծաղիկ կը բերեմ այս տողերը, հեռաւոր Ամերիկայէն:

Թող հեռացող նաւիդ խաչանշան առազաստը տեսնուի հեռուէ՛ն... հեռուէ՛ն: ❖

ՍԵՐՈՒՔ ՔՀՅ. ԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԻԼ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ

Վարդապետութիւններու գիրը ամէն ինչ չէ: Հարկ է որ հաւատացեալը զանոնք մեկնաբանէ, որպէսզի անձնապէս լսէ հաւատքին ճշմարտութիւնները, եւ որպէսզի զանոնք յայտնաբերէ, որքան կարելի է հաւատալի կերպով, ըստ այս աշխարհի զգայնութեան՝ որուն հետ ինքը կը խօսի:

Եզակի սրութեամբ, հաւատացեալներուն առջեւ կը դրուի հետեւեալ հարցումը. ի՞նչ կ'ըսէ Չարեհ Սրբազանը մեր ժամանակին: Եթէ նոյնիսկ հոգեւորներու ամբոխներ կան անոր շուրջ, անոնց ջերմեւանդութիւն - անպայմանական - չ'արգիլեր որ զայն հարցնենք: Ընդհակառակը, հաւատքը երբեք այնքան մաքուր չէ, մեր զաղափարները Աստուծոյ կամ իր ծառային մասին անկատար են միշտ, ծանրացած խաւարով:

Ով կը հայի Չարեհ Սրբազանին, կը փնտռէ իր ճշմարտութիւնը: Իր հաւատքով, իր սրբութեամբ, իր աղօթքով, Սրբազանը առաջնակարգ ճշմարտութիւն մըն է, սքանչելի նշան մը՝ ցուցնող աստուածային ճշմարտութիւնը: Բայց ինչպէ՞ս կ'ընդունինք Սրբազանին նշանը:

Ուրեմն հարկ է որ մեր գիտակցութիւնը պեղենք, մենք մեզ ինքնաքննադատական փորձի մը ենթարկենք, որպէսզի քայլեր դէպի մեր եղբայրը եւ հայրը, Աստուծոյ եւ Մարիամի որդին: Սրբազանը մեր կենդանի, գոյութեանական հաւատքը կը քննէ եւ ինքզինք հարցումի կ'ենթարկէ: Եւ Սրբազանին հարցաքննութիւնը մեզ կը տանի մեր այսօրուան հաւատքին ընդհանրական հարցադրումին:

1.- Հակասութեան նշան

Չարեհ Սրբազանը, իբրեւ հրաշք-մարդ, մեր տրամաբանութեան համար մարտահրաւէր մըն է: Բայց ան կ'ապուած է այն առաջին մարտահրաւէրին որ Մարդեղութիւնը կու տայ. Յիսուս-Փրկիչի անձը, որ լրութեամբ մարդ-Աստուած է:

Այն ատեն տրամաբանութիւնը կը շրջանցուի, առանց մէկդի դրուելու: Ան գորացած է հաւատքով, բարձրացած իր սովորական, մարդկային դաշտէն դէպի գերերկնային, աստուածային մակարդակ մը. հաւատքի մակարդակը, ուր տրամաբանութիւնը չէ ժխտուած, այլ՝ լուսաւորուած:

2.- Մարմին հաւատքի համար

Եթէ Սրբազանը հարուստ օրինակ մըն է, ատիկա իր հաւատքով է: Իր մէջ բնութիւնը եւ շնորհքը միախառնուած կը տեսնենք: Ոչ միայն իր եկեղեցակալութեամբ որ մարմինին կ'առնչուի հաւատքով, այլ



Zareh Srpažan comforts a young child.

իր հաւատքին համար իսկ, որ նոյնպէս մարմինին հետ առնչուած է:

Իր ընդունած այցելութիւնները մեզի ասիկա կը ցուցնեն: Սրբազանին ազնուութիւնը իր այցելութիւններուն հանդէպ միաժամանակ բնութեան եւ շնորհքի հարց է: Երկու խօսքները կը հաղորդուին նոյն ուրախութեան մէջ, բնական եւ գերբնական: Նոյնիսկ գործեր կը յղացուին իրենց հեղինակին որովայնին մէջ, Սրբազանին հետ հաղորդութեամբ:

Այսպէս, մարմինը հաւատքին կը մասնակցի, բնութիւնն ալ՝ գերբնականին: Փոխանակ հակադրուելու, մարմինը եւ հոգին - որ մեր բնութիւնը կը կազմեն - մէկ բան են նաեւ շնորհքի տիրութեան մէջ:

Չարեհ Սրբազանը առաջին աստուածացածն է, առանց Աստուծոյ վերածուելու, ան աւելի կը մասնակցի Աստուծոյ կեանքին:

Տրամաբանութիւնը մեզի կ'ըսէ - մեր հաւատքին

հետ - որ Անթիլիասի սուրբը ունէր այնպիսի մօտիկութիւն մը Յիսուսին հետ, որ իր ապրուած, գոյութեանական ճանաչողութիւնը Տիրոջ մասին գայն կ'ընկզմէր Աստուծոյ հետ ամբողջապէս իրական եւ կենսական միացումի մը հետ: Յօդաւորական միացում, մարմինի եւ հոգիի, Յիսուսի մարդկութեան-աստուածութեան հետ...

3.- Առաջնակարգ հաւատացեալ, առաջնակարգ սուրբ

Սրբազանին հաւատքին դիմաց, չէ՞նք զարմանար... Կը հաւատանք որ անիկա հաւատացած էր, արդարեւ, տեսնելով Նարեկացիի մը նման, մանուկ Քրիստոսը Աստուածամօր թեւերուն մէջ: Ոչ միայն բացայայտ, վարդապետական ճանաչողութիւնը, այլեւ կատարեալ միացում Յիսուսի հետ...

Եթէ սուրբերը մեղաւորներ են, Չարեհ Սրբազանը բացառութիւն է: Եւ իր բացառութիւնը աւելի տրչուցութիւն է քան առանձնաշնորհում, ան առաջին հերթին բոլորիս բարիքին համար է: Կայ Սրբութիւն եւ սրբութիւն: Աստուծոյ սրբութիւնը միակ կատարեալ, բացարձակ սրբութիւնն է, այն Սրբութիւնը որ իբրեւ միակ սկզբունք (կամ պատճառ) Սուրբը ինքը ունի: Ուրիշ է անշուշտ այն սրբութիւնը՝ որ մարդոց կողմէ գայ Աստուծոյ Սրբութեան մասնակցելով, Քրիստոսին ստացուած իբրեւ շնորհք:

Սրբազանը իր սրբութիւնը ստացած է Հայ Եկեղեցին, որ զինք կը սրբացնէ յիպպէս, եւ իր ամբողջ կեանքին համար: Բայց թէեւ ստացուած, ինչպէս բոլոր սուրբերունը, Երանաշնորհ Չարեհ Սրբազանի սրբութիւնը իր յատուկ նկարագիրը, իր յատուկ երեսը ունի: Բոլորէս աւելի, Սրբազանը բացառիկ օրհնուածն է:

4.- Անթիլիասի աղօթողը

Հոն ուր Սրբազանը կ'աղօթէ, Եկեղեցին աղօթքի մէջ է:

Եկեղեցին որ ինքն իր մասին կը խօսի իր եղածին մասին բան մը չ'ըսեր, կ'ըսէ աստուածաբանը: Ան կ'ընայ ինքզինք սահմանել միայն Քրիստոսով, որ իր սրբութիւնն է: Եկեղեցին կ'աղօթէ Քրիստոսի մէջ, եւ

Սրբազանը անոր առաջին սրբանկարին պէս է (Մարիամ):

Փնտռել Սրբազանին ճշմարտութիւնը, կը ցուցնէ թէ գայն չեն կրնար գտնել ամբողջապէս: Աստուծոյ հետ իր մօտիկութեան մէջ, Չարեհ Սրբազանը մեզի անճանաչելի կը մնայ: Բայց նաեւ, ան մեզի շատ մօտիկ է Հայ Եկեղեցին մէջ: Հայ Եկեղեցին կը ճանչնայ Սրբազանին մէջ իր սրբանկարը, աշխարհի ծառայութեան սրբանկարը:

Մեր սիրելի Սրբազանին մէջ Աստուած նայեցաւ եւ յաւիտենապէս կը նայի... Ինքը առաջինը կը հայի իրեն, իբրեւ հայր մը, որ իր զաւակին մէջ կը գտնէ ինքզինք: Աստուծոյ որդի, Սրբազանը իր ճառագայթերն է, իր պատկերը, իր հայելին:

Եթէ ան Խօսքը չէ, ան սակայն Աստուծոյ մէկ խօսքն է, որ կողմէ գայ վկայել Խօսքին մասին: Ինչպէս Որդին կը ցուցնէ Հայրը, որդին կը ցոլացնէ Որդին: Բոլոր հայերս Չարեհ Սրբազանին մէջ կը ճանչնանք կատարեալ հայելին, ուր պէտք է նայինք, իւրաքանչիւրս, Որդիին պատկերը վերակազմելու համար մեր մէջ: Որովհետեւ «գիտենք, թէ Աստուած բարիին համար գործակից կ'ըլլայ անոնց՝ որոնք կը սիրեն զինք եւ իր ծրագրին համաձայն իրեն կանչուած են: Որովհետեւ, Աստուած զանոնք սկիզբէն կը ճանչնար եւ սկիզբէն ալ սահմանեց որ իր Որդիին հարազատ պատկերը ըլլան» (Հռ 8.28-29):

Գերաշնորհ Սրբազանը կը ցոլացնէ այսպէս մեր քրիստոնէական կոչումը, ան կը ներշնչէ մարդոց սրբութիւնը, իր եղբայրներուն եւ իր զաւակներուն:

Ան մեզ կը մղէ քաղցրութեան, նրբութեան, մեղմութեան, համբերութեան, սակալախօսութեան, յարգանքի, վստահութեան: Անորմէ կը բխի ինչ որ պէտք է մեզի՝ խաղաղութեան արհեստաւորներ, մաքուր եւ ողորմած սիրտեր դառնալու համար: Ան ունի իր մէջ աղբ եւ լոյսը, որ պէտք է ըլլանք երկրին եւ աշխարհին համար (տե՛ս Մտ 5.13-14): ❖

ԹԱՄԱՐ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՉԱՐԵՀ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՄՏՔԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Եւ ի՞նչ է Աստուծոյ ընծայածը, եթէ ոչ՝ անսահման սէրը տիեզերքը ստեղծող Արարչական Զօրութեան, ամէն ինչ կազմող եւ անհուն իմաստութեամբ կարգաւորող Անզուգահաւասար Ճարտարապետին, ամբողջ ստեղծագործութիւնը իր խօսքով պահող Ամենիմաց Նախախնամութեան, իր բոլոր ստեղծուածներուն հանդէպ անսահման գուրբ եւ ողորմութիւն ցուցաբերող Մեծն Մտողին, որ իր անչափելի մեծութենէն անսահման կերպով խոնարհելով եկաւ մտաւ մարդկային մեր չափաւորութեան խեղճուկ սահմաններուն մէջ, մեզ իրմով բարձրացնելու համար նիւթական արարչութենէն անսահմանօրէն վեր, իր համապարփակ եւ ամենիմաստուն ծրագրին համաձայն, մեզ դարձնելու համար իր յաւերժական սիրոյն առարկան, մեզի պարգեւելով յաւիտենական կեանքի աներեւակայելի եւ անանց բարիքներն ու վայելքները:

ԸՆՏՐԵԱԼԴ ԅԱՍՏՈՒԾՈՅ, Ո՛Վ ԵՐՁԱՆԻԿ ՍՐԲԱԶԱՆ

Ի՛նչ գեղեցիկ են շարականագրին այս բառերը, որոնք կու գան դարերու խորերէն, մեր հոգեւոր հայրերու ստեղծագործական մտքի նուաճումներուն ու հոգիին ներաշխարհին որպէս բացայայտում: Անցան քառասուն օրեր այն պահէն, երբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն անհուն վիշտով գուժեցին ձեր վախճանման լուրը, Միջին Արեւելքի, Հայաստանի, Եւրոպայի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկայի, Գանատայի եւ Աւստրալիոյ հայաշատ գաղութներուն մէջ:

Ոչ ոք կ'ուզէր հաւատալ, բայց բոլորս ալ կը գրտնուէիք ճշմարիտ եղելութեան մը առջեւ: Աստուծոյ կամքով մարմնապէս կը բաժնուէինք՝ մեծ բաց մը յառաջացնելով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբանութեան, ձեր գործակից հոգեւոր եղբայրներուն, Հայց-Առաքելական եկեղեցոյ հոգեւորականաց դասուն, հարազատներուն, ու ձեզ մօտէն ու հեռուէն ճանչցողներուն մօտ:

Հոգելո՛յս Սրբազան Հայր, այս պահուն երբ մրտքով 44 տարիներ ետ դարձ մը կատարեցի, աչքերուս առջեւ շարժապատկերի յաջորդականութեամբ պարզուեցաւ մեր ծանօթացումը դպրեվանքի դարբնոցին մէջ, ուր մեզի նման ընտրեալ տասնեակ մը պատանիներ եկած էին Լիբանանի գանազան շրջաններէն, Սուրիայէն, Պարսկաստանէն, Կ. Պոլսէն, Եգիպտոսէն, մտքով ու հոգով դարբնուելու անոր դարբնոցին մէջ: Այդ օրէն սկսեալ եւ յաջորդ օրերուն, ամիսներուն եւ տարիներուն ընթացքին, եղանք բարեկամներ, ընկերներ եւ դպրեվանքի եղբայրներ:

Յետ իմ դպրեվանքեան տարիներուն, այդ ջերմ գգացումները, համակրանքը եւ յարգանքը ձեզի հանդէպ՝ իմ եւ ընտանիքիս մօտ, մնացին անկեղծ ու ջերմ:

Ընտրեալը՝ լուսահոգի՛ Սրբազան Հայր, դպրեվանքի ընտրեալներուն մէջէն քիչեր վերընտրուեցան Աստուծոյ կողմէ՝ անոնցմէ մին էիք դուք, ընտրեալներուն մէջէն ամենէն ընտրեալը:

Հոգելո՛յս Սրբազան Հայր, աչքերուս եւ մտքիս մէջ թարմ է տակաւին Մայիս 1966 թուականը, Հոգեգալստեան Տօնին Ս. Պատարագի ընթացքին Ս. Խորանին առջեւ ծնկադիր, յատուկ աղօթքներու ընթերցումով եւ շարականներու երգեցողութեամբ, հարիւրաւոր հաւատացեալներուն առջեւ եւ անոնց վկայութեամբ ձեռնադրիչ Գարեգին Սրբազան, ապա Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. եւ հետագային՝ Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոս



Archbishop Zareh delivers a sermon in the chapel dedicated to the Holy Virgin in Bikfaya, Lebanon.

«Առաքելոյ Աղաւնոյ» շարականի երգեցողութեամբ Ս. Հոգին խորհրդանշող աղանամանին մէջ դրուած սրբալոյս Միւռոնով կը դրոշմէր ձեր ճակատը ու արեւը եւ՝ ձեզ կ'անուանէր Տ. Զարեհ քահանայ: Այդ պահուն Երջ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի անբիծ ոգին, առաքինի վարքը, ազնիւ նկարագիրը, եւ անոր հոգեւորականի այլազան շնորհներուն հետ, Ս. Հոգին նոր ոյժով, անընկճելի հաւատքով, յոյսի, ոյժի, սիրոյ, գոհաբերութեան մարդկային ամենէն ազնիւ առաքինութիւններով, լաւատեսութեան համոզումով, յաղթանակի հեռանկարով եւ այլազան կարողութիւններով լիցքաւորեց եւ պարուրեց ձեր հոգին:

Այդ պահէն սկսեալ ձեր մէջ իմաստաւորուեցաւ եկեղեցականի կեանքը, նոյնքան եւ աւելիով քրիստոնէական կեանքը, նուիրումի եւ ծառայութեան

ողին: Հոգեւորականի կեանքի ճանապարհը՝ ձեր անձով, գործով, խօսքերով, հաւատքով եւ նուիրումով ցոյց տուիք, եւ օրինակ հանդիսացաք ձեր շրջապատին ու հաւատացեալներուն: Անցնող 38 տարիներու հոգեւորականի ծառայութեան ընթացքին ձեր մտասեւեռումը եղաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դպրեւանքը, Հայց. եկեղեցւոյ բարեկարգումը եւ անոր զաւակներուն դաստիարակումը քրիստոնէական հաւատքով, որպէսզի կարենան դիմագրաւել ազգային պատկանելութեան եւ անոր բնագաւառներուն սպառնացող օրրատօրէ համաշխարհայնացման վտանգները:

Թերմնացան հոգելոյս Սրբազան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դպրեւանքի արտին մէջ ձեր սերմանած ցորենի հատիկները հասակ առին ու ուռճացան անոր պարարտ հողին մէջ, զանազան գիտելիքներով եւ անոնց համար եղաք ներշնչումի աղբիւր: Ու այդ բեղմնաւորուած ցորենի հասկերէն ումանք դարձան կուսակրօն ու ամուսնացեալ հոգեւորականներ, իսկ ուրիշներ՝ դպրապետներ, ուսուցիչներ եւ ազգային գործիչներ:

Թարգմանիչ հոգելոյս Սրբազան, 20 տարիներ առաջ ձեռնարկեցիք կոթողային աշխատանքի մը, ձեր ունեցած լեզուներու հմտութեամբ՝ երբայերէն, յունարէն եւ գրաբարի բնագիրներու համեմատութեամբ Ս. Գրքի ամբողջութեան թարգմանութիւնը աշխարհաբարի, որպէսզի Հայց. եկեղեցւոյ զաւակներուն հասկնալի ըլլան Աստուծոյ պատգամները: անոր գուզահեռ ձեռնարկեցիք պատարագի, ժամերգութեանց եւ այլ աղօթքներու թարգմանութեան: Տակաւին, Հայց. եկեղեցական երաժշտութեան անխաթար պահպանման, ու այդ ասպարէզէն ներս սերունդէ սերունդ փոխանցուած երգեցողութեան անմահացումը ապահովելու մտահոգութեամբ, շարա-

կանները, մեղեդիներն ու հոգեւոր երգերը Հայց. եկեղեցւոյ մէջ միաձեւ ու կանոնաւոր երգեցողութեամբ կատարուելու համար, տքնաջան աշխատանքով եւ բծախնդրութեամբ, եւրոպական ճայնագրութեամբ, հատորներով լոյս ընծայեցիք կաթողիկոսարանի տպարանէն:

Օրինակելի, լուսահոգի եւ դաստիարակ Սրբազան, փոքր տարիքէն սկսեալ ձեր ամբողջ կեանքը նուիրեցիք Հայց. եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի անդաստանին: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, եւ Հայց. եկեղեցւոյ հոգեւորականաց դասուն մէջ իւրայատուկ տեղ մը գրաւեցիք շնորհիւ ձեր առաքինի վարքին, հոգեւոր պատրաստութեան, ազնիւ նկարագրին, հոգեւոր-գրական վաստակին եւ բազմաթիւ այլ շնորհներուն, որոնք ամբողջութեամբ նուիրեցիք ի նպաստ Հայց. եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին:

Անբիծ լուսահոգի Սրբազան Հայր, այս պահուն հազարաւոր մղոններ հեռու, հոգեկան աչքերովս կը տեսնեմ ձեր թարմ դամբանը, ոչ շատ հեռու Երջ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ուխտատեղի շիրիմէն: վստահ եմ անոր շիրիմին կողքին ձեր դամբանը եւս դարձած է երկրորդ ուխտատեղի մը բոլոր ձեզ ճանչցող ու չճանչցող հաւատացեալներուն, ու ես այլ անոնց շարքին, երկիւղածութեամբ խոնարհելով ձեր յիշատակին առջեւ, իմ արցունքի կաթիլներս խառնելով անոնց արցունքի կաթիլներուն, կը թրջեմ թարմ գերեզմանը ըսելով. «Ընտրեալը յԱստուծոյ, ո՛վ երջանիկ Սրբազան», թող Աստուծոյ ձեռքերէն եւ ծառայասէր հոգին իր երկնաւոր թագաւորութեան մէջ խաղաղութեամբ հանգչեցնէ: ✠

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԳԱՐԱՏՕԼԵԱՆ

Ս. Գիրքը բա՛ց է բոլորին առջեւ, եւ ոեւէ մէկը կրնայ գայն քննութեան ենթարկել: Զճմարտութիւնը քննութեան է ի վախնար. ստույգութիւնն է միայն որ խոյս կու տայ քննութեան նշդրակէն: Ահա երկու հազարամեակէ ի վեր Աստուծաշունչը կը կանգնի բոլոր ժամանակներուն դիմաց, ամէն տեսակի քննութեան ու քննադատութեան ենթակայ, բայց այդ բոլորին մէջ կը մնայ ժայռի պէս անխախտելի եւ ամուր, որովհետեւ մարդկային կամքի ծնունդ է, մարդկային մտքի արտադրութիւն է, մարդկային ճիգերու արդիւնք է: Պետրոս

Առաքեալ մարգարէութեան կապակցութեամբ կը շեշտէ,- «Մարգարէութիւնները բնաւ մարդոց կամքին ծնունդը չեն, այլ Սուրբ Հոգիին մղումով է որ Աստուծոյ մարդիկը խօսած են զանոնք» (Բ. Պտ 1.21): Մարդիկ կրնան փորձել տապալել գայն, բայց ո՛չ մէկ վնաս կը հասցնեն անոր, որովհետեւ, ինչպէս Պօղոս Առաքեալ կը նախագգուշացնէ. «Աստուծոյ ճճմարտութեան դէմ ոչինչ կրնանք ընել, այլ կրնանք միայն անոր համար աշխատիլ» (Բ. Կր 13.8):

ԶԱՐԵՀ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

A Tribute to Archbishop Zareh

Many years ago as a student in junior high school, I remember sitting in the school library on a very beautiful spring afternoon and browsing over several volumes titled, *People of Destiny*. These books were biographies and stories of some of the greatest people of our time and the everlasting legacy that these individuals left upon the whole of humanity.

As I think of those words, “people of destiny,” today some 34 years later, the one person who immediately comes to mind is His Eminence Archbishop Zareh Aznavorian of blessed memory. My fondest and most unforgettable memories of my days as a student in Antelias were spent with this truly faithful, devoted and humble servant of our Lord and Savior Jesus Christ and the Armenian Church.

In this short journey of life there are those we think will be with us forever. We are reminded, however, that life deals us a very different and stark set of realities. Zareh Srpazan was indeed one of those who I thought would be with us forever. Although he was taken away from us much too soon, he is only separated from us physically. His legacy will live on for generations to come because he was a “person of destiny.”

Destined to be remembered not only as a great theologian, Biblical scholar, composer, writer, and teacher, he will be remembered above all else as a devoted, humble and unassuming servant of the Lord. He was a great priest whose greatness was in his humility.

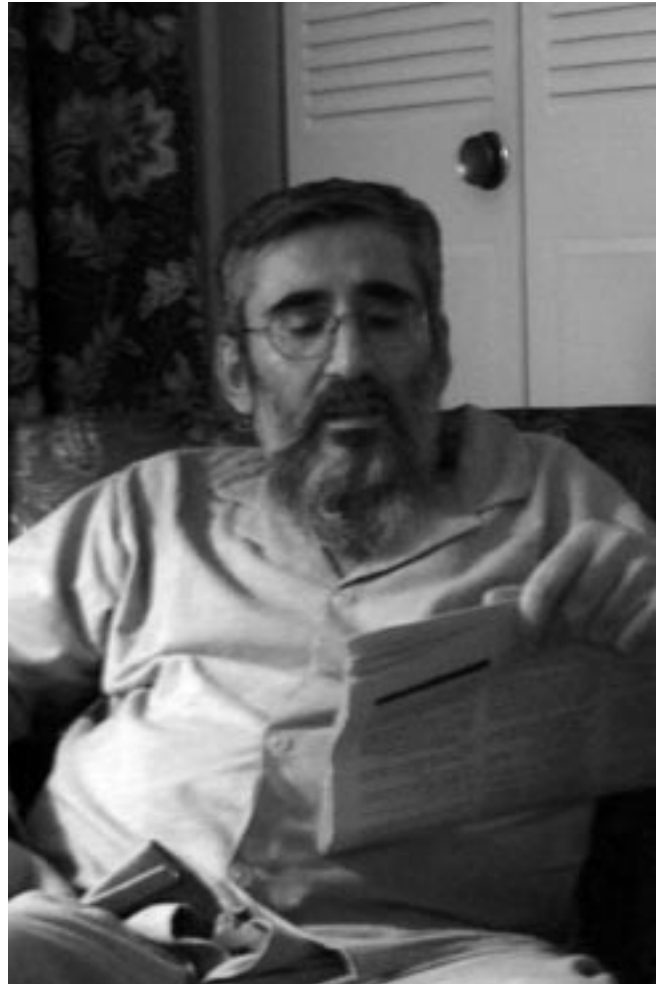
Anytime Zareh Srpazan was in our midst, you genuinely felt the presence of a saintly and humble bishop, one who commanded a providential presence, but lived in sincere faith and humility.

I sincerely believe that what truly defined Zareh Srpazan and his endless devotion and love for the Church can be found in the works of St. Augustine where he wrote, “God became man so that man would be like God.”

Our Church has suffered a great loss with the passing of Zareh Srpazan. The greatest way we can perpetuate the memory of this truly modern day saint is to continue to be above all else dedicated to the Gospel and the mission of the Armenian Church—the church he loved and to which he dedicated his life.

Sirelee Srpazan Hayr, may you rest in peace and go before us to prepare a place for us in the house of our Father. ✠

Rev. Fr. Vartan Kassabian



This is the last photograph of Zareh Srpazan. It was taken during the time he was in New York undergoing medical treatment in March, 2004.

«Քրիստոնէութիւնը գերազանցապէս բարոյական մաքրութեան կրօնը ըլլալով հանդերձ՝ բարոյականութիւնը չի շփոթեր կեանքին հետ, ապաշխարութիւնը չի շփոթեր լական ու սխտոր, անարեւ կեանքի մը հետ, որովհետեւ քրիստոնէութիւնը պարզապէս զգաստութեան եւ չափաւորութեան կը հրաւիրէ մարդը, եւ աւելի չափաւորութեան՝ վիշտին ու ցախին մէջ, քան ուրախութեան:»

ԶԱՐԵՀ ԱՐՔԵՂԻՍԿՈՂՈՍ

Beloved Zareh Srpazan

by Tom and Annie Hoglind

Beloved Zareh Srpazan, We miss you so much! Last Friday evening our lives stopped for a while, and our hearts cried. You left us and went to be with God. God the Father loved you so much that He could not be without you. But at that moment we felt that we could not be without you. We would have loved to have you stay with us for many, many more years.

Beloved Zareh Srpazan,

You were always there with your great smile and always so encouraging. It was a feast to go and see you at the Catholicosate in Antelias—something we looked forward to. For you there were no insignificant people. You gave significance to everybody and we all felt it so strongly. You made us feel that our fleeting lives are infinitely significant because we are remembered by the One who hears our prayers and sees our very hearts long before other notice, long after they have stopped listening. You reminded us that we live out our lives as a part of God's story, and to His glory.

Beloved Zareh Srpazan,

Yes, you were part of God's story. God, our Father, had given you so many wonderful gifts and you were more than willing to share them with others. Your love for music was evident in your own compositions and *sharagans* (chants). These will live with us.

Beloved Zareh Srpazan,

Perhaps most of all you will be remembered for your work on that wonderful new Armenian translation from the Armenian *Krapar* (Classical Armenian) Bible. Your work made us realize that it was, and always will be, the same Word of God, sacred and contemporary, and well understood by a new generation of Armenians. The Holy Spirit certainly guided you and made this new translation of the Holy Scriptures, complete with the greatest of illustrations, into a new "*Krapar*" that will be a wonderful blessing to the Church. Truly a masterpiece and every time we use it we remember that you, Zareh Srpazan, put your whole life into it.

Beloved Zareh Srpazan,

It was your desire to see that the children of your church knew God our Father. We remember visiting you at the Bird's Nest Orphanage and what a joy it was for you to serve your Savior right there. There, as well as in the department for the Sunday schools of your church, you and your co-workers displayed such joy and love working toward the same goal — reaching this new generation.

The Year of the Bible in 2003 was your idea and the purpose was to make all people of the Church realize that the *Asdvadzashunch*, the breath of the living God, wants to speak to us and how we need it to come alive in our lives, young or old. It became your final legacy to us here in Lebanon. Now it is up to us to experience the Breath of the Living God just the way you had.

Beloved Zareh Srpazan,

You are gone, but through you we came to know a person who loved so much and showed us that God is merciful and that while we were dead because of our sins, God loved us so much that He made us alive with Christ, and God's wonderful kindness is what saves us. God raised us from death to life with Christ Jesus, and he has given us a place beside Christ in heaven. God did this so that in the future world He could show how truly good and kind He is to us because of what Christ Jesus has done. We were saved by faith in God, who treats us much better than we deserve. This is God's gift to us, and not anything we have done on our own. It isn't something we have earned, so there is nothing we can brag about. God planned for us to do good things and to live, as He has always wanted us to live. That is why God sent Christ to make us what we are.

Beloved Zareh Srpazan,

Your life glorified God the Father and we are fortunate and blessed to know you. We cherish the memory of a truly great man in the service of the Church.✠

Tom and Annie Hoglind were friends of the late Archbishop Zareh Aznavorian. Tom is associated with the Bible Society of Lebanon.

Message to the National Representative Assembly (translation) The Family Gives Expression and Meaning to Identity and Personality...

by Archbishop Oshagan Cholyan

With thanks, joy, and appreciation I greet all of you on the occasion of the National Representative Assembly of the Eastern Prelacy and offer the heartfelt wish that our work at this Assembly will be steady, practical, and helpful as we focus our thoughts and work on our Church and the advancement of our people and direct our efforts in a straight-forward and purposeful manner.

I have special words of thanks on behalf of the Religious and Executive Councils, our parishes and faithful, for Philadelphia's St. Gregory Church, the pastor Rev. Fr. Nerses Manoogian, Board of Trustees, and sister auxiliary organizations for the hospitality they have extended us making our environment both comfortable and enjoyable. We extend our sincere appreciation to the St. Gregory Church community, which is one of our Prelacy's most solid and active communities—a community that has always been helpful and supportive of all of our programs and efforts. Our heartfelt thanks to all.

We are all aware that His Holiness Aram I, Catholicos of the Great House of Cilicia, proclaimed 2004 the Year of the Armenian Family. The family within its narrow and wide meaning consists of us individually and collectively in a national and universal understanding.

Above all else, it is the family environment that provides identity to those living in that family; it is the family that instructs and prepares the family members for life. Although our identity is an index of our inherited genes through the centuries, it is also an expression of our environment, education, example, image, and imitation. The genes belong to our parents—the mothers and fathers of our families. The education and the imitation initially belong to the family environment, then to the school and society. Therefore, both our genes and our early education come from the family. A child born into a family that is strong, stable, balanced, enlightened, advanced and rich in moral ethics, will give expression to these qualities. In other words, it is the family that gives identity to the individual. It carves his or her personality and character. Besides being inherited, character is also received and applied.

So with these indisputable parameters, the family forms a society, a collective community, a people, a nation, the anchor for the individuals who will form a community based on their separate identity and character.

As the children of the Armenian nation, we carry so many genes, beginning with Haig, that give uniqueness to our physical, spiritual and intellectual capabilities.

Physically, our biological composition is unique to the Armenian model with its physique, blood, from head to foot, from the bones to the muscles and the bodily organs. We take on the genes of the attributes of our parents, as well as the influences of geography—the location of Armenia, the climate, soil and water. There is no doubt that this posterity is not false; otherwise we would have had the influence of those races that were cast within us through inter-marriage with our neighbors with whom we lived for thousands of years.

As important and perhaps more vital is the inheritance that comes to us spiritually and intellectually. It is here that little by little the universal and ethical values are crystallized, that are advanced in a religious and ethical understanding, which make us resemble that universal international person and in a common way resemble each other. The words of Haig Nahabed, "I prefer to live free," has its parallel in Biblical understanding with many nations' experience and the modern day "human rights" and similar ethical questions. Principles and values are the anchor that formed profound and intricate roots for the physical, spiritual and intellectual construction of our inner world, and we are recognized as Armenian with our distinctive appearance and identity.

The person born and raised in an Armenian family is obligated to form relationships with the greater family—his or her nation—and humanity in general.

In emphasizing the identity given the individual by the family, I present two basic frontiers which have given the Armenians their determinate hallmark in the course of history and more recently the Diasporan and the Armenian American experience.

1. The Armenian Family as a Church.

Stated in clearer terms, the Armenian family as an Armenian Church. Christianity as an international religion transcends all types of narrow boundaries, which are drawn on race. Christianity does not recognize the narrow boundaries of family and nation. Nevertheless, Christianity itself is a family. It has its own identity and character. We are called to form a part of God's family where the Biblical truth of God's Word, divine revelations, and especially the faith we have in Christ, forms its identity. Those who believe in Christ as the Son of God, who believe in His Incarnation, His death and Resurrection for the salvation of humankind's everlasting life and the second coming for the final judgment, are the ones that form that family. Through baptism they receive the grace of becoming God's children. Through their unity with God's Son, by continuously keeping the Holy Communion during the Liturgy, they keep active and constant their ties and communion with Christ, who promised to give new life, everlasting life in God's Kingdom, to those who had this faith.

This same declaration was spread to various people and nations by Christ's disciples. The Armenian people were not exempted or unconnected with the heartwarming fire of the Christian religion given to the soul of man. After martyrdom and witness they became the first-born children in Christ's large family. As a nation we became a part of God's mysterious plan and the Armenian Church took upon her shoulders our nation's spiritual and intellectual education. We were entrusted to her guidance, just as infants are entrusted to their mother's love and care. For this reason the Armenian Church was called Mother—Mother Church.

The Armenian Church turned the Gospel's message and salvific mission into the sustenance that strengthened and spread the faith transmitted by the apostles, giving Armenian nuances to our people's distinct character. Our language and literature were born and advanced within Christianity; stones were given form and quality that be-

came God's churches—Hripsime and Zvartnotz. Sound was given the modulation of songs and became angelic prayers, hymns, and melodies. For the simplicity and purity of the Armenian soul, our church fathers defined our theology, ecclesiology and liturgy. All of this formed the identity of the Armenian Church. She had her special place in God's family, praying in her style and tongue, singing with her own mode and spirit, and a theology with her own philosophy and understanding. These qualities imprinted a deep and defining stamp on our nation's spiritual and intellectual bedrock, which became our image, our uniqueness. In the words of our historian Yeghishe, it became the "color of our skin." Because of this, both

during peaceful and prosperous times, and especially during the times of destructions, massacres, and invasions by our enemies and during the times we were deprived of our government, the Armenian Church spread her protection over her faithful with total dedication, keeping them in the Christian and Armenian Church family. It is a fact that those who distanced themselves from the Mother Church lost a part of their identity, to say the least. For centuries we lived safely with our own identity thanks to the Armenian Church and her spiritual, cultural, philanthropic, and Christ- and nation-loving mission.

Today our confident expectation is that the Armenian Church will continue her centuries old mission to her children with the same understanding and dedication. Until the April genocide and

our nation's forced deportation from its ancestral lands of thousands of years, until becoming a Diaspora and the establishment of relationships with various other people, the Armenian Church was basically only for Armenians—those born with Armenian genes and blood. Today belonging to the Armenian Church is in different circumstances with changing understandings. Through inter-marriage the so-called pureblooded Armenian becomes a different person. But, this is not a reason for the "odar" and those born from inter-marriages to not become members of the Armenian Church. As long as the



Archbishop Oshagan Chobloyan giving his message at the 2004 National Representative Assembly.

Armenian Church remains faithful to her mission, and as long as the new individual accepts the Armenian Church's faith, theology, sacraments, liturgy, services, language and hymns, the Armenian Church remains the Armenian Church. Of course, it is understandable that appropriate changes must be made in instruction and education. However we must be mindful not to make changes simply for the sake of pleasing this or that person. We must not mimic others because of our own shortcomings, and make capricious changes that may become a blow to the Armenian Church's foundation and anchor. The Armenian Church is a part of the traditional churches formed in the early centuries. Her physical anatomy is unique to the Armenian model, and historically and theologically belongs to the "Orthodox" family, whose Biblical exegesis, theology, rituals, and liturgy have their own color and identity, which comes from the Armenian mentality and emotion. The Armenians raised in the Middle East should not feel foreign in their churches in the communities in the West. They should not feel that the Church is a place they do not belong. However, we have to be careful that these do not become reasons for us to become estranged from our self-image, distanced from our true family, and from where we were born and grew up. Yes, we are American citizens. The founding fathers of America at no time made uniformity compulsive. On the contrary, they protected freedom, free will, individual rights, and a mosaic society. Narrow-minded relationships are not a part of American thinking. No group can impose on another. We are protected by law to be a group or family that can advance and still maintain its uniqueness. America is a "melting pot" for those who are not organized and who therefore can easily change their identity through vile and wicked examples, or in the case of the Armenian Church with alien and alienating habits. If we look upon this with a defeatist attitude, we will lose our identity. If we think the values of other churches are superior to Armenian values we will be on the road of deterioration and degeneration. Victory comes through struggle and victory is secured through sacrifice and dedication.

Inspired by the zeal we have for the Armenian Church, I direct an appeal to all of our communities within the Eastern Prelacy, the pastors, boards of trustees, auxiliary and sister organization and the faithful. For the sake of strengthening the growth, purity and unity of the Armenian Church family we must hold on to the principles, traditions, and holiness that have kept our church standing, and in this way see the Armenian Church's accomplished mission. We have to express our prudent un-

derstanding, faithfulness, and unlimited sacrifice, so that this mission, which for centuries has been blessed with shining success, will maintain the same radiance in our diasporan Armenian life.

2. The Armenian Family as a Nation

Following the 1915 Genocide, when the Diaspora spread widely, the Armenians received new nationality and citizenship in various countries, and geographically Armenia remained far from where we lived. Wherever the Armenians went they tried to create a small Armenia within their families. The family became that environment where a Motherland's total heritage—physical, intellectual, spiritual, cultural—became a natural part of life for those living within that family. Armenia as a piece of land did not just remain there, far from us, but became a part of our spirit in the countries we lived. The Armenians kept the identity of their Motherland both in the Motherland and also in their newly adopted countries with all of their resources, sweat and blood combined with work and struggle.

After 1915, and especially for the last two decades, there has been an exodus from the Motherland, due mainly to economic considerations. As inhabitants in our adopted countries, it is natural that we must perform our civic duties. We must obey the laws of those countries. This consciousness, taught to us by our families, made us admired in all of the countries in which we have settled. The Armenians have been distinguished by their faithfulness, their industriousness, their respect toward people and laws, and the general good-natured characteristic of their identity. In whatever continent or country we live on earth, Armenianism becomes the common thread that ties us together and turns us into members of a small Armenia, which is our family. Yes, Armenia is our identity and it is not possible to be a complete Armenian without having Armenia within us.

Our unconditional devotion toward our Homeland brings us important obligations, which is the question of our rights and demands. Every faithful Armenian must stand in defense of the land that was taken from us, to our one and one-half million martyrs, and to our cultural monuments. The Armenian Cause is one part of the Armenian identity, the most authentic road of patriotism that no Armenian has the right to leave. The Armenian Cause demands continuous, centralized, and coordinated sacrifice. In order to achieve justice we should not give in to political calculations or bargain the blood of our inno-

cent martyrs. The reason for the existence of Armenians must be the pursuit of our just cause, which means our new generations must be emblazoned with love of Armenia and become active participants in the pursuit of the Armenian Cause. Without this, the Armenians wherever they are will tarnish their identity, not to mention more dangerous situations that they will face and gradually lose their identity due to carelessness, indifference and foreign influences.

Therefore it is a call from the heart for all of us that we keep the identity given to us by Armenia or the Armenian Cause without weakening or despairing. On the contrary, we must be filled with hope and strength to perform our obligations with love, dedication and sacrifice.

If we perform all of this with love and devotion, I am confident that the Armenian identity will remain brilliant from generation to generation, faithful to our Church, faithful to our Homeland and cause. We will survive as we did for centuries through all difficulties, persecution, massacre, and genocide. In a word, we will triumph.

Before ending my message, I want to recall here the great losses sustained by the Catholicate of the Great House of Cilicia during the past five months.

We had barely received the news of the passing of His Eminence Archbishop Sahag Aivazian, Prelate of Greece for more than 4½ decades when on December 2, 2003, His Eminence Archbishop Mesrob Ashjian, the former Prelate of the Eastern United States and Canada, died unexpectedly. For 20 years Mesrob Srpazan served this Prelacy with diligence, with vigor and creativity. He raised our Prelacy to great heights and our communities radiated with Christian spirit, cultural programs, charitable endeavors, and construction of churches. The Prelacy received quality in measure with the quantity of work. Even after the conclusion of his service to the Prelacy, he went to Armenia with complete devotion. He devoted himself to orphans, the needy, reconstruction of churches, the building of new churches, and many more programs all of which were in his heart. But the burden was too much. His good and big heart did not survive, and he left his noble work unfinished.

We had not yet recovered from this loss when on April 30, 2004, we lost one of the most prominent servants of our Church, Archbishop Zareh Aznavorian. Multi-talented, prolific and living a saintly life, Zareh Srpazan was noted for his musical abilities, his biblical scholarship, translations and compositions, and especially

his saintly nature, his kindness and modesty. He was a model clergyman. With his death he joins Archbishops Sahag and Mesrob and the Church is poorer with their loss.

Blessed be their memory and honor to their talents and achievements.

And finally, the year 2005 is the 90th anniversary of the Armenian Genocide. As I said a short time ago, our just demands must be part of our identity. A few countries have awakened from their slumber and have recognized the Genocide. We are going to continue our work and be the alert protectors of our rights, our land and the millions who were sacrificed. With this holy duty in our souls, we are already in touch with His Eminence Archbishop Khajag Barsamian, Primate of the Armenian Church of America, to commemorate the 90th anniversary jointly together with all Armenians. The truth must be told. Our martyrs must find rest, and our rights must be compensated.

Before ending my words I want to extend my respect and gratitude to His Holiness Aram I, Catholicos of the Great House of Cilicia. I pray that God grants him good health enabling him to successfully advance the heavy burden of work on his shoulders. I offer heartfelt thanks to the members of the Prelacy staff with whom I work each day in order to satisfy the needs of our faithful. Special and profound thanks to the Executive and Religious Councils. Working with them has been spiritually rewarding. We conferred and worked together as one body. We studied problems that we resolved conscientiously and responsibly. We initiated programs that we hope will fulfill their intended purpose. I extend thanks to our clergy serving the Prelacy, and our retired clergy who continue to serve with the everyday dedication and are responsible for our success. Thanks to the boards of trustees, to the auxiliary organizations, our benefactors, to our humble co-workers who made it possible to complete the year. May God's wisdom and grace make our road smooth. May God's all-powerful eye watch over us, and give you and your families good health, long life, success and happiness.

ARCHBISHOP OSHAGAN

Prelate
Armenian Apostolic Church of America
Eastern United States of America

May 19, 2004

National Representative Assembly Convenes in Philadelphia

Archbishop Oshagan Emphasizes Role of the Family In His Message to the Assembly

Keynote Speaker, Vigen Guroian, Focuses on “Marriage and Family in Brave New America”



Delegates to the 2004 National Representative Assembly surround Archbishop Oshagan in front of Philadelphia's St. Gregory Church.

The National Representative Assembly (NRA) of the Armenian Apostolic Church of America (Eastern United States) met in Philadelphia from May 19 to 21, at which time clergy and lay delegates deliberated on future programs of the Armenian Church in America. The host parish was St. Gregory the Illuminator Church.

Archbishop Oshagan Choloyan, the Prelate, welcomed the delegates to the NRA with special words of praise and thanks to the host church and its priest, Rev. Fr. Nerses Manoogian.

“I have special words of thanks on behalf of the Religious and Executive Councils and all of our parishes and faithful, to Philadelphia's St. Gregory Church, the pastor,

board of trustees, and sister auxiliary organizations for the hospitality they have extended us making our environment both comfortable and enjoyable. We have heartfelt and sincere appreciation for the St. Gregory Church community, which is one of our Prelacy's most solid and active communities—a community that has always been helpful and supportive of all of our programs and efforts.”

Awards

Several important awards were conferred during the closing banquet on Friday, May 21, including the “Prince of Cilicia” medal to K. Yervant Terzian; “Person of the Year” to Mrs. Alice Sachaklian; “Spirit of Armenia” award to Aram Hamparian; Youth Leadership awards to six

local young adults; and Certificates of Merit to eight local members in recognition of their outstanding community service.

Prelate's Message

Before beginning the main part of his message, the Prelate expressed greetings and congratulations to Archbishop Moushegh Mardirosian who was recently re-elected to a third term as Prelate of the Western Prelacy. He expressed his thanks to Archbishop Khajag Hagopian, Prelate of Canada. He expressed his thanks and appreciation to Archbishop Khajag Barsamian, Primate of the Diocese of the Armenian Church of America and asked the Diocese's representative at the NRA, Mrs. Berjouhi Haigazian, “to extend



Berjoubi Haigazian, representative of the Eastern Diocese, addresses the delegates.

to Khajag Srpazan my heartfelt best wishes and love.”

In his address to the Assembly, His Eminence focused on the family which with “its narrow and wide meaning comprises all of us individually and collectively with a national and universal understanding.”

“Above all else,” the Prelate said, “the family is the environment that provides identity to those living in the family, being taught and being prepared for life. As much as that identity is the index of the genes inherited through the centuries, it is as much the expression of that environment, education, example, likeness, and imitation... The family gives identity to the individual. It carves his or her personality and character. Besides being inherited, character is also received and applied.”

The Prelate described the Armenian family as a church, and the Armenian family as a nation. He asked the delegates to be “filled with hope and strength to perform our obligations with love, dedication and sacrifice. If we perform all of this

with love and devotion, I am confident that the Armenian identity will remain brilliant from generation to generation, faithful to our Church, to our Homeland and cause. We will survive as we did for centuries through all difficulties, troubles, persecution, massacres, and genocide.”

Before concluding his remarks, Archbishop Oshagan recalled the great losses sustained by the Catholicate of the Great House of Cilicia during the past five months. He recalled the achievements of Archbishop Sahag Aivazian, Prelate of Greece; Archbishop Mesrob Ashjian, the former Prelate of the Eastern Prelacy, and Archbishop Zareh Aznavorian, noted Christian scholar, translator and musician.

The Prelate also noted that next year, 2005, is the 90th anniversary of the Armenian Genocide and how contact has been made with His Eminence Archbishop Khajag Barsamian, Primate of the Diocese of the Armenian Church of America, to commemorate the 90th anniversary jointly.

Finally, he had words of respect and gratitude for His Holiness Aram I, Catholicos of the Great House of Cilicia.

As the delegates began their deliberations the Prelate prayed for God’s wisdom and grace. “May God’s all-powerful eye watch over us, and give you and your families good health, long life, success and happiness.”

The full text of the Prelate’s speech precedes this article. It is also on the Prelacy’s web page, www.armenianprelacy.org.

Religious Conference

A report from the Religious Conference, which took place prior to the full Assembly was offered by Rev. Fr. Sarkis Aktavoukian. The report focused on such topics as ecumenical relations, religious education, publications, seminars, ordinations, clergy candidates.

Executive Council Report

The Executive Council report was presented by the chairman,



Members of the clergy with Archbishop Oshagan.

Richard Sarajian, Esq. He described the various achievements during the past year, as well as pointing out the areas that need special attention.

“This year the Prelacy has strived to continue and improve the programs of the past, add new programs as well as try to be a fiscally responsible body. Our aim is to

clergy, or the laity cannot achieve success alone. Ours is a partnership that requires that we interact and work together. Our collective strength makes us capable of great accomplishments in our mission to spread the word and the work of our Lord.”



The 2004 Executive Council. Front row, l. to r., Rev. Fr. Sarkis Aktavonkian, Richard Sarajian, Esq., Archbishop Oshagan, V. Rev. Fr. Anoushavan Tanielian, Rev. Fr. Nerses Manoogian. Back row, Bedros Givlekian, Karen Jehanian, Noubar Megerian, Michael Hagopian, Dr. Dertad Manguekian. Not in photo: Stephen Hagopian.

provide the very best services that are needed to serve our parishes and the Armenian nation. This year we have tried to be a more visible and vocal institution committed to religious and Armenian education. We have hosted programs nationally and have become more accessible in our communities. We have reached out during seminars to utilize our parishes’ talents in order to help each other. We continue to move forward with the technology needed in this day and time.”

The Executive Council report concluded: “Finally, we emphasize that success depends on all of us. Executive council members, or the

Keynote Address by Professor Vigen Guroian

The well-known theologian and ethicist, Vigen Guroian, Professor at Loyola College in Baltimore, delivered the Keynote Address. Professor Guroian’s address on “Marriage and Family in Brave New America; On Gay and Same Sex Marriage,” was very timely as just days earlier there was much media attention on the granting of same-sex marriage licenses in some areas of the country.

Professor Guroian provided a brief history of the institution of marriage from pagan days to the beginning of the Christian era.

“For reasons that on this oc-

casian I can only sketch, it may no longer be possible or permissible for the Armenian Church in the state of Massachusetts, and no doubt soon in many other states, to cooperate or collaborate with government in marrying persons, as has been carried on in one form or another within Christendom since the fifth and sixth centuries. It may be time for our bishop to instruct priests that in states that adopt gay marriage laws the Armenian Church withdraw from the standard process and not deliver marriage consecration on behalf of the state, in simple terms not to sign marriage certificates. It may be, that for a time, Armenian Church faithful will have to live under a *de facto* two-tier arrangement in which they obtain a civil marriage to meet legal requirements and qualify for married status in the eyes of the state and come to the church to receive true, sacramental marriage.

“In most states, this process will not be so radical as it at first may sound since even under present practice two marriage certificates are



Professor Vigen Guroian gave the keynote speech at the 2004 National Representative Assembly.



A scene from the Assembly.

issued, one religious and the other civil. The importance and deeply symbolic difference, however, is that the church will no longer assume responsibility for consecration of the civil contract. By this change, the church lodges its profound disagreement with the state's unilaterally reached and theologically mistaken redefinition of marriage.... Our sacramental vision of marriage is profoundly emblematic of how we understand ourselves as church in relation to Christ and even our understanding of God as Trinity.”

Professor Guroian went on to say, “In this serious challenge to our faith there is, however, a wonderful hidden, maybe providential, silver lining. It presents an opportunity for us as a church to recapture the full significance of the sacrament and institution of marriage and to remind ourselves of the difficult witness to truth that being the Body of Christ in the world requires.” (The full text of Professor Guroian’s address is on the Prelacy’s web page, www.armenianprelacy.org.)

Congenial Sessions

The efficient and congenial meetings were due in part to the expertise of the co-chairmen, Jack Papazian of St. Gregory Church, Philadelphia, and Artin Dermenjian, All Saints Church, Glenview, Illinois. Rev. Fr. Sarkis Aktavoukian, pastor of Holy Trinity Church, Worcester, was the Armenian secretary and Ms. Barbara Baljian, of the Worcester

parish, was the English secretary.

Without doubt the extraordinary efforts of the host parish, the local committee, and the ladies guild, were primarily responsible for the efficient and pleasant Assembly.

The Workshops were divided into geographical regions and the discussions focused on how educational programs can be strengthened on a parish and regional level. The Executive directors of the Armenian Religious Education Council (AREC), Deacon Shant Kazanjian, and of the Armenian National Education Committee (ANEC), Ms. Gilda Kupelian, were available to discuss the programs.

Alan Goshgarian, delegate from St. Asdvadzadzin Church of Whitinsville, Massachusetts, presented the results of a parish survey. The purpose of the survey was to identify problems and limitations; explore religious attitudes, practices and beliefs among parishioners; and to help prepare a future course of action. The model for the survey was a survey conducted by AREC many years ago. The presentation prompted a number of observations



Ascension Day (Hampartsum) was celebrated Thursday evening. V. Rev. Fr. Anoushavan Tanielian is the celebrant.



Outgoing Executive Council member Karen Jehanian is honored for her dedicated service.

and suggestions that will be useful to all parishes.

National Association of Ladies Guilds

Concurrent with the NRA the 21st Annual Conference of the National Association of Ladies' Guilds (NALG) took place. The Ladies had two days of activities which included their annual meeting, a traditional celebration of Ascension Day, and a dynamite presentation by sisters Sue Aramian of Rhode Island and Margo Aramian Ragan, and Margo's daughter, Jocelyn. The trio talked about their philanthropy and projects in Armenia. (See separate article on the NALG in this issue—Editor).

Elections

As a final duty the delegates elected council members. Re-elected to serve on the Religious Council was V. Rev. Fr. Anoushavan Tanielian, Vicar and Pastor of St. Sarkis Church, Douglaston, NY. Re-elected to serve on the Executive Council were Michael Hagopian, St. Sarkis

Church, Dearborn, MI; Stephen Hagopian, St. Gregory Church, Granite City, IL; and Dr. Dertad Manguikian, Sourp Khatch Church, Bethesda, MD. Elected to a first term was Mr. Hagop Khatchadourian, Sts. Vartanantz Church, Providence, RI.

Assembly Concludes

Delegates whose terms of office are up and are not eligible for re-election were invited to address the Assembly, as did Ms Karen Jehanian, outgoing member of the Executive Council, whose poignant message and Armenian recitation elicited a standing ovation.

In his closing remarks, the Prelate again spoke about families. "We have 25 of our families here," he said, alluding to the parishes represented. He spoke lovingly of the dedication of people who serve their term of office and who, like Karen, leave with such sadness.

His Eminence thanked the representative of the Diocese for her presence and participation. "Our love for Etchmiadzin is genuine and sincere," he told her. He also thanked the representative of the Armenian

Relief Society, Mrs. N. Balanian; representative of the Hairenik Association, Mr. Zohrab Tazian; to the Tivan of the Assembly and the entire Philadelphia community for their exceptional love and care and especially the ladies who cooked and served all of the delicious meals during the week.

Closing Banquet

The 2004 NRA officially came to an end with the closing banquet attended by delegates and community members. Richard Sarajian, Esq., served as the Master of Ceremonies.

Jack Papazian, chairman of the host parish and co-chair of the Assembly, once again welcomed everyone to Philadelphia. "We are proud to be part of the Prelacy family," he said. He acknowledged that it takes effort to host an NRA and thanked the committees for their dedication. "I hope we have been a worthy host," he said.

Rev. Fr. Nerses Manoogian, pastor of the host church, offered his thanks "for giving us the privilege of serving you." He expressed profound thanks to our "super ladies



Archbishop Oshagan speaks to the National Association of Ladies' Guilds.



Aram Hamparian, Executive Director of the Armenian National Committee of America, accepts the Spirit of Armenia Award.

guild members.”

Eight Certificates of Merit were presented to local parishioners. Greg Papazian introduced five of the winners: Philip D. Pilibosian, Martin Shelengian, Ralph Jehanian, Albert Soltanian, and Jack Papazian. Rev. Fr. Manoogian introduced, Asdghig Kazanjian, Jeanette Nazarian, and St. Gregory Church Choir.

Youth Leadership Awards

The Youth Leadership Awards were presented by Deacon Shant Kazanjian to: Garen Nigon, Paul Sookiasian, Ani Jilozian, Peter Yermian, Katrina Selverian and Niki Arakelian, Jr.

Deacon Shant explained that the Youth Leadership Awards have now become a Prelacy tradition. It is presented to young people who show outstanding leadership qualities and love for the church, which they receive first from their parents and later from the Christian education they receive in their Church. They serve as Sunday school teachers, sing in the choir, or serve on the altar. They also serve outside of the

Armenian community as volunteers for charitable and service organizations. Many are graduates of the St. Gregory of Datev program.

Spirit of Armenia Award

The 2004 Spirit of Armenia award was presented to Aram Hamparian, the Executive Director of the Armenian National Committee of America. Archbishop Oshagan characterized the ANCA as a “very

important organization,” and described Aram as a “very humble person. I call him *fedayee*, because the way he works, the time he gives, his devotion is like a *fedayee*. When I first spoke with Aram he said, no I am not worthy of this award. But I tell you, he is more than worthy and it is an honor for the Prelacy to present this award to him.”

Person of the Year

Col. George Rustigian introduced the Person of the Year—Mrs. Alice Sachaklian. “This is an easy task,” he said, “because I am going to talk about my aunt. My late uncle, Harry Sachaklian and my aunt, Alice Sachaklian, are wonderful benefactors who believe in the preservation of the Armenian heritage through the Armenian Church. They were early financial supporters of the Prelacy. They supported programs in Armenia, publications, and clergy recruitment and training.”

Col. Rustigian spoke about one of the most significant contributions made by the couple with the assistance of Archbishop Mesrob Ashjian, of blessed memory, and



Recipients of Youth Leadership Awards with Archbishop Oshagan and Rev. Fr. Nerses Manoogian



The Prelacy's Person of the Year, Mrs. Alice Sachaklian with Archbishop Oshagan.

that was the construction and ongoing maintenance of the Moughni

Harry and Alice Sachaklian Seminary Fund for clergy education. It is with pride and honor that I introduce to you the Prelacy's Person of the Year, my aunt, Mrs. Alice Sachaklian."

Mrs. Sachaklian received a standing ovation as Archbishop Oshagan read the message of the award. Mrs. Sachaklian in her quiet unassuming way said, "Thank you so much. May God bless all of you."

Prince of Cilicia

Richard Sarajian introduced the final honoree—the winner of the highest award given by the Holy See of Cilicia, Prince of Cilicia. He described how he first met K. Yervant Terzian, a talented engineer and tireless member of the Armenian community who used his skills to help his nation. "The name K. Yervant



Archbishop Oshagan presents the Pontifical Encyclical to Mrs. Helen Terzian, whose husband Yervant received the Prince of Cilicia award.

Terzian to come to the podium to accept the medal. Archbishop Oshagan

first read the encyclical issued by His Holiness Catholicos Aram I and then presented the medal to Mrs. Terzian, telling her that he would visit Yervant tomorrow morning to congratulate him personally. "I remember him as far back as my student days. Our church and nation were his life." Mr. Terzian is recuperating and was unable to attend the banquet.

In his closing remarks Archbishop Oshagan reflected on the honorees noting that all are dedicated to their church and nation.

"We did not *give* them awards; they *earned* them," he said.

The 2004 NRA officially ended with the benediction and the singing of Giligia. ✕



Some of the members of the Philadelphia Ladies' Guild who prepared meals for the delegates and guests.

Cultural Center, which has been dedicated in memory and honor of her mother, Sophia Aghajanian Kesoyan. "Last year she established the

Terzian is everywhere," he said. "The support he gives is far-reaching and he does it all without any fanfare."

Mr. Sarajian invited Mrs. Helen

The National Association of Ladies Guilds Fulfills Mission of Church through Activities

The National Association of Ladies Guilds was organized more than twenty years ago with the intention of creating a national group that would represent the various Ladies Guilds within the Prelacy, creating a unified effort.

The goals of the NALG are:

- 1.To help strengthen and promote the activities of Ladies' Guilds.
- 2.To inspire Ladies' Guild members to learn the doctrines and traditions of the Armenian Church.
- 3.To set forth objectives designed to focus on youth as future leaders of the church and to motivate them to foster continuing growth to the Armenian Apostolic Church of America.
- 4.To financially assist candidates currently enrolled in the theological studies leading to the priesthood.
- 5.To cooperate and maintain harmonious relationships with all other organizations under the jurisdiction of the Eastern Prelacy.

Local Guilds Elect Delegates

All members of local Ladies' Guilds are considered members of the NALG.

Delegates are elected to represent individual Guilds at the national conference, which generally takes place concurrently with the National Representative Assembly (NRA).

The NALG fulfills its goals through a variety of events including educational seminars and fundraising endeavors, which have enabled them to support Prelacy educational programs such as the Datev Institute, and clergy development.

Each year the National Conference features an exciting program with guest speakers. This year in Philadelphia, the NALG was fortunate to have as their guests three very interesting and successful women: Sue Aramian, Margo Aramian Ragan, and Margo's daughter, Jocelyn. All three of the women shared their experiences in business and in charitable work.

Sue Aramian

Sue Aramian is a well-known friend of the Armenian community, a Pillar of the Prelacy and a generous contributor to various Prelacy programs. She left her native Rhode Island in 1963 to begin an executive career in business that has taken her throughout the United States and



Delegates to the National Association of Ladies' Guilds Conference with Archbishop Oshagan.

various parts of the world.

She began her New York business career by spearheading a Development Office for Brown University. That was only the beginning of an illustrious career that had her working for a business tycoon who eventually became a United States Congressman, to the formation of a Limited Partnership in 1973, known as Kelley & Partners. The Partnership included nationally recognized business leaders and has been the majority owner of five businesses, all of them in the consumer goods and service categories.

Sue has served as a member of the Board of Directors of Steak n Shake Company, a New York Stock Exchange Company. Until recently she held the position of Vice Chair and served on its Executive Committee.

She is a graduate of the Executive Development Program from the Indiana University Kelley School of Business—the first woman to complete this program. She served on its advisory board and currently serves on the Indiana University Foundation Board of Directors, the Kelly School of Business Advisory Board, is a member of the President's Circle as well as an Advisory Board Member of the Purdue University Department of Restaurant, Hotel and Institutional Management.

At Purdue University she established a scholarship fund for highly qualified needy students matriculating in the RHIT program. She has mentored many women into executive ranks and continues supportive programs for young business people.

Her philanthropy has included the establishment of the Kazar and Nevert Aramian YMCA Child Care and Zevartan Senior Center in Vanadzor, Armenia, to honor her parents. She continues her involvement with Armenia by serving as liaison between the International YMCA and social, cultural and economic programs in Armenia.

She recently retired from her positions at Steak n

Shake, and is now using her proven talents in the private sector and continuing her extensive philanthropic work.

Margo Aramian Ragan

Margo Aramian Ragan, originally from Rhode Island, now resides in Bucks County, Pennsylvania with her husband Thomas. They have two children, Jocelyn and Paul and two grandchildren.

Margo is a graduate of Brown University and the University of Rhode Island. She has taught in the public school systems of Rhode Island, California, and Pennsylvania. Most recently she has taught Composition and American Literature at Rider University, Holy Family University, and Bucks County Community College.

She is a recognized leader of social, business and charitable organizations in her community, serving on the Boards of Directors for Family Service Association of Bucks County, Newtown Business and Professional Association, and St. Mary Medical Center Community Funds Development Committee.

Currently she is the Dining Out editor and feature writer for several regional magazines in the Greater Philadelphia region.

In a recent article in the Bucks County Courier Times, Margo recounted her meeting with the Executive Director

of the YMCA in Armenia, Ashot Koshgarian, during a recent trip to Armenia.

Margo, Sue and Jocelyn described their mission in Armenia.

“We were on a family mission, Sue my sister, Jocelyn my daughter and I,” Margo said. “We traveled halfway across the world to the ancient country of Armenia, homeland to my parents, to dedicate a child care center in one of the cities hardest hit by the earthquake in 1988, Vanadzor. When our father, Kazar, died in 1993 at the age of 85, we grieved but did not come to understand the



Agnes Bianco delivers report on behalf of the National Association of Ladies Guilds.

depth of our sorrow until we made the trip to Armenia and met a young boy named Arman. He stood in the shadow of our father.”

Margo and Sue described in detail the experiences of her father during the Genocide, his suffering and the miracle of his survival.

“When the earthquake occurred in Armenia in 1988, my parents saw pictures of the orphaned children and saw themselves,” Margo said. “They gave money even before it was asked. Let us do for these children so that they will not have to suffer as we did, our father used to say through his tears.

“When he died it was an easy decision to honor his memory by establishing a Child Care Center in Vanadzor through the international YMCA. But it was through our very brief encounter with a little boy named Arman that we truly felt the spirit of our father. Our entourage was making a visit to a famous monastery when a child of nine or ten ran up to us, offering to watch our automobile for us. He was clean, but his clothes were small for him, and his sandals were held together with duct tape.

“I don’t remember putting my hand out for him to hold, or when he clasped mine. It was a spontaneous expression between the two of us. We walked hand-in-hand until it was time to leave. As our vehicle departed the monastery grounds, Arman did not stop waving at us, but we could hardly see his tiny figure for all our tears. I per-

sonally did not understand the connection. It was Jocelyn who explained why this little boy had made such an impact. Arman was standing in the shadow of our father.”

Inspiration and Gifts Too!

The NALG delegates and guests received the presentations by the three women very enthusiastically. Beyond being truly beautiful and inspiring, the speakers had come bearing gifts: baskets filled with premium olive oil and olive paste, representing the newest business venture of Margo and Jocelyn, and magazines that included Margo’s literary output.

The Aramian sisters—a third sister who resides in Rhode Island is a philanthropist in her own right—are role models for the upcoming generations, men and women. The message is clear: Pursue your dreams. Become outstanding and successful in your field. But do not forget your roots and your obligations to your ancestral heritage.

New Executive

Before adjourning, the delegates elected the Executive Body for the 2004-2005 year with the following results: Agnes Bianco, Chair; Grace Baghdasarian, Vice Chair; Yeretzgeen Sossi Stepanian, Recording Secretary; Colette Gulian, Corresponding Secretary; and Victoria Jamjian, Treasurer. ✽

2004 Prelacy Raffle Drawing Takes Place During Annual Assembly

The annual raffle campaign by the Eastern Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, came to a conclusion during the closing banquet of the National Representative Assembly in Philadelphia, with the drawing of the winning tickets.

The annual raffle, which is a major fundraiser for the Prelacy, helps to sustain the many religious and educational programs organized by the Prelacy. For the fifth consecutive year the raffle has been spearheaded by Antranig Boudakian who during his tenure has increased the sales of the tickets manifold. For his part, Mr. Boudakian is quick to credit the many loyal supporters who purchase tickets each year. “I want to thank everyone for helping me make this effort very successful,” Mr. Boudakian said.

The winners this year are as follows: First prize (\$5,000), Nerme & Albert Sarkissian of Melrose Park, Pennsylvania; Second prize (\$3,000), Zaven Sarkissian, Toronto, Canada; Third prize (\$2,000), Amalia Deravedisian, Springfield, Pennsylvania; Fourth and Fifth prizes (\$1,000 each), Bedros Givelekian, Flushing, New York and Dr. V. Khachadourian, Franklin Square, New York.

The funds raised through the raffle are allocated to the Prelacy’s various religious and language education programs. “Some of our programs are sustained by the money raised by the raffle. We are also able to expand our programs because of the extraordinary success of the raffle for the past several years. We are very grateful to Antranig Boudakian for his exceptional efforts,” said Archbishop Oshagan. ✽

The Preservation of Armenian Culture at Hill Monastic Manuscript Library

by *Michael B. Papazian*

The study of Armenian manuscripts often requires travel to libraries in various parts of the world. Among the great collections, of course, are the Matenadaran in Armenian, the library of the Armenian Patriarchate of Jerusalem, the collections of the Mekhitarist congregations in Venice and Vienna, as well as the British Museum and Bibliothèque National in France. In thinking of the great repositories of Armenian literature, Minnesota does not usually come to mind. But the collection of microfilmed Armenian manuscripts at the Hill Monastic Manuscript Library (HMML) on the campus of St. John's Abbey and University of Collegeville, Minnesota is a resource that should be better known to all who are interested in the preservation of Armenian culture.

I recently had the pleasure of visiting St. John's and HMML. The university is located on the rather isolated prairie land of central Minnesota not far from St. Cloud. The abbey was founded by Benedictine monks in 1856. The HMML is tucked away in a corner of the university's library, which is named after the eighth-century English scholar and theologian, Alcuin. The HMML stores about 90,000 medieval manuscripts on microfilm in its basement vault. Its mission is to keep alive the ancient and medieval knowledge and learning transmitted through manuscripts and to make them easily available to scholars. The library exists because of the fragility of written culture. Due to the threat of war and disaster, many of the valuable

records of civilization are in danger of destruction. It was in the wake of the Second World War that Pope Pius XII spoke with Father Colman Barry, a monk of St. John's Abbey and later president of the university, about the fate of manuscripts. Inspired by his discussion with the pope, Father Barry decided to begin a project to microfilm manuscripts in European libraries and house them in a library at St. John's. With funding from the Louis W. and Maud Hill Family Foundation, the project began by filming manuscripts in Austria and Germany. The work continued in Spain, Portugal, England, Malta, and Ethiopia. The HMML is currently filming manuscripts in Sweden and Latvia, with the hope of moving east to Russia and other parts of the former Soviet Union.

My interest in the HMML began when I stumbled upon the library's website, which includes a partial online catalog. Among the manuscripts at HMML are about 1,500 Armenian manuscripts. Many are from the collection of the Vienna Mekhitarists. Others are from university libraries in Germany and elsewhere. Included among the manuscripts are writings that are relevant to my research in Armenian philosophy and theology. I was especially interested to find various medieval Armenian commentaries on the books of the Greek philosopher Aristotle, commentaries on the books of the Bible, including the commentaries of Gregory of Tatev on Matthew and Job, and of Vanakan Vardapet on Ezekiel. I also found numerous versions of

Four months ago the Hill Monastic Manuscript Library (HMML) began photographing manuscripts in the museum and library of the Catholicate of Cilicia in Antelias, Lebanon. Since its founding in 1964, the Library has sent teams of researchers and technicians to film pages from libraries and archives throughout the world. It has the world's largest collection of microfilm and digital images of handwritten books. The most recent estimate of the Library's collection includes 90,000 manuscripts with about 30,000,000 pages. Father Columba Stewart, Executive Director of the Library, was in the New York area in June to publicize the Library's mission. Father Stewart visited the Prelacy where he met with Archbishop Oshagan to discuss the filming of the manuscripts in Antelias.

The photography of the manuscripts at the Catholicate of Cilicia is continuing and the HMML plans to meet with other libraries and museums with substantial Armenian collections.

the writings of the eighth-century Catholicos John of Odzun. And this is only a small fraction of the wealth of Armenian treasures to be found at the HMML.

On the day after I arrived in Collegeville, I was warmly greeted by the library staff members, who were happy to have a visitor interested in

their Armenian collection. The director of the library, Father Eric Hollis, O.S.B., told me that the collection is currently “lying fallow,” and no one could remember anyone who had come to the library specifically to study the Armenian manuscripts. They were eager to have someone look over the material and tell them more about what was there.

In the end, a week was not enough to do all the work I wanted to do. It would be necessary to return. The visit, though, was a moving experience for me not only because of the manuscripts but also to be a part of the peace and serenity of the Benedictine spirituality that permeates all parts of the campus. We Armenians know through experience more than most about the precariousness of our cultural riches. We should be especially grateful to the monks of St. John’s Abbey and the staff of the HMML for their tireless and unsung efforts to preserve our culture, and we should encourage them to continue their good works.

More information about HMML and its collection is available from their website, www.hmml.org. I am grateful to Berry College for awarding me a grant to visit HMML. ✕

Michael B. Papazian is chairman of the Department of Religion and Philosophy at Berry College in Rome, Georgia. He wrote this article shortly after returning from his visit to the HMML in July 2001.

So you are no longer strangers and outsiders. You are citizens together with God’s people. You are members of God’s family. You are a building that is built on the apostles and prophets. They are the foundation. Christ Jesus himself is the most important stone in the building. Ephesians 2:19-20

Stay Connected.

**Sign up for the Prelacy’s
Electronic Newsletter**

CROSSROADS

**It’s Fast Reading.
It’s Informative.
It’s Interesting.
It’s Free.**

**If you do not receive CROSSROADS,
the Prelacy’s weekly e-newsletter,
you are missing out!**

**Join the Prelacy’s OnLine Family
by subscribing now.**

**Send an e-mail to
info@armenianprelacy.org
with the word “subscribe” in the
subject line.**

It’s that Simple!

Datev Institute: A School for Armenian Christian Formation

“There is something about the evening service that is so moving. It offers a chance to reflect, a time to meditate. Every day, as night sets in, I look forward to this special time to communicate with God,” said Krista Guzelian (a 17-year-old Datev Institute participant from North Andover, Massachusetts). In the morning around 7:15, groups of teens begin filing from their dorms towards the chapel, a long driveway away. It is a sight to behold! This happened every day, every evening and every morning, for seven days.

Vicar General Very Rev. Fr. Anoushavan Tanielian.

Sandwiched between morning and evening services, the day was packed with educational events (8:30 am-12:30 pm and 7 pm-9 pm) and recreational activities (1:30 pm-5:30 pm). Through interactive presentations, lectures, discussions, Bible studies, panel discussions the curriculum exposed the participants to a range of the essentials of Armenian Christianity, from Bible and creeds, sacraments and chants, feasts and saints, personal and communal



His Eminence Archbishop Oshagan, Prelate of the Eastern Prelacy, flanked with the Institute instructors, along with guest speaker Hon. Judge Sarkis Tesboian and his wife, Ardemis, and the 76 participants.

Worship framed the communal life of the 76 students from 13 parishes gathered for the 18th St. Gregory of Datev Institute at St. Mary of Providence Center in bucolic Elverson, Pennsylvania from June 27 to July 4, 2004, sponsored by the Armenian Religious Education Council (AREC) of the Eastern Prelacy of the Armenian Apostolic Church, under the directorship of

prayer, language and history, to ethics and moral living.

Nora Palandjian, a second year student from Providence, Rhode Island, captured the spirit of Datev when she said, “Prayer, education and fellowship—these are the reasons why I come to Datev.” Granted, not everyone attends Datev with these objectives in mind, or in that order. But they leave with those three

Prayer and Meditation

Prayer and meditation are important components of the Datev program. The students participated in services every morning and evening. Short, but meaningful, meditations were offered. For example, the following meditation was offered by Nayiri Baljian one morning:

“I don’t know if you realize, but this morning in our hymns we’ve been asking some champion Christians (the *djeknavork*, the *mardiroske*) to pray for us. Now, these folks aren’t still alive on earth, but the Church tells us they’re a part of a big crowd of holy people who are able to talk to God with His special attention. Why do they have this privilege? Why do they have such a special place in our memory as Christians?

“This week at Datev, we’ve heard a lot about following ‘God’s way,’ living life according to the guidelines and standards that the heavenly father has set out, ‘walking in the way of the Lord.’ The folks that we’re singing to recognized how good it is to walk in the way of the Lord. They saw that God, as a loving father, like a good dad, set out some guidelines for His children. Guidelines having mostly to do with honoring God and loving other people and they decided to, as best they could, live their lives by these guide-

objectives etched in their minds, because they have been formed and shaped by the prayers and hymns of the Armenian Church, by the essential elements of the Armenian Apostolic Christianity, and also by new and renewed friendships.

The St. Gregory of Datev Institute is a four-year faith-based, youth program (one week each year). Those who complete the 4-year program may return for postgraduate classes. All five levels of study take place concurrently. In addition, this year the Institute had pre-Datev classes for students ages 10-12. There were 6 pre-datev students, 18 first-year students, 14 second-year students, 11 third-year students, 11 fourth-year students (graduates), and 16 post-graduates.

The participants enjoyed the presence of the Prelate, His Eminence Archbishop Oshagan, who took time out of his busy schedule to be with the Datevatsies, accompanied by Hon. Judge Sarkis and Ardemis Teshoian. Judge Teshoian



A scene from sunrise service - Arenakal

delivered an evening lecture telling the students about the importance of being Armenian in our society and what it means to be an Armenian American. Utilizing experiences from his own life, he advised the students to be good citizens and meet the challenges ahead. "Don't think that others are better than you, or that you are better than others," he said. He told them that participation in both Armenian and American

lines. I know it wasn't easy, but with God's help, these champion Christians didn't just 'live good lives.' They totally made their mark on Christianity as holy people, honorable people, people on fire for God, people who will be remembered for generations to come.

"What kind of Christian do you want to be? How do you want to be remembered? God is asking you to choose to do things His way. Do you have the courage to say, 'OK, God, I'll live for You?' If you take that step, I trust that you can have what it takes to make your mark, like the holy people we're singing to today. God bless you to do so and God bless you to become a champion Christian!"

society is very important. He also stressed the importance of education and the knowledge of other languages, not only Armenian and English. "In this age of globalization," he said, "the one who knows more will be hired and will advance up the ladder of success. Remember that just as you get happy when you read about a successful and famous Armenian, someday an Armenian youngster will read about you and your success and become happy."

The weeklong program came to a close with the celebration of the *Soorp Badarak* at St. Gregory Armenian Church in Philadelphia on Sunday, July 4, followed by luncheon, graciously provided and served by the Artemis Chapter of the Armenian Relief Society.

The Educators

The instructors of the Institute were: Very Rev. Fr. Anoushavan Tan-



Fostering teamwork



Prof. John Barnet from St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary conducts a class.

ielian, Very Rev. Fr. Krikor Chiftjian, Rev. Fr. Mesrob Tashjian, Rev. Fr. Khoren Habeshian, Rev. Fr. Antranig Baljian, Rev. Fr. Nerses Manoojian, Rev. Fr. Gomidas Baghsarian, Rev. Fr. Sarkis Aktavoukian, and Dn. Shant Kazanjian. In addition, the following postgraduate "datevatsies" taught several classes: Dn. Nishan Baljian, Dn. Dr. Arsen Mekaelian, Barbara Baljian, Nayiri Baljian, Martha Mekaelian, Jeanette Nazarian.

This year the Institute was privileged to have three guest lecturers: Very Rev. Fr. Krikor Chiftjian (Media Relations Officer, Catholicosate of Cilicia), Hon. Judge Sarkis Teshoian, and Prof. John Barnet of St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary (Crestwood, NY). In addition to the Datev Program, Hayr Krikor was also invited to take part in the Adult Christian Education Seminar for the Mid-Atlantic region (June 24-26, 2004) and to prepare an instructional CD on the Soorp Badarak for deacons.

A Word of Thanks

Archbishop Oshagan praised



Judge Sarkis Teshoian shares his thoughts with the students.

the Datev program and thanked the dedicated teachers who manage to make the entire Datev experience exhilarating, enjoyable and educational. "I was so pleased to be able to spend a day with the Datev students and their teachers. I found the caliber of the participants to be exceptional. The atmosphere was joyful and very respectful," the Prelate said. "I told

the students that they are part of our family and they have the love of God and our Church in their hearts."

As Archbishop Oshagan noted, a program of this scope is made possible through the collaborative efforts between AREC and parishes, parents, volunteer workers, and a number of organizations and individuals. It is meet and right to acknowledge and thank them for their support and contributions to the work of the Institute. In the first place, the Institute wishes to thank the instructors for their labor of love and the parents for entrusting their children to the Institute for a week of spiritual formation. The Institute would like to express its gratitude to the following datevatsies for their invaluable services as supervisors and counselors: Dn. Nishan Baljian, Dn. Dr. Arsen Mekaelian, Ms. Barbara Baljian, Ms. Nayiri Baljian, Mr. Arek Hamalian, Mr. James Haddad, Mr. Harout Khatchadourian, Mrs. Martha Mekaelian, Mr. Mikhail Mekaelian, Ms. Jeanette Nazarian, and to ANEC director Gilda Kupelian for conducting the Datev Jeopardy program. Many thanks to those parishes that subsidized a portion of the expenses by providing scholarships.

The Institute extends its appreciation to the Pashalian Family Education Fund for the donation of \$2,000. The Institute thanks the following generous supporters: The Prelacy Ladies Guild (PLG), the National Association of Ladies' Guild (NALG), the Artemis Chapter of the Armenian Relief Society, Mrs. Asdghig Kazanjian, and Mr. and Mrs. Noubar Megerian. Thanks also to the following donors: Mr. and Mrs. Hrant Jilozian, Mrs. Sirvart Kaloustian, Mr. and Mrs. Zaven Oranjian. ✠

Observations by Datevatzis

Marineh Alboyadjian

Pre-Datevatz'i, St. John Parish, Boynton Beach, FL

"Datev was a great experience. I had A LOT of fun, but it isn't just fun and games because you have to go to classes and chapel. You play a lot of sports including the first ever DATEV GAMES. You also go swimming, play volleyball, soccer, etc. I would really recommend going to Datev."



Enjoying a game of volleyball.

Aleen Sevadjian

Level I, St. Sarkis Parish, Douglaston, NY

"This is my first year at Datev and I can definitely say that I am having a great time. Datev is a great place to meet friends and have fun, all while learning about Armenian religion and culture. It's something that all Armenian youth should experience."

Arev Turbendian

Level II, St. Sarkis Parish, Douglaston, NY

"Datev was so fun. So far I am still looking forward to the next three days. Datev is so different for me this year because they teach so much how to live a good Christian life. Two years ago I didn't get that message at all, but maybe because I was so young. The things I learned here I have never learned anywhere else. Datev is a great experience. I met new people, had a great time playing sports and most importantly learned things I wouldn't have learned anywhere else."

Narine Galoyan

Level III, St. Sarkis Parish, Douglaston, NY

"After missing last year's Datev, I hesitantly returned for my third year. Being seventeen, I thought that I might

be too old for "camp." After being here for four days, I realize what had drawn me back: a loving community of the people I enjoy most being around – Armenians. Datev gives me great chance to meet the best people and be educated about my culture and my religion. I hope you come next year and meet me too..."

Krista Guzelian

Level IV, St. Gregory Parish, North Andover, MA

"There is something about evening service that is so moving. It offers a chance to reflect, a time to meditate. Every day, as night sets in, I look forward to this special time to communicate with God. I remember loved ones I have lost, pray for my family and friends, or simply think about my day. Sometimes I don't even focus on one particular thing; my mind darts back and forth until I am completely immersed in thought. Sometimes I am moved to tears, others I find myself lost in the music. The gentle rise and fall of the notes, the beauty of the words, the spiritual connection – I never want it to end. Yet when it does, I leave the chapel and prepare for bed, humming all the while. And a gentle smile creeps across my face as I drift into a blissful sleep."



Listening to the rules for the Jeopardy game.

Ani Yaghmourian

Post-Graduate, Holy Trinity Parish, Worcester, MA

"I love coming to Datev. Not only do we pray, eat and have classes together, but we also go on trips, like to French Creek S.P. We can either swim, canoe or paddle boat. It is not only the students that we spend time with. The clergy also have fun with us also. Our motto is "We are a family." Datev is my home away from home."



Summertime fun is combined with learning.

Haig Minassian

Level II, Sts. Vartanantz Church, Ridgefield, NJ

“Today was the first day of Datev and we were once again ready to learn in the programs 18th year. Thanks to a long night’s sleep, courtesy of our night angels who rushed us off to bed, we were energized for the day’s classes. I was very pleased to hear that this year we started the Datev Games, which was a mixer, allowing the students to get to know each other better while participating in fun activities and winning prizes (one of which is the Datev baptism of Dn. Shant). We had a very fun and exciting day overall and are looking forward to all the other events planned for the week ahead.”

Victoria Frounjan

Level I, St. Gregory Church, North Andover, MA

“This year was my very first year at Datev Institute. I was skeptical at first, not knowing many people other than the people I arrived with from my church. I later found a friend that I knew from a prior camp and I started to become more adjusted. After a day or so I began to know and become friends with other Datevatzies. So far It’s a great year and I’m anticipating the next years to come.”

Hovsep Yaghmourian

Post-Graduate, Holy Trinity Church, Worcester, MA

“Today was the First Annual Datev Games. It is a competition event. I thought it went very well. I think it helped foster a good connection between the Datevatzies at the beginning of the week. It allowed kids who hadn’t previously known each other to work together to compete in an enjoyable environment. It provided everyone with a chance to have a little fun as a cohesive group. I can only see it getting better in years to come.”

Natalia Sadaniantz

Level III, Sts. Vartanantz Church, Providence, RI

“This is my third year at Datev and each year it has been getting better and better. I have learned so much and this year. I am learning Krapar. I love learning languages and classical forms of languages. Today, the post-graduates pulled a prank on us and it was a water balloon fight. I am sure next year will be even better. I can’t wait till Talent Show night.”

Paul Megerian

Level IV, St. Sarkis Parish, Douglaston, NY

“Being in my fourth year has brought a big change to my life. All the new challenges we have to face as we progress (for example, the incredible lectures, the guest speakers and the Bible Studies) all brought different perspectives to my views on life. In the end, I feel fulfilled. Do not get me wrong... it’s not all based studies. Even the social interaction provides a unique opportunity to grow. I am graduating this year and coming back next year, where I hope I will see Nishan standing at the door with water balloons!”



The 2004 graduating class.

Megerdich “Mgo” Kassabian

Level I, St. Gregory Parish, North Andover, MA

“This is my first at year Datev. In my first forty-five minutes here, I decided I wouldn’t come back next year, chiefly because I was hungry. However, I have changed my mind because I have made new friends, I have seen old friends, and I saw Deacon Nishan. I have learned new things about the Church that I did not know about, as well as some new *sharagans*. I have enjoyed our free time activities, especially the Datev Games competition, where I soaked many Datevatzies with water balloons. My final word to people who may wish to come next year: enjoy it, because you will make many lifelong friends!” ✕

Mid-Atlantic Regional Adult Seminar Focuses on Current Ethical and Moral Issues

The bucolic St. Mary of Providence Center in Elverston, Pennsylvania, was the setting for a gathering of over 20 people who attended the first of three regional seminars for adults sponsored by the Armenian Religious Education Council (AREC) of the Eastern Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America.

The seminar, entitled “Critical Issues of Life and Faith: An Armenian Orthodox Perspective,” attracted participants from New York, New Jersey, Pennsylvania and Washington, DC, on the weekend of June 24-26, 2004, and included lectures, Bible studies, mini-group and panel discussions, and worship services. The eminent Armenian Orthodox ethicist and theologian, Professor Vigen Guroian, was the main speaker.

The weekend program began with a Bible study on Friday evening presented by Deacon Shant Kazanjian, Executive Director of AREC. Setting the tone for the program, Dn. Shant expounded on St. Paul’s letter to the Romans, Chapter 6, where the Apostle underscores the reality that moral and ethical living is predicated on one’s baptism into Jesus the Christ. Through a close study of the text, Dn. Shant showed that while baptism in Christ confers new life, which is a gift, it also imposes a great demand to live and behave in a manner that corresponds

to the Gospel, namely, to live under the Lordship of Jesus Christ.

Saturday’s program centered on current moral and ethical issues ranging from abortion, reproductive technologies, homosexuality, suicide, euthanasia, to gay marriage. The keynote speaker was Dr. Vigen Guroian, Professor of Theology and Ethics at Loyola College in Baltimore, Maryland.

Before delving into these topics, Dr. Guroian provided the necessary background to Christian Ethics. He began by reflecting on a number of scriptural passages, including Romans 12:1-2, Matthew 5:1-12, 2 Peter 1:1-11. Referring to the passage in Romans, Dr. Guroian said, based on what God has done for us in the person of Jesus Christ, “Christian ethics is born into the world. We don’t invent it. We don’t create it. It is given to us, and then it becomes our responsibility, and it becomes our calling to be in a certain way in the world. And that certain way is incarnate, it is enfleshed in one man—representative man—who was without sin, who was holy, who was perfect, just as he called us to be perfect, ‘Be perfect, therefore, as your heavenly Father is perfect.’ “

He went on to discuss the Beatitudes as “the constitution of the Kingdom,” the graces of God communicated



Seminar participants and leaders.



The seminar elicited questions and comments from the participants.

to us through the sacraments, the role and the place of ascetical effort, the link between ethical living and deification. “We have to be conformed to Christ, we have to be embossed by Him. Our minds must be remade and our whole nature must be transformed, and this begins with baptism,” he said.

After receiving a bit of training and background, the group was divided into five teams of four or five people charged with researching the Bible passages and discussing modern issues relevant to the topics of abortion, suicide, reproductive technologies, gay marriage and cremation. The purpose of this exercise was to enable each group to research the topic assigned, present its findings and identify modern issues and discuss these with the larger group. The discussions brought to light the scriptural teachings of each topic and how the teachings of the Bible transcend time and guide us even through modern technological advances.

These topics were further revisited in a lively panel discussion in the afternoon, which broadened and enriched the perspectives. The panelists were V. Rev. Fr. Krikor Chifjian, Communications Officer of the Catholicate of Cilicia, Dr. Carlo Bayrakdarian, and Dr. Meline Karakashian.

The participants were pleased that the Prelacy sponsored this event, and encouraged the leadership to present the church’s views on these important topics to a wider audience. The general sentiment was that more of these seminars should be held, with similar size groups to promote free discussion, understanding and fellowship.

In order to critique the two-day seminar, evaluation forms were provided to all of the participants. The evaluations could be signed or be submitted anonymously. Some of the comments were:

“I really enjoyed the Adult Christian Education program. The lectures were very insightful, thought provoking and even controversial. It resembled a Datev post-graduate class with more mature discussions and experienced perspectives on the critical issues of Armenian faith. Dr. Guroian is an exceptional lecturer and I learned a lot from him.”

“The weekend was fulfilling, nourishing, and enlightening. I would return next year and encourage others to do the same.”

“I learned how to use the Bible, how to use its teachings in my daily life. And I learned more about our Armenian Church teachings.”

Almost all of the participants suggested that similar seminars should be organized more than once a year. One participant realized he or she needed “to start getting serious about reading the Bible.” Some felt the seminars should be longer and at least one participant suggested that the topics should focus on issues that the Armenian Church needs to face as a matter of survival.

Everyone felt that it was a blessing to have a prominent theologian like Dr. Guroian lead the seminar. Dr. Guroian is the first Armenian theologian ever elected to the American Theological Society and the Orthodox Theological Society of America. He has served on the Board of Directors of the Society of Christian Ethics, has been active in both the National Council of Churches and the World Council of Churches, and is a member of numerous editorial boards. His published works include nearly 150 articles, and six books with three more scheduled for publication later this year.

The Prelacy bookstore has most of Professor Guroian’s published books for sale. For information go to the web page, www.armenianprelacy.org, or telephone the bookstore manager at 212-689-7810. ✕



The speakers successfully engaged the participants to think about the issues.

Clergy Training

The shortage of qualified clergy is not a situation peculiar to the Armenian Church. In nearly every denomination there are parishes without the services of a full-time pastor.

Last year an issue of *Outreach* (July/August/September) explored the problems faced by the Armenian Church in this respect. An exceptional article by Archpriest Fr. Antranig Baljian about the imperative of clergy recruitment and training gave a complete overview of the problem and offered practical solutions. In the same issue, an article by Professor Khachig Tololyan about the challenge of recruiting American-born priests was reprinted from the February 1981 issue of *Outreach*. What was striking about Professor Tololyan's article was that so little had changed in 22 years!

From the moment of Arch-

bishop Oshagan's election as Prelate in 1998, he made this challenge a priority and in six years a great deal of progress has been made. So much so that recently the Prelate said, "I am beginning to see the light at the end of the tunnel!"

Archbishop Oshagan has consistently emphasized the importance of education for our clergy. "In order to perform their mission and duties in a noble way, it is important that clergymen are given proper education. Education gives the clergy the opportunity to perform duties more effectively and productively. It is necessary to learn in order to teach. It is necessary to be *filled* spiritually and intellectually in order to *fill* the souls and minds of others," he said.

Various funds have been formed, like the Col. Harry and Alice Sachaklian Fund, specifically for clergy recruitment and the Seminary.

The harvest is plentiful, but the laborers are few.
(Matthew 9:37)

Since 2001, Archbishop Oshagan has made a Fathers' Day appeal to a group of friends and supporters specifically for the Prelacy's clergy recruitment and training program.

This year, His Eminence made the following appeal:

"Fathers' Day, June 20, 2004

"I am writing to you on Fathers' Day—a day that we celebrate the love and dedication of all fathers for their family and community. This year, we have been celebrating the Year of the Family, which gave us an extra dimension in our appreciation of our fathers and mothers.

"It occurred to me that one group of fathers that we need to recognize is the clergy—our spiritual fathers. We have been blessed by the spirit and dedication of the clergy who traveled to America in the late

Introducing Father Taniel

Deacon Joseph Garabedian was ordained and consecrated as a celibate priest on Sunday, June 6, 2004, in the Cathedral of St. Gregory the Illuminator in Antelias, Lebanon, and given a new name, Fr. Taniel.

In keeping with the canons of the Armenian Church, the Service of Calling to the Priesthood began Saturday evening after Vespers service. The candidate's life, faith and readiness to enter the ministry of priesthood were examined. The ordination and consecration took place on the next day, officiated



by Archbishop Sebouh Sarkissian, Prelate of the Diocese of Tehran.

Fr. Taniel was born in Beirut on December 10, 1979. He came to the United States with his family in 1988 when he was nine years old. He is the son of Garabed and Lucy Garabedian who live in River Edge, New Jersey. The July/August/September issue of *Outreach* featured an interview with Deacon Joseph Garabedian, who talked candidly about his experiences at the Seminary of the Cilician See and his hopes and dreams for the future. Recent issues of *Outreach* are on the Prelacy web page, www.armenianprelacy.org.

1950s and 1960s to serve this community. When I arrived in the United States to serve as Prelate in 1998, many of these priests were in their fourth and fifth decade of service.

“It became clear to me that we had to provide a new generation of spiritual fathers and I dedicated myself and our Prelacy to the important task of recruiting and training qualified candidates. In 2001, the Prelacy established the Father’s Day Godfather appeal program to help financially support these endeavors.

“Since 1998, six young men have been ordained and are serving the spiritual needs of our community. Four are studying and will soon be ready to begin their service. This past year we have seen even more progress because of our efforts and your support. I would like to share with you the advances we have made.

“In May 2003, Deacons Hovsep Shitilian and Nishan Baljian graduated from the Theological Seminary in Antelias. Deacon Hovsep was ordained on June 8, 2003, and given the new name of Bedros. Der Bedros arrived in the United States in December 2003 and after several months of orientation and additional training, has been assigned to serve St. Illuminator’s Cathedral in New York City. Deacon Nishan is continuing his studies in a post-graduate program at St. Nersess Seminary in New York. He is the first Prelacy clergy candidate accepted as a student at St. Nersess. Concurrently with his studies he is serving as an assistant to the pastor of Sts. Vartanantz Church in New Jersey.

“Deacon Joseph Garabedian graduated from the Seminary in Antelias in May 2004, and was ordained a celibate priest two weeks ago and given the new name, Taniel. He will receive additional training this year while serving in Lebanon and will

continued on page 48

A Conversation with Deacon Nishan Baljian

Editor’s Note: Deacon Nishan Baljian’s visit to the Prelacy offices during the summer provided an opportunity for a nice informal chat with us. Nishan graduated from the Seminary in Antelias, Lebanon, in May 2003, and is now in his second year of study at St. Nersess Seminary in New York. He is the first candidate to the priesthood from the Eastern Prelacy to study at St. Nersess, by special arrangement between the Prelate and Primate, Archbishop Osghagan Choloyan and Archbishop Khajag Barsamian, respectively, and the Dean of the Seminary, Fr. Daniel Findukyan.

Dn. Nishan is the son of Archpriest Fr. Antranig and Yeretzgeen Baljian. Der Antranig was the first American born candidate to be ordained in the Eastern Prelacy. Ordained in 1976, Der Antranig first served the Indian Orchard community and is now the pastor of St. Stephen’s Church in Watertown, Massachusetts. Deacon Nishan’s sister, Nayiri, is also an active participant in the life of the Church and hopes to serve in an official capacity sometime in the future.

Being the son of a priest meant that Nishan literally grew up in the Church. “I was always active in the Church since I was a small boy,” he recalled. “Having a priest as a father will do that. I cannot ever remember a time when I was not active in the Church. I started attending Sunday school when I was very young, and I was holding candles at the altar when I was about six years old. When I was eight I started serving on the altar during the summer on the days when there was no Sunday school. I would help out in whatever capacity needed. Gradually, it became a habit and before I knew it I was serving on the altar on a regular basis.”

Nishan showed musical talent at an early age and began taking music lessons. “I learned the Badarak and began playing the organ in church when I was thirteen years old. After a while, I was either in Sunday school, on the altar, or playing the organ. By

continued on page 48



A Photo from the Prelacy Archives: Archbishop Mesrob Ashjian, of blessed memory, presents the lectionary to young acolyte Nishan Baljian, ordaining him to the order of reader. Assisting His Eminence are, left to right, Rev. Fr. Antranig Baljian, Archdeacon Shant Kazanjian, and Archdeacon Hrayr Santourian.

continued from page 47...Clergy Training

then return to the United States next spring to serve our community.

“Deacon Serop Terterian, a graduate of the Seminary in Antelias, served at the Prelacy from January 2002 until January 2004 when he returned to Lebanon. Deacon Serop will be married next month and will be ordained in October 2004. While in New York he furthered his studies at the General Theological Seminary. Since January 2004, he has been continuing his studies at the Near East School of Theology in Lebanon.

“Deacon Vatche Bozoyan, another graduate of the Seminary in Antelias, has been completing additional studies at the Seminary and will be ordained in October 2004.

“All of these young men have a

calling to serve the Church. They are intelligent, motivated and dedicated. They deserve the best education and training we can provide. What we give them today will come back manifold in service tomorrow. As the Bible tells us, “Cast your bread upon the waters, for after many days you will get it back.” (Ecclesiastes 11:1).

“You and others have recognized the importance of clergy development and training. We have recently been blessed by a generous donation to our Endowment Fund from Mrs. Alice Sachaklian to support clergy training. However, there is still so much more to be done. As you can see, our financial need is great, but the cause is also great for

the future of our Church.

“Today we are celebrating Fathers Day nationally as Americans. As Armenian Americans let us extend our celebration in honor of our spiritual fathers and provide them the support they need and deserve. Please consider making a donation in support of our sacred duty of preparing dedicated clergy to serve our beloved Church and community.”

Prayerfully,
ARCHBISHOP OSHAGAN”

The need for funds for clergy recruitment and education is ongoing. For information about how you can be part of this endeavor contact the Prelacy office, 212-689-7810 and speak with the Executive Director.

continued from page 47...Nishan Baljian

the time I was 14 years old, Sunday school just sort of fell out of the picture. Now whenever I go to Sunday school graduations, I feel a little sad because I am reminded that I never actually graduated from Sunday school.”

Sometime around his early teens, Nishan began to realize that being a priest was a viable option for him. “It was something I felt, something I was close to. I knew the structure, or at least I thought I knew the structure. I realize now, of course, that I had no real idea. Nevertheless it was something that came natural to me.”

During his junior year at the University of Massachusetts at Amherst, Nishan had his first serious conversation with the Prelate about going to the Seminary in Antelias. “At that time I knew this is the path I wanted to take. I remember even thinking after I decided I wanted to become a priest, that after I received my bachelor’s degree I would get

a master’s degree in music before going to the Seminary. But then I realized that this would not only be wasting my time but wasting everyone else’s time and resources. So, by the time I got to the end of my undergraduate education I knew that the next step for me was Antelias and the Seminary.”

Nishan graduated from the University of Massachusetts in May 2001 and started studying at the Seminary in October. “I found it very challenging,” he says. “Not necessarily the work, but the social and cultural change. It is a different environment with its own timing, network, system, ideas and traditions. It is difficult to understand fully. At times I felt a little unprepared. I realized how different other parts of the world are from the world I lived in. Up to that time I had been out of the country only for short visits here and there. All I knew was my life in the United States with my family and friends. Truthfully, after my first year

I was hesitant to return. But I did go back. I missed a few months, but by working hard I was able to catch-up, complete the work and graduate on schedule.”

From the Seminary and its environment, Nishan received two major insights: First, an innate knowledge of the Armenian language, and second, a thorough knowledge of the liturgical services. “I was able to become familiar with many impressive services, like the daily prayer services, that are seen only at major centers of the Armenian Church. Now that I am back in the States I realize how much I miss the full liturgical cycle.”

Upon his return from Antelias, Nishan was ready for the next step. He recalled how his first official meeting with Oshagan Srpazan was in his senior year in college. At that time the Archbishop had told him that when he completed his studies at Antelias and returned, the Prelacy would encourage him to continue his education. “It was Srpazan’s and

continued on page 56



News from the Catholicosate

International Conference for Educators

Educators from around the world gathered at the Catholicosate from August 5 to 7, and shared their ideas and concerns about Armenian education in the Diaspora at an International Conference organized by the Catholicosate of the Great House of Cilicia. Representing the Eastern Prelacy were Gilda B. Kupelian, director of the Armenian National Education Committee and Houry Boyamian, principal of St. Stephen's Elementary School, Watertown, Massachusetts.

In his opening address, His Holiness Aram I identified the concerns and challenges facing the Armenian Christian educational context of pluralistic societies. He addressed a number of critical issues, and then posed two questions: What does it mean to be an Armenian Christian? How should we form the Armenian Christian for tomorrow? His Holiness underscored the crucial importance of re-evaluating and renewing our educational methodologies, strategies and programs by making them more relevant. His Holiness proposed that Armenia and the Diaspora together engage in a process of developing a Pan-Armenian educational policy with particular emphasis on the worldwide Armenian Diaspora.

The agenda of the conference included the following topics: The actual state of education in different continents where Armenian communities live; the implications of globalization to education; the role of the church in Armenian Christian formation; the family as an important educational instrument; the impact of pluralistic societies on Armenian education; the use and misuse of technology in education; the role of the textbooks and the extra curricula activities; human resources; formation and training; the contribution of Saturday schools, Sunday schools and children's camps to education; the importance of new community schools for the Armenian communities established in the West.

All of the participants considered the conference to be a good opportunity to look at the question of education in a broader perspective and an important forum for sharing experiences. Many hoped that there would be a continuous process and urged the Catholicosate to take a leading role in reorganizing education in the Diaspora.

His Holiness reaffirmed his conviction that Arme-

nian Christian education must acquire a priority place and be a major focus on the agenda of the Church's agenda, particularly in the Diaspora. The Catholicos considered the conference to be a significant and concrete step forward in terms of developing a pan-Armenian policy on education. "Such a policy," His Holiness said, "must first critically review the present educational methodologies, strategies and programs; second, it must take into consideration the impact of globalization and the actual realities and emerging concerns related to specific environments; and third, it must aim to make education more relevant and credible. The globalized world constantly and seriously challenges us to take seriously our educational norms and values by remaining faithful to the Gospel message."

In his closing remarks His Holiness identified three words, which should occupy a central place in educational work: relevance, coherence and integrity. He said, "We are living in different contexts. We must, therefore, develop different educational procedures and strategies. We are citizens of different countries, yet we are Armenians and part of the globalized world. We have our own convictions, values and norms, but we are living in a new environment. Hence, it is vitally important that we develop the educational policy that provides integrity, relevance and coherence to our educational work, at the same time preserving our Armenian Christian identity. This is a great challenge before us and we must take it seriously and responsibly."

Catholicos Aram I Issues Statement on Bombing of Christian Sites in Iraq

His Holiness Aram I, Catholicos of the Great House of Cilicia, issued a statement on the bombing of churches in Iraq on August 1. One of the churches that was hit was the Armenian Catholic Church in Baghdad. The Christian population in Iraq is estimated to be about 800,000 of which approximately 20,000 are Armenians.

In his statement His Holiness said: "For centuries Christians and Muslims have lived together in the Middle East. Centuries of coexistence, interaction and dialogue of life have created close affinities in different spheres of society life as well as common values and traditions.

Therefore, the Christian-Moslem coexistence is neither a conceptual notion nor an imposed reality; it is an integral and inseparable part of the societies in the Middle East. Violence in all its forms and expressions is against human and religious values and principles. We have repeatedly stressed the need for dialogue, solidarity, mutual tolerance, respect and understanding. Neither Islam nor Christianity will accept violence as a way to solve problems. Bombing of Christian churches in Iraq is a deep harm against the Christian-Moslem existence. Both Christians and Moslems with their equal obligations and rights are co-citizens of the Arab countries. It is my firm expectation that the government of Iraq will take the necessary measures to protect the rights and the well being of all citizens. It is also my expectations that Christians and Muslims in Iraq and in different parts of the Middle East will continue their dialogue and collaboration based on shared values and aspirations, and strengthen their commitment to peace and justice.”

75th Anniversary of Cilician Seminary Will be Commemorated Next Year

The year 2005 marks the 75th anniversary of the Theological Seminary of the Holy See of Cilicia. His Holiness will issue an encyclical in January in honor of this occasion asking all dioceses within the See of Cilicia to mark this occasion with appropriate commemorations. Next year will also mark the 10th anniversary of the election and consecration of His Holiness Aram I.

The Seminary’s anniversary will be marked at different times during the entire year beginning in January through to December in all of the dioceses within the jurisdiction of the Cilician See. His Holiness is expected to attend the various commemorative events, including the Eastern Prelacy from October 21 to November 8, 2005.

Cilician Theological Seminary Concludes 74th Year

The Cilician See’s Theological Seminary located in the mountain town of Bikfaya, Lebanon, successfully concluded its 74th year on June 25. That the fruits of the Seminary have had a worldwide impact cannot be disputed. During the past 74 years thousands of young Armenians have passed through the Seminary. Among its students have been future catholicoses, archbishops, bishops, celibate and married priests, teachers, headmaster, and choir directors, as well as writers and intellectuals.

The history of this institution is a tribute to the dedication and intelligence of the Armenian people. Since its founding in 1930, the Seminary has produced four catholicoses: Zareh I (first graduate of the Seminary); Khoren

I, Karekin II (later also Karekin I of Etchmiadzin), and Aram I, the current catholicos.

Dikran and Diana Hadjetian Establish Publications Fund in Memory of Archbishop Mesrob Ashjian

The Catholicosate recently announced that a Publications Fund in memory of Archbishop Mesrob Ashjian was established through a generous donation of \$50,000 by Dikran and Diana Hadjetian of Canada. The Hadjetians are faithful supporters of the Armenian Church and were very supportive of the late Archbishop’s charitable projects in Armenia.

Catholicos Mourns Death of Ecumenical Leader

Archbishop Edward Scott, the 10th primate of the Anglican Church in Canada, and former Moderator of the Executive and Central Committees of the World Council of Churches (WCC), died last week in a car accident near Toronto. The Archbishop was a well-known and respected leader of the Ecumenical Movement. He was a close friend of Catholicos Karekin I, of blessed memory, and Catholicos Aram I who is currently the Moderator of the Executive and Central Committees of the WCC.

Catholicos Aram expressed his condolences and described Archbishop Scott as a “gifted minister and strong leader. He served his church with firm commitment and profound love. Archbishop Scott also served the Ecumenical Movement in general and the World Council of Churches in particular with a clear vision of the unity of the church. As Moderator from 1975 to 1983, through his reports and reflections, Archbishop Scott emphasized the centrality of the local church and the critical importance of the pastoral dimension in our ecumenical engagement. The Ecumenical Movement owes a great deal to the ecumenical contribution of Archbishop Scott. May God accept his soul in His eternal kingdom.”

His Holiness Aram I in Korea

His Holiness Aram I, Catholicos of the Great House of Cilicia, was in South Korea to chair the meeting of the WCC Executive Committee of the World Council of Churches, from August 20 to August 28.

Topics that were considered during the meetings included, the vitality of the churches and the Ecumenical Movement in Korea; Peace and Reconciliation in the divided Korea; Preparations for the WCC 9th General Assembly, which will take place in Brazil in 2006; Review of the work of the WCC Pacific office; and Progress report on relations with partner organizations. ✱

C R S S R O A D S

A Review of Prelacy and Parish Activities

[For more information and photographs on most of the items listed please visit the Prelacy's web site, www.armenianprelacy.org].

Three Prelates of North American Prelacies Meet on West Coast

On Wednesday and Thursday, June 23 and 24, the Western Prelacy hosted a meeting of the three prelates of North America.

Participating in the meeting were His Eminence Archbishop Oshagan Choloyan, Prelate of the Eastern Prelacy; His Eminence Archbishop Khajag Hagopian, Prelate of Canada; and the Prelate of the host prelacy, His Eminence Archbishop Moushegh Mardirosian.

The concept of the meeting of the three prelacies originated from a meeting with His Holiness Aram I, Catholicos of the Great House of Cilicia, members of the Central Executive Committee, the above mentioned three prelacies, and representatives of the three prelacies, at which time the concerns and questions of the North American Prelacies were examined.

The meeting opened on Wednesday morning, 10:30 a.m., with a joint prayer. The Prelates had on the agenda the field of work emanating from the mission of the Armenian Apostolic Church, specifically taking into consideration the American circumstances and the spiritual needs of the faithful. The scrutiny was meant to create a harmonious coexistence between the three prelacies.

The agenda included the following questions and programs:

- The task of Christian Education (Sunday School correlated curriculum, planning of religious education in schools).
 - Preparation of deacons and acolytes.
 - Programs for Bible study groups.
 - Organization of youth groups and religious movements.
 - Plans for organization, re-vitalization and expansion of parish activities.
 - Methods of improving the work of the clergy.
 - Programs for the celebration of the 75th anniversary of the Cilician Theological Seminary.
 - Canonical questions.
 - Improving communications and publications.
 - Ways to support Armenia, Artsakh, and Javakh.
 - Ecumenical relationships.

In order to pursue the above-mentioned points, programs and work directives were prepared. The Prelates decided to keep in constant touch with each other during the course of the program's implementation in order to coordinate the work of the three prelacies. It was also decided to organize similar gatherings, which would include the executive councils, or their representatives, of the three prelacies in order to further advance cooperation and coordination.

Translation of a communiqué from Western Prelacy

St. John the Baptist Church Receives Visit



Visit to Syracuse community, back row left to right: Karen Jehanian, Anoush M. Santangelo, Archbishop Oshagan, Nounbar Megerian. Front row, left to right: Zephyr Minassian, Arpi Mesrobian, Nevart Apikian, Vartkas Minassian.

His Eminence Archbishop Oshagan Choloyan visited the community of the St. John the Baptist Church in Syracuse, New York, on Sunday, May 30. The Prelate was accompanied by current and former executive council members, Nounbar Megerian and Karen Jehanian, respectively.

After nearly fifty years, the Armenian Community Center of Onondaga County/St. John the Baptist Armenian Apostolic Church, was sold on May 25, 2004. This small but at one-time vibrant and active community gathered in its home one last time to pray and remember the events and moments shared in the building by the families of Syracuse and environs. During his sermon,

Oshagan Srpazan remembered the founding members and praised their courage to purchase the land and build the church and community center. He later compared his feelings as a bishop, to those of a parent who loses a child.

A wonderful luncheon was highlighted by the words of the founding members, Vartkas Minassian and Arpena Mesrobian and the current chairperson, Anoush Minassian Santangelo.

The Rev. James Young, pastor of the Gethsemane Baptist Church (the new owners of the building) recalled his experience of meeting Professor Vahakn Dadrian, who taught him about the Armenian Genocide and gave him an appreciation of the Armenian struggle. Rev. Young said he thought that God showed him the way to the St. John the Baptist Church and he offered words of encouragement to the group gathered. He also most graciously offered use of the building for services. While the building may have been sold, the community will continue to be served by the Prelacy with visiting clergy.

St. Stephen's Armenian Elementary School Students Ranked in Top 10% Nationwide

Each academic year, the students in grades 2 and 4 from St. Stephen's Elementary School in Watertown, Massachusetts, take the Comprehensive Tests of Basic Skills (CTBS) in reading, language arts, math, science and social studies.

This year the students in the 4th grade scored in the top 10% in reading, language arts, and math, while students in the 2nd grade scored in the top 15% in reading and language arts, and in the top 5% in math.

The test results provide information that helps improve instruction, enhance programs and provide reliable measures of accountability," said Mrs. Houry Boyamian, principal of the school. "Every year we compare our students' scores in all the major subjects to the national averages and we found high achievement across the board. In fact, we are very happy that our second grade students scored in the top 5% nationwide in math."

V. Rev. Fr. Shahan Sarkissian Elected Prelate of Syria

V. Rev. Fr. Shahan Sarkissian was elected as Prelate of the Diocese of Syria on May 7, 2004. Hayr Shahan assumed office on June 11. As he entered the city he was greeted by the highest government officials of Aleppo, the consul general of the Republic of Armenia, leaders of the various Christian communities, and members of

the Central Executive of the Armenian Church in Syria.

Prelate Attends Hovnanian School 8th Grade Graduation



Archbishop Oshagan congratulates the 8th grade graduates at Hovnanian School.

Archbishop Oshagan attended the 8th grade graduation ceremony at the Hovnanian Armenian School in New Milford, New Jersey. His Eminence addressed parents and the graduating students expressing his appreciation of the parents sacrifice to send their children to an Armenian School and offered praise and congratulations to the graduating class, the administration, and the founders of the school.

St. Sarkis in Douglaston, New York Launches Land Project



Seen in the photo above are, left to right: Dr. Aram Caçazjan, Bedros Givolekian, V. Rev. Fr. Anoushavan Tanielian, State Senator Frank Padavan, Archbishop Oshagan Choloyan, Ambassador Armen Martirosyan, Gaydzag Boyadjian, and Dr. Arthur Kubikian.

The parishioners of St. Sarkis Church in Douglaston, New York, have embarked upon a project to raise the funds to purchase the adjacent vacant land from the city of New York, in order to expand their facilities and

provide better services.

During an initial fundraising, called "Land and Vision" on May 23, more than \$170,000 was raised. New York State Senator Frank Padavan (11th District, Northeastern Queens) was honored for the assistance he has provided St. Sarkis since the church relocated to Douglaston in 1990.

Armenian Relief Society Honors Antranig Boudakian as Father of the Year

The New York Erebouni Chapter of the Armenian Relief Society honored Antranig Boudakian as the Father of the Year at a Fathers' Day Dinner Dance on June 19 in Little Neck, New York. Mr. Boudakian is a well-known and respected community leader and friend of the Prelacy as a staunch supporter of the Pillars Program and the annual raffle fundraising that he has chaired for the last five years with outstanding results.

St. Illuminator's Cathedral Honors Archpriest Fr. Moushegh Der Kaloustian As Father of the Year

Archpriest Fr. Moushegh Der Kaloustian, who served as pastor of St. Illuminator's Cathedral in New York City for many years, was honored as the Cathedral's Father of the Year during a special luncheon. Although now retired, Der Moushegh continues to serve the Eastern Prelacy as an Outreach priest and often travels to various parishes.

Holy Trinity Church Pastor and Parishioners Visit Armenian Nursing Home



Clergy and parishioners visit Armenian Nursing Home

Rev. Fr. Sarkis Aktavoukian and parishioners of the Holy Trinity Church in Worcester, Massachusetts, visited the Armenian Nursing Home in Jamaica Plains on June 5. Also attending were Rev. Fr. Aram Stepanian, pastor of Sourp Advaddzadzin Church, Whitinsville; Archpriest

Fr. Antranig Baljian, St. Stephen's Church, Watertown; Rev. Fr. Vartan Kassabian, St. Gregory Church, North Andover; and Rev. Fr. Bedros Shetilian, associate pastor of St. Stephen's, Watertown.

Der Sarkis celebrated the Divine Liturgy for the residents of the Home, who listened attentively, joined in the singing, and received Holy Communion. Members of the choir included all of the clergy present and Yn. Maggi Aktavoukian, Yn. Maggi Stepanian, and Mary Asadoorian.

Class of 2004 Completes Siamanto Academy Program



The Siamanto graduates with principal, Dn. Krikor Lakissian

They all spoke with nostalgia about their three years at the Siamanto Academy. This year's graduates, Mark Yetemian, Sylvie Aghjayan, Marie Demirchyan, and Massis Sarkissian, each read their graduation speeches with emotion and gratitude for the enriching experience they had at the Academy.

Sponsored by the Armenian National Education Committee (ANEC), the three year weekly program focuses on language, literature, history, Christian studies and current events in addition to guest lecturers on various Armenian cultural disciplines. This, in addition to the field trips that enhance the traditional, national values that the students embrace, provide a unique educational opportunity.

In the presence of parents and guests, Siamanto principal, Deacon Krikor Lakissian, and ANEC executive director, Gilda B. Kupelian, the graduates dressed in their caps and gowns, walked into the hall amidst enthusiastic applause.

Dn. Lakissian gave a brief account of last year's activities and Ms Kupelian provided an overview of the Academy's three year accredited program. The graduates received their diplomas, awards and gifts from ANEC.

A reception hosted by the parents concluded the

day's joyous festivities.

The Academy's 2004-2005 term will begin next month. For information contact the ANEC office, anec@armenianprelacy.org or 212-689-7810.

Archbishop Oshagan Attends Homenetmen Games

Archbishop Oshagan attended the HMEM Eastern Region USA's 14th Inter-Chapter games over the July 4th weekend in Boston. His Eminence attended the banquet on July 4 at which time he offered the invocation and a message to the large gathering. In keeping with the theme of the year—The Family—the Prelate said, "You are all members of this family. You all have an important role to play. When family members stick together, the family gets stronger. The Homenetmen is the most widespread Armenian organization. As it used to be said about the British Empire, it can be said today that the sun never sets on the Homenetmen."

Archbishop Oshagan also attended the closing ceremony on Monday, July 5, which was held indoors because of the weather. The Center in Watertown was filled with participants and guests from ten chapters in the United States and Canada. The Prelate told the overflow crowd, "I feel power and energy in this room. Power and energy that must be used for the good of our community and in service to God and goodness."

Prelate Attends ARS Convention

Archbishop Oshagan offered the opening prayer at the convention of the Eastern Region of the Armenian Relief Society in Fort Lauderdale, Florida. His Eminence praised the members of this great charitable organization for their past and present endeavors and urged the membership to continue their much-needed humanitarian and educational projects.

St. Sarkis Parishioners Visit Armenia and Artsakh

A group of parishioners and friends of St. Sarkis Church, Douglaston, New York, under the leadership of their pastor, V. Rev. Fr. Anoushavan Tanielian, visited Armenia and Artsakh from August 16 to 30.

Many of the individuals on the tour are sponsors of children through the Prelacy's Orphan Sponsorship Program. Fr. Anoushavan planned a reunion with the children and their sponsors at a special dinner party in Yerevan. More than 45 children attended and the event became one of the highlights of the trip.

St. Gregory Church, Philadelphia Involves Youth in Life of Church



St. Gregory Church, Philadelphia, Pennsylvania, makes a special extra effort to involve young people in the life of the church. Rev. Fr. Nerses Manoogian has introduced many wonderful and meaningful ways of bringing youthful participation to the church services. In one such event, now a tradition in Philadelphia, on Assumption Day, young girls are recruited to take part in the Blessing of Grapes. After the blessing ceremony, the girls (dressed in traditional Armenian costumes) are given baskets of the blessed grapes which they distribute to the parishioners. This year the distributors of the grapes (seen in the photo above with Der Hayr) were: Ankin Sarkessian, Aleen Streeter, Hripsime Sarkessian, Noun Sarkessian, Tzoline Karakelian and Lousig Khararjian.

Ordinations at St. Paul Church, Waukegan, Illinois

On the weekend of May 8 and 9, Archbishop Oshagan visited the community of St. Paul Armenian Apostolic Church in Waukegan, Illinois, one of the smallest church communities in the Eastern Prelacy.

This visit was manifold in purpose. It was an occasion to honor Archpriest Arshag Daghljan for his many years of service to the Church and his dedication to the Waukegan parish as an outreach priest after his

retirement. It was also an opportunity for the Prelate to ordain deacons and acolytes, and to meet and welcome their new visiting priest, Der Arsen Kassabian of St. Hagop Armenian Church of Racine, Wisconsin.

On Saturday evening, May 8, the members of the parish feted Archbishop Oshagan, Der Arshag, Der Arsen and Der Zareh Sahagian of All Saints Church, Glenview, Illinois, at a dinner in honor of Archbishop Oshagan. It was noted that Der Arshag served as the priest of the newly formed St. Paul Church in 1966.

The following day, Sunday, May 9, Archbishop Oshagan celebrated the Divine Liturgy, with the assistance of Archbishop Arshag and Der Arsen. During the Liturgy, sub-deacons Dr. Arsen Mekaelian, Sam Haroian and Asadour Soulakian were ordained as Deacons. Two sets of brothers were ordained as sub-deacons: Mikhail and Khoogas Mekaelian and Vasken and Zadeeg Haroian. This was an especially thrilling experience for the parishioners to witness these ordinations which were the first that have taken place in the Waukegan Church in over thirty years. The Prelate delivered a short homily relative to the duties and responsibilities of the newly ordained individuals.

The Service was followed with a dinner in the parish hall. Archbishop Oshagan addressed the gathering and encouraged the parishioners' interest in church history and message.

William Henderson, Jr.

Ordinations in Whitinsville

Archbishop Oshagan officiated the Divine Liturgy on Sunday, May 16, at St. Asdvadzadzin Church in Whitinsville, Massachusetts. The ordination of Diran Der Khosroffian to the rank of Deacon, and Hratch Simonian to the rank of acolyte took place during the Liturgy. Following the services His Eminence presided over the



Diran Der Khosroffian is ordained to the rank of deacon by Archbishop Oshagan, assisted by Rev. Fr. Aram Stepanian

annual anniversary banquet of the church. A Certificate of Merit was awarded to Alan Goshgarian for his many years of dedicated service.

The church's priest, Rev. Fr. Aram Stepanian, was granted the right to wear the pectoral cross by His Holiness Aram I through a special encyclical.

Archbishop Oshagan Opens AYF Olympic Games

Archbishop Oshagan opened the traditional Olympic games of the Armenian Youth Federation on Sunday, September 5. The games took place in Chicago, Illinois.

His Eminence delivered a message of congratulations and prayers for the future of the Armenian American community in the United States. He praised the young athletes and encouraged them to continue participating in every aspect of the life of our church and nation.

The Prelate told the athletes: "Reach high toward your goals and make your search for excellence an objective for all of life's endeavors. Stand tall and be proud of your dual Armenian and American heritage. To participate and contribute to the greater good is of vital concern to all of us as Armenians, as Americans, and as citizens of the planet Earth.

The text of the Prelate's message is on the Prelacy's web page, www.armenianprelacy.org.

Deacon Shant Kazanjian Participates in Religious Conference

Deacon Shant Kazanjian, Executive Director of the Armenian Religious Education Council (AREC), attended the annual conference of the Orthodox Center for the Advancement of Biblical Studies (OCABS) from August 22 to 28, at the Greek Orthodox Metropolis of Boston Retreat Center in Contoocook, New Hampshire. OCABS is a pan-orthodox non-profit organization; most of the members are alumni of St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary and Holy Cross Greek Orthodox Seminary. The theme for the weekend conference was St. Paul's Letter to the Romans, and the speaker was Fr. Paul Tarazi, Professor of Biblical Studies at St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary in Crestwood, New York.

V. Rev. Fr. Anoushavan Tanielian Attends President Bush's Prayer Service

V. Rev. Fr. Anoushavan Tanielian, the Vicar General, attended a Prayer Service at the Church of Our Savior, in New York City, on September 2. Archbishop Oshagan was invited to attend the ecumenical gathering of religious

leaders as an honored guest of President and Mrs. Bush. His Eminence, who was returning from an overseas trip, asked the Vicar General to attend on his behalf. Invited to the gathering were representatives of various religious denomination and ethnic groups.

**St. Sarkis Church, Dearborn, Michigan
Sponsors Seminar on Critical Issues**

St. Sarkis Church in Dearborn, Michigan, sponsored

a one-day seminar on “Critical Issues of Life & Faith: An Armenian Orthodox Perspective, on Saturday, September 18. The main speaker was Dr. Vigen Guroian, Professor of Theology and Ethics at Loyola College, Baltimore, Maryland. The program included the lecture, small group discussions, group reports and discussions. Topics discussed included marriage, reproductive technologies, abortion, suicide and cremation. ✕

continued from page 48...Nishan Baljian

the Executive Council’s thinking that although the Seminary in Antelias offered quite a bit, there was need of a higher level of education for priesthood candidates. I was very happy to hear this.”

Nishan said he had always been very impressed with St. Vladimir’s Seminary in New York. “The professors were first rate. I also had high regard for St. Nersess Seminary, which is just down the road from St. Vladimir. I spoke with the Dean of St. Nersess, Fr. Daniel Findukyan. In fact, he was the one who ultimately persuaded me to go back to Antelias and complete my degree there. We were in email contact throughout this time and when I returned I consulted with Oshagan Srpazan about applying to St. Nersess Seminary. He encouraged me and he met with the administration of St. Nersess to explore the possibilities. I am truly happy and proud that I became the first Prelacy candidate to be accepted as a full-time student at St. Nersess. I am there with the full consent of the Primate and the Prelate.”

At St. Nersess and St. Vladimir, Nishan is receiving a full course of study of the Bible and the theological and scriptural traditions of the Orthodox Church in general and the Armenian Church specifically.

Nishan states that although he

gained very good Armenian speaking skills in Antelias, at St. Nersess he learned to write in correct style and syntax. “We did a survey of Armenian Church fathers utilizing some of the earliest manuscripts we have, which contain some of the most difficult Armenian ever written. We also have liturgic studies. That is, we learn how the Liturgy came to be. Fr. Daniel is one of the foremost liturgical scholars and I thoroughly enjoy being in his classes. I studied Armenian patristics with Dr. Abraham Terian, another very talented and knowledgeable scholar. And, of course, studying church history with Professor Roberta Ervine is an excellent experience. I feel that I have learned so much in two semester.”

Nishan has two more years at St. Nersess. The program is generally four years, but because of his studies in Antelias, he will be finished in three years with a Master of Divinity degree.

During the school year, Nishan lives at the Seminary. In addition to his school work, he is serving as an assistant to the pastor of Sts. Vartanantz Church in Ridgefield, New Jersey.

“At Sts. Vartanantz I was asked to help in the Sunday School, which at first took me by surprise, because I am more familiar with serving on

the altar or playing the organ. My experience with the Sunday school was not very extensive. But it worked out very well. I asked for the upper classes and it became a very positive and strong experience for me and, I hope, for my students.”

Nishan also conducts a Bible study class one evening a week, which he says was another challenge because he was asked to do one hour in Armenian and one hour in English. “Once again, I took a different approach,” he says. “Instead of just opening the Bible and interpreting, I tried to start by talking about the Church as an entity, as a people, as what the Church is and connecting it with how the Church has interpreted the scriptures through its life. I will continue to assist at Sts. Vartanantz during the next two years of my studies at St. Nersess.”

When asked about role models, Dn. Nishan acknowledges that his first role model was his father. “He was the first American born priest in the Prelacy and he is highly respected and loved. So many people come to me to tell me how much they love my father. When you have a father who has successfully touched the people—and so many people come to me and praise him and his service—how can you not be inspired?”

However, he quickly adds the

continued on next page

continued from page 56

following: "I had other role models and mentors as well. I grew up at the knee of V. Rev. Fr. Anoushavan Tanielian. He is a model of what a priest should be. And I have admired Dn. Shant Kazanjian since I was eight years old. I met him in 1988 at the Datev Summer Institute. I think of him as an older brother."

Born in 1979, Nishan was

ordained an acolyte in 1992 in St. Gregory Church in Indian Orchard, Massachusetts, where his father began his pastoral service. Nishan was ordained a deacon in 1996, just a few days before his father's 20th anniversary of ordination to the priesthood. He was just 16 years old and, he recalls, that people used to ask him, "Don't you think you were too

young?" Nishan's reply to this inquiry is, "Perhaps, but when candidates are presented, one of the questions asked is, Does this person come by his own free will?"

For Deacon Nishan the answer to that question is a resounding and reaffirming "Yes!" ✽

Prelacy Calendar of Events

Introduction to the Soorp Badarak (the Eucharist, the Lord's Supper). A five-session course on the Soorp Badarak will be held at the Armenian Prelacy every 1st and 3rd Mondays of the month, starting **October 18, 2004**, from 7:15 pm to 8:45 pm. Classes will be taught by Dn. Shant Kazanjian, the Executive Director of the Armenian Religious Education Council (AREC). Registration required. The \$25 course fee will include a light supper. To register, please call 212-689-4481 or email to arec@armenianprelacy.org.

Prelacy Bookstore's Annual **Book Fair, October 22, 23, 24**, at Sts. Vartanantz Church, 461 Bergen Boulevard, Ridgefield, New Jersey.

Northeast Regional Religious Retreat, Saturday, **October 23**, at E. Kent Swift Estate, Whitinsville, Massachusetts. Sponsored by the Armenian Religious Education Council (AREC).

New England Educators' Seminar, Saturday, **October 23, 2004**, 2 pm, sponsored by the Armenian National Education Committee (ANEC) and hosted by the Mourad School of Sts. Vartanantz Church, Providence, Rhode Island. Theme: "Teaching Armenian and History and Teaching Methods for the non-Armenian Speaker." For information and registration, contact the ANEC office, 212-689-7810.

Mid-Atlantic Deacons' Seminar, Friday and Saturday, **November 12 and 13**, at St. Gregory the Illuminator Church, 8701 Ridge Ave., Philadelphia, Pennsylvania.

A Family Holiday Concert, with NVAIR and her HYEfamily friends featuring special guest from California, TALINE...and Gaghan Baba, too. Saturday, **December 4, 2004**, 3 p.m., at Florence Gould Hall, the French Institute/Alliance Francaise, 55 East 59th Street, New York City. Tickets \$20. Seating is limited. For reservations call the Prelacy Offices, 212-689-7810.

50th Anniversary Celebration of St. Gregory the Illuminator Church, Granite City, Illinois, Sunday, **December 5, 2004**. For information, 618-451-7884.

Musical Armenia, Sunday, **January 30, 2005**, 2 p.m., Weill Recital Hall at Carnegie Hall, New York City.

National Representative Assembly hosted by St. Gregory the Illuminator Church, Granite City, Illinois, **May 18 to 20, 2005**.

19th Annual **St. Gregory of Datev Institute Christian Studies Program** for Junior and Senior High School students, **July 3-10, 2005**, at St. Mary of Providence Center in Elverson, Pennsylvania. For information contact the Armenian Religious Education Council (AREC) office at 212-689-4481 or arec@armenianprelacy.org

Siamanto Academy meets **every Saturday** at the Armenian Center, 69-23 47th Avenue, Woodside, New York, 11:00 am to 2:30 pm. The college-accredited Academy offers Armenian language, history and Christian studies classes for high school students. For information contact Gilda B. Kupelian, Director of the Armenian National Education Committee (ANEC): anec@armenianprelacy.org

For up-to-the-date information about events
check the Prelacy website:

www.armenianprelacy.org



Eastern Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America
138 East 39th Street, New York, New York 10016
www.armenianprelacy.org ✉ email@armenianprelacy.org

**NONPROFIT ORG.
U.S. POSTAGE PAID
OGDENSBURG, N.Y.
PERMIT NO. 468
13669**